

P.Z. br. 137

HRVATSKI SABOR

KLASA: 022-03/17-01/69

URBROJ: 65-17-02

Zagreb, 20. travnja 2017.

**ZASTUPNICAMA I ZASTUPNICIMA
HRVATSKOGA SABORA**

**PREDSJEDNICAMA I PREDSJEDNICIMA
RADNIH TIJELA**

Na temelju članaka 178. i 192. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu upućujem *Prijedlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između država CARIFORUM-a, s jedne strane, i Europske zajednice i njezinih država članica, s druge strane, s Konačnim prijedlogom zakona*, koji je predsjedniku Hrvatskoga sabora dostavila Vlada Republike Hrvatske, aktom od 20. travnja 2017. godine uz prijedlog da se sukladno članku 204. Poslovnika Hrvatskoga sabora predloženi Zakon donese po hitnom postupku.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila Davora Ivu Stiera, potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministra vanjskih i europskih poslova, mr. sc. Mariju Pejčinović Burić, državnu tajnicu u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, te Josepha Genea Petrića, pomoćnika ministra vanjskih i europskih poslova.

PREDSJEDNIK

Božo Petrov
Božo Petrov

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

Klasa: 022-03/17-11/16
Urbroj: 50301-23/22-17-2

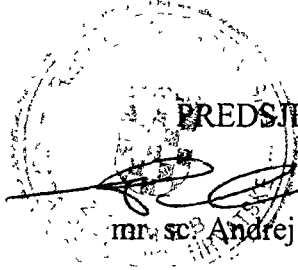

Zagreb, 20. travnja 2017.

PREDSJEDNIKU HRVATSKOGA SABORA

Predmet: Prijedlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između država CARIFORUM-a, s jedne strane, i Europske zajednice i njezinih država članica, s druge strane, s Konačnim prijedlogom zakona

Na temelju članka 85. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 85/10 – pročišćeni tekst i 5/14 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske) i članaka 172. i 204. Poslovnika Hrvatskoga sabora (Narodne novine, br. 81/13 i 113/16), Vlada Republike Hrvatske podnosi Prijedlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između država CARIFORUM-a, s jedne strane, i Europske zajednice i njezinih država članica, s druge strane, s Konačnim prijedlogom zakona za hitni postupak.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila Davora Ivu Stiera, potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministra vanjskih i europskih poslova, mr. sc. Mariju Pejčinović Burić, državnu tajnicu u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, te Josepha Genea Petrića, pomoćnika ministra vanjskih i europskih poslova.

PREDSJEDNIK

mr. sc. Andrej Plenković

**PRIJEDLOG ZAKONA O POTVRĐIVANJU SPORAZUMA O GOSPODARSKOM
PARTNERSTVU IZMEĐU DRŽAVA CARIFORUM-A, S JEDNE STRANE, I
EUROPSKE ZAJEDNICE I NJEZINIH DRŽAVA ČLANICA, S DRUGE STRANE,
S KONAČNIM PRIJEDLOGOM ZAKONA**

**PRIJEDLOG ZAKONA O POTVRĐIVANJU
SPORAZUMA O GOSPODARSKOM PARTNERSTVU IZMEĐU DRŽAVA
CARIFORUM-A, S JEDNE STRANE, I EUROPSKE ZAJEDNICE I NJEZINIH
DRŽAVA ČLANICA, S DRUGE STRANE**

I. USTAVNA OSNOVA

Ustavna osnova za donošenje Zakona o potvrđivanju Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između država CARIFORUM-a, s jedne strane, i Europske zajednice i njezinih država članica, s druge strane, sadržana je u odredbi članka 140. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 85/10 – pročišćeni tekst i 5/14 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske).

II. OCJENA STANJA I CILJ KOJI SE DONOŠENJEM ZAKONA ŽELI POSTIĆI

Sporazum o gospodarskom partnerstvu između država CARIFORUM-a, s jedne strane, i Europske zajednice i njezinih država članica, s druge strane (u daljnjem tekstu: Sporazum), parafiran je 16. prosinca 2007. godine, potpisan 15. listopada 2008. godine, a 25. ožujka 2009. godine na njega je dao suglasnost i Europski parlament.

Države CARIFORUM-a su: Antigva i Barbuda, Zajednica Bahama, Barbados, Belize, Zajednica Dominike, Dominikanska Republika, Grenada, Republika Gvajana, Republika Haiti, Jamajka, Sveti Kristofor i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadin, Republika Surinam te Republika Trinidad i Tobago.

Kako je propisano člankom 6. Akta o uvjetima pristupanja Republike Hrvatske i prilagodabama Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o funkcioniranju Europske unije i Ugovora o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju, koji je sastavni dio Ugovora o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji (Narodne novine - Međunarodni ugovori, broj 2/12 i 9/13 - ispravak), Republika Hrvatska obvezna je pristupiti sporazumima koje su države članice i Europska unija sklopile ili potpisale s jednom ili više trećih zemalja ili s međunarodnom organizacijom.

Člankom 247. stavkom 2. Sporazuma propisano je da će svaka nova država članica Europske unije pristupiti Sporazumu datumom njezina pristupanja Europskoj uniji i to odgovarajućom odredbom o pristupanju Sporazumu u aktu o pristupanju Europskoj uniji, odnosno, ukoliko takva odredba u aktu o pristupanju Europskoj uniji ne postoji, polaganjem isprava o pristupanju kod depozitara. S obzirom da Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji ne sadrži spomenutu odredbu o pristupanju Sporazumu potrebno je provesti nacionalnim zakonodavstvom propisani postupak potvrđivanja Sporazuma, kako bi se ispunili uvjeti za polaganje isprave o pristupu kod depozitara, u skladu s odredbom članka 247. stavka 2. Sporazuma.

III. OSNOVNA PITANJA KOJA SE PREDLAŽU UREDITI ZAKONOM

Ovim Zakonom potvrđuje se Sporazum kako bi njegove odredbe, u smislu članka 141. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 85/10 – pročišćeni tekst i 5/14 – Odluka

Ustavnog suda Republike Hrvatske), postale dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske.

Kako bi izbjegli poremećaje u trgovini koji bi nastali prestankom trgovinskog režima uspostavljenog Prilogom V. Sporazuma o partnerstvu između članica skupine afričkih, karipskih i pacifičkih zemalja, s jedne strane, i Europske zajednice i njezinih država članica, s druge strane, potpisanom 23. lipnja 2000. godine i revidiranom 25. lipnja 2005. godine, (u daljnjem tekstu: Sporazum iz Cotonoua) i Generalnog sustava povlastica Svjetske trgovinske organizacije (WTO) koji je podržavao taj režim, države CARIFORUM-a i Europska zajednica pristupile su pregovorima s ciljem sklapanja novog i složenijeg sporazumâ o gospodarskom partnerstvu.

Tekst Sporazuma objavljen je u Službenom listu Europske unije L 289, 30. listopada 2008. godine.

Sporazum je prvi takav cjelovit sporazum Europske zajednice o gospodarskoj suradnji. Sporazum sadrži sve mjere potrebne za uspostavu područja slobodne trgovine sukladno članku XXIV. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. (GATT iz 1994.) kao i odredbe o trgovinom uslugama, ulaganju i elektroničkoj trgovini sukladne članku V. Općeg sporazuma o trgovini uslugama (GATS). Osim toga, Sporazum sadrži odredbe o trgovinskom partnerstvu za održivi razvoj, carini i olakšanju trgovine, tehničkim preprekama u trgovini, sanitarnim i fitosanitarnim mjerama, poljoprivredi i ribarstvu, tekućim plaćanjima i kretanju kapitala, tržišnom natjecanju, inovacijama i intelektualnom vlasništvu, javnoj nabavi, financijskim pitanjima i poreznoj politici, zaštiti okoliša, socijalnim aspektima, odredbe o izbjegavanju i rješavanju sporova, te institucionalne odredbe.

Pored općeg dijela, Sporazum sadrži sljedeće priloge i protokole koje čine njegov sastavni dio: Prilog I. o izvoznim carinama, Prilog II. o carinama na uvoz proizvoda s podrijetlom iz država CARIFORUM-a, Prilog III. o carinama na uvoz proizvoda s podrijetlom iz Europske zajednice, Prilog IV. s popisom obveza u pogledu ulaganja i trgovine uslugama, Prilog V. o informacijskim točkama (iz članka 86. Sporazuma), Prilog VI. o obuhvaćenim nabavama, Prilog VII. o sredstvima objavljivanja, Protokol I. o definiciji pojma „proizvoda s podrijetlom” i načinima administrativne suradnje, Protokol II. o uzajamnoj administrativnoj pomoći u carinskim pitanjima, te Protokol III. o suradnji u području kulture.

Osnovni ciljevi Sporazuma su: doprinijeti smanjenju i konačnom iskorjenjivanju siromaštva uspostavom trgovinskog partnerstva koje je u skladu s ciljem održivog razvoja, milenijskim razvojnim ciljevima i Sporazumom iz Cotonoua; promicati regionalnu integraciju, gospodarsku suradnju i dobro upravljanje i tako uspostaviti i provoditi učinkovit, predvidiv i transparentan regulatorni okvir za trgovinu i ulaganja između stranaka i regije CARIFORUM-a; promicati postupnu integraciju država CARIFORUM-a u svjetsko gospodarstvo, u skladu s njihovim političkim odlukama i razvojnim prioritetima; unaprjeđivati sposobnost država CARIFORUM-a u vezi s trgovinskom politikom i pitanjima povezanima s trgovinom; podupirati uvjete za povećanje ulaganja i inicijativu privatnog sektora i povećati sposobnosti ponude, konkurentnosti i gospodarskog rasta u regiji CARIFORUM-a; jačati postojeće odnose među strankama na temelju solidarnosti i obostranog interesa.

Sporazum pripada novijoj skupini vrsta trgovinskih ugovora u kojima je cilj održivog razvoja ugrađen u svaku razinu gospodarskog partnerstva stranaka. Stranke Sporazuma

uzimaju u obzir potrebu promicanja gospodarskog i društvenog napretka svojih naroda, uz poštovanje osnovnih prava radnika u skladu s obvezama koje su preuzeli u okviru Međunarodne organizacije rada i uz zaštitu okoliša u skladu s Izjavom iz Johannesburga iz 2002. godine. Isto tako, Sporazumom se naglašava važnost regionalne integracije između država CARIFORUM-a koja predstavlja snažan instrument za ostvarivanje ciljeva Sporazuma jer tim državama omogućuje veće gospodarske mogućnosti, političku stabilnost i učinkovitiju integraciju u svjetsko gospodarstvo. Razvojna suradnja za regionalnu gospodarsku suradnju i integraciju još jedan je bitan čimbenik u ostvarivanju ciljeva Sporazuma i potpora njegovoj provedbi, osobito kroz programe Europskog razvojnog fonda i druge odgovarajuće instrumente koji se financiraju iz općeg proračuna Europske unije.

Kako bi osigurali ostvarivanje ciljeva i maksimiziranje koristi koje iz njega proizlaze, stranke su se, u skladu s člankom 5. Sporazuma, obvezale na kontinuirano praćenje provedbe Sporazuma. Provedbu Sporazuma prati Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ (u daljnjem tekstu: Zajedničko vijeće) sastavljeno, s jedne strane, od članova Vijeća Europske unije i članova Europske komisije i, s druge strane, od predstavnika vlada država potpisnica CARIFORUM-a. Zajedničko vijeće razmatra sva važna pitanja koja se pojave u okviru Sporazuma, kao i sva druga bilateralna, multilateralna ili međunarodna pitanja od zajedničkog interesa i pitanja koja utječu na trgovinu među strankama. U radu Zajedničkog vijeća pomažu mu Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, Parlamentarni odbor CARIFORUM-EZ i Savjetodavni odbor CARIFORUM-EZ.

U skladu s člankom 243. Sporazuma i Obavijesti o privremenoj primjeni CARIFORUM-EZ Sporazuma o gospodarskom partnerstvu (SL L 352, 31.12.2008.), Sporazum se privremeno primjenjuje između Europske zajednice i država CARIFORUM-a (izuzev Haitija) od 29. prosinca 2008. godine.

IV. OCJENA SREDSTAVA POTREBNIH ZA PROVOĐENJE ZAKONA

Za provođenje ovoga Zakona nije potrebno osigurati dodatna financijska sredstva iz državnog proračuna Republike Hrvatske.

V. PRIJEDLOG ZA DONOŠENJE ZAKONA PO HITNOM POSTUPKU

Temelj za donošenje ovoga Zakona po hitnom postupku nalazi se u članku 204. stavku 1. Poslovnika Hrvatskoga sabora (Narodne novine, br. 81/13 i 113/16) i to u drugim osobito opravdanim državnim razlozima. Naime, donošenjem ovoga Zakona ispunit će se formalno-pravni uvjeti da Republika Hrvatska, sukladno pozivu Europske unije, pristupi Sporazumu. S obzirom na prirodu postupka potvrđivanja međunarodnih ugovora kao i na činjenicu da se u ovoj fazi postupka ne mogu vršiti izmjene ili dopune teksta međunarodnog ugovora, predlaže se ovaj Prijedlog zakona raspraviti i prihvatiti po hitnom postupku, objedinjujući prvo i drugo čitanje.

**KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O POTVRĐIVANJU
SPORAZUMA O GOSPODARSKOM PARTNERSTVU IZMEĐU DRŽAVA
CARIFORUM-A, S JEDNE STRANE, I EUROPSKE ZAJEDNICE I NJEZINIH
DRŽAVA ČLANICA, S DRUGE STRANE**

Članak 1.

Potvrđuje se Sporazum o gospodarskom partnerstvu između država CARIFORUM-a, s jedne strane, i Europske zajednice i njezinih država članica, s druge strane, sastavljen u Bridgetownu, 15. listopada 2008. godine, u izvorniku na bugarskom, češkom, danskom, engleskom, estonskom, finskom, francuskom, grčkom, latvijskom, litavskom, mađarskom, malteškom, nizozemskom, njemačkom, poljskom, portugalskom, rumunjskom, slovačkom, slovenskom, španjolskom, švedskom i talijanskom jeziku.

Članak 2.

Tekst Sporazuma iz članka 1. ovoga Zakona, u izvorniku na engleskom jeziku i u prijevodu na hrvatski jezik, glasi:

SPORAZUM O GOSPODARSKOM PARTNERSTVU
IZMEĐU DRŽAVA CARIFORUM-A, S JEDNE STRANE,
I EUROPSKE ZAJEDNICE
I NJEZINIH DRŽAVA ČLANICA, S DRUGE STRANE

ANTIGVA I BARBUDA,

ZAJEDNICA BAHAMA,

BARBADOS,

BELIZE,

ZAJEDNICA DOMINIKE,

DOMINIKANSKA REPUBLIKA,

GRENADA,

REPUBLIKA GVAJANA,

REPUBLIKA HAITI,

JAMAJKA,

SVETI KRISTOFOR I NEVIS,

SVETA LUCIJA,

SVETI VINCENT I GRENADINI,

REPUBLIKA SURINAM,

REPUBLIKA TRINIDAD I TOBAGO,

dalje u tekstu „države CARIFORUM-a”,

s jedne strane, i

KRALJEVINA BELGIJA,

REPUBLIKA BUGARSKA,

ČEŠKA REPUBLIKA,

KRALJEVINA DANSKA,

SAVEZNA REPUBLIKA NJEMAČKA,

REPUBLIKA ESTONIJA,

IRSKA,

HELENSKA REPUBLIKA,

KRALJEVINA ŠPANJOLSKA,

FRANCUSKA REPUBLIKA,

TALIJANSKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA CIPAR,

REPUBLIKA LATVIJA,

REPUBLIKA LITVA,

VELIKO VOJVODSTVO LUKSEMBURG,

REPUBLIKA MAĐARSKA,

MALTA,

KRALJEVINA NIZOZEMSKA,

REPUBLIKA AUSTRIJA,

REPUBLIKA POLJSKA,

PORTUGALSKA REPUBLIKA,

RUMUNJSKA,

REPUBLIKA SLOVENIJA,

SLOVAČKA REPUBLIKA,

REPUBLIKA FINSKA,

KRALJEVINA ŠVEDSKA,

UJEDINJENA KRALJEVINA VELIKE BRITANIJE I SJEVERNE IRSKE,

ugovorne stranke Ugovora o osnivanju Europske zajednice i Ugovora o Europskoj uniji, dalje u tekstu „države članice Europske unije”,

i

EUROPSKA ZAJEDNICA,

s druge strane,

UZIMAJUĆI U OBZIR Revidirani ugovor iz Chaguaramasa o osnivanju Karipske zajednice, uključujući jedinstveno tržište i gospodarstvo CARICOM-a, Ugovor iz Basseterrea o osnivanju Organizacije istočnokaripskih država i Sporazum o uspostavi područja slobodne trgovine između Karipske zajednice i Dominikanske Republike, s jedne strane, i Ugovor o osnivanju Europske zajednice, s druge strane;

UZIMAJUĆI U OBZIR Sporazum o partnerstvu između članica Skupine afričkih, karipskih i pacifičkih država i Europske zajednice i njezinih država članica, potpisan u Cotonouu 23. lipnja 2000. i revidiran 25. lipnja 2005., dalje u tekstu „Sporazum iz Cotonoua”;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI svoju predanost poštovanju ljudskih prava, demokratskih načela i vladavine prava, što su bitni elementi Sporazuma iz Cotonoua, te dobrom upravljanju, koje predstavlja temeljni element Sporazuma iz Cotonoua;

UZIMAJUĆI U OBZIR potrebu promicanja i ubrzanja gospodarskog, kulturnog i društvenog razvoja država CARIFORUM-a, s ciljem doprinošenja miru i sigurnosti te promicanja stabilnog i demokratskog političkog okruženja;

UZIMAJUĆI U OBZIR važnost koju pridaju međunarodno dogovorenim ciljevima razvoja i Milenijskim razvojnim ciljevima Ujedinjenih naroda;

UZIMAJUĆI U OBZIR potrebu promicanja gospodarskog i društvenog napretka svojih naroda na način koji je u skladu s održivim razvojem, uz poštovanje osnovnih prava radnika u skladu s obvezama koje su preuzeli u okviru Međunarodne organizacije rada i uz zaštitu okoliša u skladu s Izjavom iz Johannesburga iz 2002. godine;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI svoju predanost zajedničkom radu na postizanju ciljeva iz Sporazuma iz Cotonoua, uključujući iskorjenjivanje siromaštva, održivi razvoj i postupnu integraciju država Afrike, Kariba i Pacifika (AKP) u svjetsko gospodarstvo;

U ŽELJI da olakšaju provedbu Vizije razvoja CARICOM-a;

UZIMAJUĆI U OBZIR svoju predanost načelima i pravilima koja uređuju međunarodnu trgovinu, posebno onima sadržanima u Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (WTO);

UZIMAJUĆI U OBZIR razlike u stupnju gospodarskog i društvenog razvoja koje postoje između država CARIFORUM-a te Europske zajednice i njezinih država članica;

UZIMAJUĆI U OBZIR važnost postojećih tradicionalnih veza, a posebno bliskih povijesnih, političkih i gospodarskih veza među njima;

UZIMAJUĆI U OBZIR njihove želje za jačanjem tih veza i uspostavom trajnih odnosa utemeljenih na partnerstvu i uzajamnim pravima i obvezama, koje podupire redoviti dijalog s ciljem unapređenja međusobnog poznavanja i razumijevanja;

U ŽELJI da ojačaju okvir za međusobne gospodarske i trgovinske odnose kroz uspostavu Sporazuma o gospodarskom partnerstvu koji može poslužiti kao instrument za razvoj država CARIFORUM-a;

U ŽELJI da jačaju gospodarske odnose, a posebno trgovinu i tokove ulaganja, uz nadogradnju i unaprjeđenje trenutadne razine povlaštenog pristupa tržištu Europske zajednice za države CARIFORUM-a;

PONOVNO POTVRĐUJUĆI svoju predanost potpori procesu regionalne integracije među državama CARIFORUM-a, a posebno promicanju regionalne gospodarske integracije kao ključnog instrumenta za olakšavanje njihove integracije u svjetsko gospodarstvo te pomoći tim državama u suočavanju s izazovima globalizacije i postizanju gospodarskog rasta i društvenog napretka koji je u skladu s održivim razvojem kojem teže;

SVJESNI da su jačanje sposobnosti i rješavanje ograničenja ponude u državama CARIFORUM-a potrebni za potpuno iskorištavanje povećanih trgovinskih mogućnosti i maksimiziranje koristi od trgovinskih reformi i PONOVNO POTVRĐUJUĆI ključnu ulogu koju pomoć razvoju, uključujući pomoć u vezi s trgovinom, može imati u podupiranju država CARIFORUM-a radi provedbe i iskorištavanja prednosti ovog Sporazuma;

PODSJEĆAJUĆI da je Europska unija (EU) predana povećanju razvojne pomoći, uključujući pomoć za trgovinu, kao i osiguranju da se znatan dio izdvajanja Europske zajednice i država članica EU-a namijeni zemljama AKP-a;

ODLUČNI osigurati da se razvojna suradnja Europske zajednice za regionalnu gospodarsku suradnju i integraciju, kako je predviđena u Sporazumu iz Cotonoua, provodi s ciljem maksimiziranja očekivanih koristi ovog Sporazuma;

PREDANI suradnji, u skladu s Pariškom izjavom o učinkovitosti pomoći, konsenzusom EU-a o razvoju i partnerstvom EU-a i Kariba za rast, stabilnost i razvoj, kako bi olakšali doprinose država članica EU-a i sudjelovanja drugih donatora u potpori naporima država CARIFORUM-a u postizanju ciljeva ovog Sporazuma;

UVJERENI da će Sporazum o gospodarskom partnerstvu stvoriti novo i povoljnije ozračje u njihovim odnosima u područjima trgovine i ulaganja te stvoriti nove dinamične mogućnosti za rast i razvoj,

SPORAZUMJELI SU SE KAKO SLIJEDI:

DIO I.

TRGOVINSKO PARTNERSTVO ZA ODRŽIVI RAZVOJ

ČLANAK 1.

Ciljevi

Ciljevi ovog Sporazuma su:

- (a) doprinosti smanjenju i konačnom iskorjenjivanju siromaštva uspostavom trgovinskog partnerstva koje je u skladu s ciljem održivog razvoja, Milenijskim razvojnim ciljevima i Sporazumom iz Cotonoua;
- (b) promicati regionalnu integraciju, gospodarsku suradnju i dobro upravljanje i tako uspostaviti i provoditi učinkovit, predvidiv i transparentan regulatorni okvir za trgovinu i ulaganja između stranaka i regije CARIFORUM-a;
- (c) promicati postupnu integraciju država CARIFORUM-a u svjetsko gospodarstvo, u skladu s njihovim političkim odlukama i razvojnim prioritetima;
- (d) unaprjeđivati sposobnost država CARIFORUM-a u vezi s trgovinskom politikom i pitanjima povezanim s trgovinom;

(e) podupirati uvjete za povećanje ulaganja i inicijativu privatnog sektora i povećati sposobnosti ponude, konkurentnosti i gospodarskog rasta u regiji CARIFORUM-a;

(f) jačati postojeće odnose među strankama na temelju solidarnosti i obostranog interesa. S tim ciljem, uzimajući u obzir njihove odnosne razine razvoja i u skladu s obvezama u okviru WTO-a, Sporazum unapređuje trgovinske i gospodarske odnose, podupire novu dinamiku trgovine među strankama postupnom, asimetričnom liberalizacijom trgovine među njima i jača, širi i produbljuje suradnju u svim područjima trgovine i ulaganja.

ČLANAK 2.

Načela

1. Ovaj Sporazum temelji se na temeljnim načelima kao i na bitnim i temeljnim elementima Sporazuma iz Cotonoua iz članka 2., odnosno članka 9. Sporazuma iz Cotonoua. Ovim Sporazumom nadograđuju se odredbe Sporazuma iz Cotonoua i prethodnih sporazuma o partnerstvu AKP-EU u području regionalne suradnje i integracije, kao i gospodarske i trgovinske suradnje.

2. Stranke su suglasne da se Sporazum iz Cotonoua i ovaj Sporazum provode tako da se dopunjuju i uzajamno jačaju.

ČLANAK 3.

Održivi razvoj

1. Stranke ponovno potvrđuju da će se cilj održivog razvoja primijeniti i ugraditi u svaku razinu njihovoga gospodarskog partnerstva pri ostvarivanju glavnih obveza navedenih u člancima 1., 2. i 9. Sporazuma iz Cotonoua, a posebno opće obveze smanjenja i naposljetku iskorjenjivanja siromaštva na način koji je u skladu s ciljevima održivog razvoja.

2. Stranke razumiju da se taj cilj u slučaju ovog Sporazuma o gospodarskom partnerstvu primjenjuje kao obveza:

(a) da se u primjeni ovog Sporazuma u potpunosti uzmu u obzir najbolji ljudski, kulturni, gospodarski, društveni, zdravstveni i ekološki interesi njihovog odnosnog stanovništva i budućih generacija;

(b) da načini donošenja odluka uključuju temeljna načela vlasništva, sudjelovanja i dijaloga.

3. Stoga su stranke suglasne surađivati s ciljem ostvarenja održivog razvoja usmjerenog na čovjeka koji je glavni korisnik razvoja.

ČLANAK 4.

Regionalna integracija

1. Stranke priznaju da regionalna integracija predstavlja sastavni dio njihova partnerstva i snažan instrument za postizanje ciljeva ovog Sporazuma.

2. Stranke priznaju i ponovno potvrđuju važnost regionalne integracije među državama CARIFORUM-a kao mehanizma kojim se tim državama omogućuje postizanje većih gospodarskih mogućnosti i jače političke stabilnosti te poticanje njihove učinkovite integracije u svjetsko gospodarstvo.

3. Stranke priznaju napore država CARIFORUM-a u poticanju međusobne regionalne i subregionalne integracije kroz Revidirani ugovor iz Chaguaramasa o osnivanju Karipske zajednice, uključujući jedinstveno tržište i gospodarstvo CARICOM-a, Ugovor iz Basseterrea o osnivanju Organizacije istočnokaripskih država i Sporazum o uspostavi područja slobodne trgovine između Karipske zajednice i Dominikanske Republike.

4. Stranke nadalje priznaju, ne dovodeći u pitanje obveze preuzete u ovom Sporazumu, da su brzina i sadržaj regionalne integracije pitanja o kojima odlučuju isključivo države CARIFORUM-a u ostvarivanju njihove suverenosti te u kontekstu njihovih sadašnjih i budućih političkih ambicija.

5. Stranke su suglasne da su temelj i cilj njihovog partnerstva produbljivanje regionalne integracije i obvezuju se surađivati u njegovom daljnjem razvoju, uzimajući u obzir stupnjeve razvoja stranaka, potrebe, zemljopisne zadanosti i strategije održivog razvoja stranaka, kao i prioritete koje su države CARIFORUM-a sebi postavile te obveze sadržane u postojećim sporazumima o regionalnoj integraciji navedenima u stavku 3.

6. Stranke se obvezuju surađivati kako bi olakšale provedbu ovog Sporazuma i podržale regionalnu integraciju CARIFORUM-a.

ČLANAK 5.

Praćenje

Stranke se obvezuju stalno pratiti funkcioniranje Sporazuma kroz postupke sudjelovanja i institucije, kao i one uspostavljene putem ovog Sporazuma, kako bi osigurale ostvarivanje ciljeva ovog Sporazuma, urednu provedbu ovog Sporazuma te maksimiziranje koristi koje za muškarce, žene, mlade i djecu proizlaze iz njihovog partnerstva. Stranke se također obvezuju odmah savjetovati u pogledu bilo kakvog problema koji može nastati.

ČLANAK 6.

Suradnja u međunarodnim forumima

Stranke nastoje surađivati u svim međunarodnim forumima gdje se raspravlja o pitanjima važnima za ovo partnerstvo.

ČLANAK 7.

Razvojna suradnja

1. Stranke potvrđuju da razvojna suradnja predstavlja ključni element njihova partnerstva i bitni čimbenik u ostvarivanju ciljeva ovog Sporazuma kako su utvrđeni u članku 1. Ta suradnja može biti u financijskom ili nefinancijskom obliku.

2. Razvojna suradnja za regionalnu gospodarsku suradnju i integraciju, kako je predviđena u Sporazumu iz Cotonoua, provodi se s ciljem maksimiziranja očekivanih koristi ovog Sporazuma. Područja suradnje i tehničke pomoći određena su, prema potrebi, u pojedinačnim poglavljima ovog Sporazuma. Suradnja se provodi prema modalitetima predviđenima u ovom članku, stalno se ispituje i prema potrebi se revidira u skladu s odredbama članka 246. ovog Sporazuma.

3. Financiranje Europske zajednice koje se odnosi na razvojnu suradnju između CARIFORUM-a i Europske zajednice i koje je potpora provedbi ovog Sporazuma odvija se u okviru pravila i odgovarajućih postupaka predviđenih Sporazumom iz Cotonoua, posebno postupaka programiranja Europskog razvojnog fonda (EDF), te u okviru odgovarajućih instrumenata koji se financiraju iz općeg proračuna Europske unije. U tom kontekstu, pružanje podrške provedbi ovog Sporazuma jedan je od prioriteta.

4. Razmjerno njihovim odnosnim ulogama i odgovornostima, Europska zajednica i države potpisnice CARIFORUM-a poduzimaju sve potrebne mjere za osiguranje učinkovite mobilizacije, osiguranja i korištenja sredstava s ciljem olakšavanja aktivnosti razvojne suradnje predviđenih ovim Sporazumom.

5. Države članice Europske unije kolektivno se obvezuju kroz svoje razvojne politike i instrumente poduprijeti aktivnosti razvojne suradnje za regionalnu gospodarsku suradnju i integraciju te za provedbu ovog Sporazuma u državama CARIFORUM-a i na regionalnoj razini, u skladu s načelima komplementarnosti i učinkovitosti pomoći.

6. Stranke surađuju kako bi olakšale sudjelovanje drugih donatora koji žele podržati aktivnosti suradnje iz stavka 5. i napore država CARIFORUM-a u postizanju ciljeva ovog Sporazuma.

ČLANAK 8.

Prioriteti suradnje

1. Razvojna suradnja predviđena u članku 7. ponajprije je usredotočena na sljedeća područja koja su detaljnije obrađena u pojedinačnim poglavljima ovog Sporazuma:

i. pružanje tehničke pomoći za izgradnju ljudskih, pravnih i institucionalnih sposobnosti u državama CARIFORUM-a kako bi se olakšala njihova mogućnost ispunjavanja obveza određenih u ovom Sporazumu;

ii. pružanje pomoći u jačanju sposobnosti i institucija za fiskalnu reformu kako bi se ojačala porezna administracija i unaprijedilo ubiranje poreznih prihoda s ciljem prijenosa ovisnosti o carinama i drugim pristojbama i davanjima na druge oblike neizravnog oporezivanja;

iii. pružanje mjera potpore s ciljem promicanja razvoja privatnog sektora i poduzetništva, posebno malih gospodarskih subjekata, i jačanja međunarodne konkurentnosti društava iz država CARIFORUM-a i diversifikacije gospodarstava država CARIFORUM-a;

iv. diversifikacija izvoza robe i usluga iz država CARIFORUM-a kroz nova ulaganja i razvoj novih sektora;

v. jačanje tehnoloških i istraživačkih sposobnosti država CARIFORUM-a kako bi se olakšao razvoj i ispunjavanje međunarodno priznatih sanitarnih i fitosanitarnih mjera i tehničkih norma te međunarodno priznatih radnih i ekoloških norma;

vi. razvoj inovacijskih sustava država CARIFORUM-a, uključujući razvoj tehnološke sposobnosti;

vii. podrška razvoju infrastrukture u državama CARIFORUM-a koja je potrebna za obavljanje trgovine.

2. Prioriteti razvojne suradnje, kako su općenito određeni u stavku 1. i detaljnije navedeni u pojedinačnim poglavljima ovog Sporazuma, provode se prema modalitetima predviđenima u članku 7.

3. Stranke su suglasne u pogledu koristi fonda za regionalni razvoj koji predstavlja interese svih država CARIFORUM-a za mobilizaciju i usmjeravanje razvojnih sredstava povezanih sa Sporazumom o gospodarskom partnerstvu iz EDF-a i drugih potencijalnih donatora. Države CARIFORUM-a u tom pogledu nastoje osnovati takav fond u roku od dvije godine od dana potpisivanja ovog Sporazuma.

DIO II.

TRGOVINA I S NJOM POVEZANA PITANJA

GLAVA I.

TRGOVINA ROBOM

POGLAVLJE 1.

Carine

ČLANAK 9.

Područje primjene

Odredbe ovog poglavlja primjenjuju se na svu robu s podrijetlom iz stranke EZ-a i bilo koje države CARIFORUM-a ¹.

¹ Ako nije izričito drukčije predviđeno, pojmovi „roba” i „proizvod” imaju isto značenje.

ČLANAK 10.

Pravila o podrijetlu

Za potrebe ovog poglavlja, „s podrijetlom” znači da ispunjava uvjete pravila o podrijetlu iz Protokola I. U prvih pet godina od stupanja na snagu ovog Sporazuma stranke preispituju odredbe Protokola I. s ciljem daljnjeg pojednostavnjenja koncepata i metoda koje se koriste za određivanje podrijetla u okviru razvojnih potreba država CARIFORUM-a. U takvom preispitivanju stranke uzimaju u obzir razvoj tehnologija, proizvodnih procesa i sve druge čimbenike koji mogu zahtijevati mijenjanje odredaba Protokola I. Sve se takve promjene izvršavaju odlukom Zajedničkog vijeća CARIFORUM-EZ.

ČLANAK 11.

Carina

Carina uključuje sve pristojbe ili davanja bilo kakve vrste, uključujući bilo kakav oblik dodatnog poreza ili dodatnog davanja, koji su uvedeni u vezi s uvozom ili izvozom robe, ali ne uključuje bilo kakve:

- (a) domaće poreze ili druga domaća davanja uvedena u skladu s člankom 27.;
- (b) antidampinške, kompenzacijske ili zaštitne mjere primijenjene u skladu s poglavljem 2. ove glave;
- (c) naknade ili druga davanja uvedena u skladu s člankom 13.

ČLANAK 12.

Klasifikacija robe

Klasifikacija robe obuhvaćene ovim Sporazumom je klasifikacija određena u Harmoniziranom sustavu nazivlja i brojčanog označivanja robe (HS) u skladu s pravilima o klasifikaciji koji se na njega primjenjuju. Posebni odbor za carinsku suradnju i olakšavanje trgovine kako je predviđen člankom 36. rješava sva pitanja povezana s klasifikacijom robe koja se pojave u funkcioniranju ovog Sporazuma.

ČLANAK 13.

Naknade i druga davanja

Iznosi naknada i drugih davanja iz članka 11. ograničuju se na približni trošak pruženih usluga i ne predstavljaju neizravnu zaštitu domaćih proizvoda ili oporezivanje uvoza ili izvoza za fiskalne potrebe. Ne smiju premašiti stvarnu vrijednost pružene usluge. Naknade i davanja ne uvode se za konzularne usluge.

ČLANAK 14.

Ukidanje carina za izvoz robe s podrijetlom

1. Carine na izvoz ne primjenjuju se na robu s podrijetlom iz država CARIFORUM-a koja se uvozi u stranku EZ-a i obrnuto.
2. Neovisno o stavku 1., države potpisnice CARIFORUM-a navedene u Prilogu I. ukidaju carine na izvoz određene u tom Prilogu u roku od tri godine od potpisivanja ovog Sporazuma.

ČLANAK 15.

Carine na uvoz proizvoda s podrijetlom iz država CARIFORUM-a

Proizvodi s podrijetlom iz država CARIFORUM-a uvoze se u stranku EZ-a bez carina, osim proizvoda navedenih u Prilogu II. te pod tamo utvrđenim uvjetima.

ČLANAK 16.

Carine na uvoz proizvoda s podrijetlom iz stranke EZ-a

1. Proizvodi s podrijetlom iz stranke EZ-a pri uvozu u države CARIFORUM-a ne podliježu carinama višima od onih koje su navedene u Prilogu III.
2. Proizvodi s podrijetlom iz stranke EZ-a pri uvozu u države CARIFORUM-a izuzeti su od svih carina u smislu članka 11., osim carina navedenih u Prilogu III.
3. Tijekom razdoblja od 10 godina od potpisivanja ovog Sporazuma države CARIFORUM-a mogu nastaviti primjenjivati sve takve carine u smislu članka 11., osim carina navedenih u Prilogu III., na sve uvezene proizvode s podrijetlom iz stranke EZ-a, pod uvjetom da su se te carine primjenjivale na te proizvode na dan potpisivanja ovog Sporazuma i da se iste carine primjenjuju na slične proizvode koji se uvoze iz svih drugih zemalja.
4. Države potpisnice CARIFORUM-a nisu dužne započeti s postupnim ukidanjem carina, osim onih navedenih u Prilogu III. i iz stavka 2., tijekom sedam godina od potpisivanja ovog Sporazuma. Taj proces prati potpora potrebnih fiskalnih reformi kako je predviđena člankom 22.

5. S ciljem osiguranja transparentnosti, o takvim se carinama obavješćuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj u roku od šest mjeseci od dana potpisivanja ovog Sporazuma. O njihovom se ukidanju također odmah obavješćuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.

6. U slučaju ozbiljnih poteškoća u vezi s uvozom nekog proizvoda, raspored snižavanja i ukidanja carina može zajedničkom suglasnošću preispitati Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj s ciljem moguće promjene rasporeda snižavanja ili ukidanja. Sve takve promjene ne smiju rezultirati time da se ona razdoblja u rasporedu za koje je zatraženo preispitivanje u pogledu dotičnog proizvoda produže iznad maksimalnog prijelaznog razdoblja za sniženje ili ukidanje carine za taj proizvod predviđenog u Prilogu III. Ako Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj ne donese odluku u roku od 30 dana od predaje zahtjeva za preispitivanje rasporeda, države CARIFORUM-a mogu suspendirati primjenu rasporeda za razdoblje od najviše godinu dana.

ČLANAK 17.

Izmjena preuzetih obveza u vezi carina

Uzimajući u obzir posebne razvojne potrebe Antigve i Barbude, Belizea, Zajednice Dominike, Grenade, Republike Gvajane, Republike Haitija, Svetog Kristofora i Nevisa, Svete Lucije i Svetog Vincenta i Grenadina, stranke mogu u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj odlučiti promijeniti visinu carina propisanu u Prilogu III. koja se može primijeniti na proizvod s podrijetlom iz stranke EZ-a pri njegovom uvozu u države CARIFORUM-a. Stranke osiguravaju da sve takve promjene ne rezultiraju nesukladnošću ovog Sporazuma sa zahtjevima članka XXIV. GATT-a iz 1994. Stranke također mogu odlučiti, prema potrebi, istodobno prilagoditi carinske obveze propisane u Prilogu III. koje se odnose na druge proizvode koji se uvoze iz stranke EZ-a.

ČLANAK 18.

Kretanje robe

Stranke priznaju cilj da se carine na robu s podrijetlom koja se uvozi u stranku EZ-a ili u države potpisnice CARIFORUM-a naplaćuju samo jednom. Do uspostave potrebnih postupaka za postizanje tog cilja, države potpisnice CARIFORUM-a u tom pogledu čine sve što je u njihovoj moći. Stranka EZ-a pruža tehničku pomoć koja je potrebna za postizanje tog cilja.

ČLANAK 19.

Povoljniji tretman koji proizlazi iz sporazuma o slobodnoj trgovini

1. U vezi s pitanjima obuhvaćenima ovim poglavljem, stranka EZ-a odobrava državama CARIFORUM-a svaki povoljniji tretman koji se primjenjuje zbog toga što je stranka EZ-a nakon potpisivanja ovog Sporazuma postala stranka sporazuma o slobodnoj trgovini s trećim stranama.
2. U vezi s pitanjima obuhvaćenima ovim poglavljem, države CARIFORUM-a ili bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a odobrava stranci EZ-a svaki povoljniji tretman koji se primjenjuje zbog toga što su države CARIFORUM-a ili bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a nakon potpisivanja ovog Sporazuma postale stranke sporazuma o slobodnoj trgovini s bilo kojim većim gospodarstvom.
3. Odredbe ovog poglavlja ne tumače se tako da stranku EZ-a ili bilo koju državu potpisnicu CARIFORUM-a obvezuju na uzajamno proširenje bilo kakvog povlaštenog tretmana koji se primjenjuje zbog toga što je stranka EZ-a ili bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a na dan potpisivanja ovog Sporazuma stranka sporazuma o slobodnoj trgovini s trećim stranama.

4. Za potrebe ovog članka, „veće gospodarstvo” znači bilo koja razvijena zemlja ili bilo koja zemlja ili područje koji u svjetskom izvozu robe imaju udio veći od 1 % u godini koja prethodi stupanju na snagu sporazuma o slobodnoj trgovini iz stavka 2., ili bilo koja skupina zemalja koje djeluju pojedinačno, kolektivno ili kroz sporazum o slobodnoj trgovini koja u svjetskom izvozu robe ima udio veći od 1,5 % u godini koja prethodi stupanju na snagu sporazuma o slobodnoj trgovini iz stavka 2.²

5. Ako bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a postane stranka sporazuma o slobodnoj trgovini s trećom stranom iz stavka 2. i ako takav sporazum o slobodnoj trgovini za takvu treću stranu predviđa tretman koji je povoljniji od tretmana koji država potpisnica CARIFORUM-a odobrava stranci EZ-a na temelju ovog Sporazuma, stranke započinju savjetovanja. Stranke mogu odlučiti smije li dotična država potpisnica CARIFORUM-a stranci EZ-a uskratiti povoljniji tretman sadržan u sporazumu o slobodnoj trgovini. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ može usvojiti sve potrebne mjere za prilagodbu odredaba ovog Sporazuma.

² Za taj se izračun koriste službeni podaci WTO-a o vodećim izvozniciima u svjetskoj trgovini robom (isključujući trgovinu unutar EU-a).

ČLANAK 20.

Posebne odredbe o administrativnoj suradnji

1. Stranke su suglasne da je administrativna suradnja ključna za provedbu i kontrolu povlaštenog tretmana odobrenog na temelju ove glave i naglašavaju svoju predanost borbi protiv nepravilnosti i prijevare u carinskim i povezanim pitanjima.
2. Ako stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a na temelju objektivnih informacija utvrdi uskraćivanje administrativne suradnje i/ili nepravilnosti ili prijevaru, dotična stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a može privremeno suspendirati odgovarajući povlašteni tretman dotičnog (dotičnih) proizvoda (proizvodâ) u skladu s ovim člankom.
3. Za potrebe ovog članka uskraćivanje administrativne suradnje znači, *inter alia*:
 - (a) višekratno neispunjenje obveza provjere podrijetla dotičnog (dotičnih) proizvoda (proizvodâ);
 - (b) višekratno odbijanje ili nepotrebno odlaganje izvršavanja i/ili dostave rezultata naknadne provjere dokaza o podrijetlu;

(c) višekratno odbijanje ili nepotrebno kašnjenje u pribavljanju dozvole za provođenje misija administrativne suradnje za provjeru vjerodostojnosti dokumenata ili točnosti informacija koje su važne za odobrenje dotičnog povlaštenog tretmana.

Za potrebe ovog članka, nepravilnosti ili prijevara mogu se utvrditi, *inter alia*, ako se uvoz robe koji premašuje razinu proizvodnje i izvozne sposobnosti druge stranke bez zadovoljavajućeg objašnjenja snažno poveća, a to je povezano s objektivnim informacijama o nepravilnostima ili prijevari.

4. Primjena privremene suspenzije podliježe sljedećim uvjetima:

(a) Stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a koja na temelju objektivnih informacija utvrdi uskraćivanje administrativne suradnje i/ili nepravilnosti ili prijevaru, bez nepotrebnog odlaganja obavješćuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj o svojem nalazu zajedno s objektivnim informacijama i započinje savjetovanja u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj na temelju svih odgovarajućih informacija i objektivnih nalaza, s ciljem postizanja rješenja koje je prihvatljivo za obje stranke.

(b) Ako se stranke koje su započele savjetovanja u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj kako je gore navedeno, u roku od tri mjeseca od obavijesti ne usuglase o prihvatljivom rješenju, dotična stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a može privremeno suspendirati odgovarajući povlašteni tretman dotičnog (dotičnih) proizvoda (proizvodâ). O privremenoj suspenziji se bez nepotrebnog odlaganja obavješćuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.

(c) Privremene suspenzije na temelju ovog članka ograničene su na one koje su potrebne kako bi se zaštitili financijski interesi dotične stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a. Ne premašuju razdoblje od šest mjeseci, koje može biti produljeno. O privremenim se suspenzijama odmah nakon njihova usvajanja obavješćuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj. One podliježu periodičnim savjetovanjima u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj posebno s ciljem njihovog ukidanja odmah kada uvjeti za njihovu primjenu prestanu postojati.

5. Istodobno s obavijesti Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj na temelju stavka 4. točke (a), dotična stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a u svojem službenom listu objavljuje obavijest za uvoznike. U obavijesti za uvoznike potrebno je navesti da je za dotični proizvod utvrđeno, na temelju objektivnih informacija, uskraćivanje administrativne suradnje i/ili nepravilnosti ili prijevara.

ČLANAK 20.a

Kao potpora naporima stranaka u pronalaženju prihvatljivog rješenja za pitanja iz članka 20. stavka 2., stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a u vezi koje je Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj obaviješten o nalazu također se može pozvati na posrednika u skladu s odredbama članka 205. stavaka 2. do 5. O mišljenju posrednika obavješćuje se u razdoblju od tri mjeseca iz članka 20. stavka 4. točke (b).

ČLANAK 21.

Postupak kod administrativnih pogrešaka

U slučaju da nadležna tijela učine pogrešku u propisnom vođenju povlaštenog sustava izvoza, a posebno u primjeni odredaba Protokola I., i ako zbog te pogreške nastanu posljedice u području uvoznih carina, stranka koja je suočena s takvim posljedicama može od Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj zatražiti da ispita mogućnosti usvajanja svih odgovarajućih mjera za rješenje te situacije.

ČLANAK 22.

Suradnja

1. Stranke potvrđuju važnost suradnje za jačanje porezne administracije i unaprjeđenja ubiranja poreznih prihoda.
2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:
 - (a) tehnička pomoć u području fiskalne reforme s ciljem prijenosa ovisnosti o carinama i drugim pristojbama i davanjima na druge oblike neizravnog oporezivanja; i
 - (b) jačanje sposobnosti i institucija u pogledu mjera utvrđenih u točki (a).

POGLAVLJE 2.

Zaštitni trgovinski instrumenti

ČLANAK 23.

Antidampinške i kompenzacijske mjere

1. Podložno odredbama ovog članka, ništa u ovom Sporazumu ne sprečava stranku EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a da pojedinačno ili zajednički donesu antidampinške ili kompenzacijske mjere u skladu s odgovarajućim sporazumima WTO-a. Za potrebe ovog članka, podrijetlo se određuje u skladu s nepovlaštenim pravilima o podrijetlu stranaka ili država potpisnica CARIFORUM-a.
2. Prije uvođenja konačnih antidampinških ili kompenzacijskih pristojbi za proizvode koji se uvoze iz država CARIFORUM-a, stranka EZ-a razmatra mogućnost konstruktivnih rješenja kako je predviđeno u odgovarajućim sporazumima WTO-a.
3. Ako antidampinšku ili kompenzacijsku mjeru u ime dviju ili više država potpisnica CARIFORUM-a uvede regionalno ili subregionalno tijelo, postoji samo jedan forum za sudski nadzor, uključujući fazu žalbe.

4. Država potpisnica CARIFORUM-a ne primjenjuje antidampinšku ili kompenzacijsku mjeru na proizvod ako je obuhvaćen regionalnom ili subregionalnom mjerom koja je uvedena za isti proizvod. Države CARIFORUM-a također osiguravaju da se regionalna ili subregionalna mjera uvedena za proizvod ne primjenjuje ni na koju državu CARIFORUM-a koja primjenjuje takvu mjeru na isti proizvod.
5. Stranka EZ-a obavješćuje države izvoznice potpisnice CARIFORUM-a o primitku propisno dokumentirane pritužbe prije pokretanja bilo kakvog ispitnog postupka.
6. Odredbe ovog članka primjenjuju se u svim ispitnim postupcima pokrenutima nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma.
7. Odredbe ovog članka ne podliježu odredbama ovog Sporazuma o rješavanju sporova.

ČLANAK 24.

Multilateralne zaštitne mjere

1. Podložno odredbama ovog članka, ništa u ovom Sporazumu ne sprečava države potpisnice CARIFORUM-a i stranku EZ-a da donesu mjere u skladu s člankom XIX. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994., Sporazumom o zaštitnim mjerama i člankom 5. Sporazuma o poljoprivredi priloženog Sporazumu iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije. Za potrebe ovog članka, podrijetlo se određuje u skladu s nepovlaštenim pravilima o podrijetlu stranaka ili država potpisnica CARIFORUM-a.
2. Neovisno o stavku 1., s obzirom na opće razvojne ciljeve ovog Sporazuma i mala gospodarstva država CARIFORUM-a, stranka EZ-a isključuje uvoz iz bilo koje države CARIFORUM-a iz bilo kakve mjere poduzete na temelju članka XIX. GATT-a iz 1994., Sporazuma WTO-a o zaštitnim mjerama i članka 5. Sporazuma o poljoprivredi.
3. Odredbe stavka 2. primjenjuju se u razdoblju od pet godina, počevši od dana stupanja na snagu Sporazuma. Najkasnije 120 dana prije kraja tog razdoblja, Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ preispituje funkcioniranje tih odredaba s obzirom na razvojne potrebe država CARIFORUM-a, s ciljem određivanja je li potrebno produljiti njihovu primjenu za daljnje razdoblje.
4. Odredbe stavka 1. ne podliježu odredbama ovog Sporazuma o rješavanju sporova.

ČLANAK 25.

Zaštitna klauzula

1. Neovisno o članku 24., nakon što ispita alternativna rješenja, stranka može primijeniti zaštitne mjere ograničenog trajanja koje odstupaju od odredaba članka 15. ili 16., ovisno o slučaju, pod uvjetima i u skladu s postupcima utvrđenima u ovom članku.

2. Zaštitne mjere iz stavka 1. mogu se poduzeti ako se proizvod s podrijetlom iz jedne stranke uvozi na područje druge stranke u povećanim količinama i pod uvjetima koji uzrokuju ili bi mogli prouzročiti:

(a) ozbiljnu štetu domaćoj proizvodnji sličnih ili izravno konkurentnih proizvoda na području stranke uvoznice; ili

(b) poremećaje u nekom sektoru gospodarstva, posebno ako ti poremećaji uzrokuju veće socijalne probleme ili poteškoće koje bi mogle dovesti do ozbiljnog slabljenja gospodarskog stanja stranke uvoznice; ili

(c) poremećaje na tržištima sličnih ili izravno konkurentnih poljoprivrednih proizvoda³ ili mehanizama koji uređuju ta tržišta.

3. Zaštitne mjere iz ovog članka ne smiju premašivati ono što je nužno za otklanjanje ili sprečavanje ozbiljne štete ili poremećaja, kako su utvrđeni u stavku 2. Te zaštitne mjere stranke uvoznice mogu se sastojati samo od jednog ili više sljedećih elemenata:

(a) suspenzije daljnjeg sniženja stope uvozne carine za dotični proizvod, kako je predviđeno ovim Sporazumom;

(b) povećanja carine za dotični proizvod do razine koja ne premašuje carinu koja se primjenjuje na druge članice WTO-a; i

(c) uvođenja carinskih kvota za dotični proizvod.

4. Ne dovodeći u pitanje stavke 1. do 3., ako se bilo koji proizvod s podrijetlom iz jedne ili više država potpisnica CARIFORUM-a uvozi u povećanim količinama i pod uvjetima koji uzrokuju ili prijete da će uzrokovati jednu od situacija iz stavka 2. točaka (a), (b) i (c) jednoj ili nekoliko najudaljenijih regija stranke EZ-a, stranka EZ-a može poduzeti mjere nadzora ili zaštitne mjere ograničene na dotičnu regiju ili regije u skladu s postupcima utvrđenima u stavcima 6. do 9.

³ Za potrebe ovog članka poljoprivredni proizvodi su oni obuhvaćeni Prilogom I. Sporazumu WTO-a o poljoprivredi.

5. (a) Ne dovodeći u pitanje stavke 1. do 3., ako se bilo koji proizvod s podrijetlom iz stranke EZ-a uvozi u povećanim količinama i pod uvjetima koji uzrokuju ili prijete da će uzrokovati jednu od situacija iz stavka 2. točaka (a), (b) i (c) državi potpisnici CARIFORUM-a, dotična država potpisnica CARIFORUM-a može poduzeti mjere nadzora ili zaštitne mjere ograničene na svoje područje u skladu s postupcima utvrđenima u stavcima 6. do 9.

(b) Država potpisnica CARIFORUM-a može poduzeti zaštitne mjere ako se proizvod s podrijetlom iz stranke EZ-a uvozi na njezino područje u povećanim količinama i pod uvjetima koji uzrokuju ili prijete da će uzrokovati poremećaje za industriju u razvoju koja proizvodi slične ili izravno konkurentne proizvode. Takva odredba primjenjiva je samo u razdoblju od 10 godina od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma. Mjere se moraju poduzeti u skladu s postupcima utvrđenima u stavcima 6. do 9.

6. (a) Zaštitne mjere iz ovog članka održavaju se samo tijekom razdoblja koje je potrebno za sprečavanje ili otklanjanje ozbiljne štete ili poremećaja kako su utvrđeni u stavcima 2., 4. i 5.

(b) Zaštitne mjere iz ovog članka ne primjenjuju se dulje od dvije godine. Ako okolnosti koje opravdavaju uvođenje zaštitnih mjera i dalje traju, takve se mjere mogu produljiti za dodatno razdoblje od najviše dvije godine. Ako države CARIFORUM-a ili država potpisnica CARIFORUM-a primjenjuje zaštitnu mjeru, ili ako stranka EZ-a primjenjuje mjeru ograničenu na područje jedne ili više svojih najudaljenijih regija, takve se mjere ipak mogu primjenjivati u razdoblju od najviše četiri godine i, ako okolnosti koje opravdavaju uvođenje zaštitnih mjera i dalje traju, mogu se produljiti za dodatno razdoblje od četiri godine.

(c) Zaštitne mjere iz ovog članka koje traju dulje od godinu dana sadrže jasne elemente koji postupno vode prema njihovom ukidanju najkasnije do kraja određenog razdoblja.

(d) Nijedna zaštitna mjera iz ovog članka ne primjenjuje se na uvoz proizvoda koji je prethodno bio predmet takve mjere, najmanje godinu dana od isteka te mjere.

7. Za provedbu stavaka 1. do 6. primjenjuju se sljedeće odredbe:

(a) Ako stranka smatra da traje jedna od okolnosti određenih u stavcima 2., 4. i/ili 5., odmah upućuje to pitanje Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj na razmatranje.

(b) Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj može dati bilo kakvu preporuku koja je potrebna za otklanjanje nastalih okolnosti. Ako Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj ne da nikakvu preporuku s ciljem otklanjanja okolnosti, ili ako se u roku od 30 dana od upućivanja pitanja Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj ne postigne nikakvo drugo zadovoljavajuće rješenje, stranka uvoznica može donijeti odgovarajuće mjere za otklanjanje okolnosti u skladu s ovim člankom.

(c) Prije poduzimanja bilo kakve mjere predviđene ovim člankom ili, u slučajevima na koje se primjenjuje stavak 8., što je prije moguće, dotična stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj dostavlja sve odgovarajuće informacije koje su potrebne za temeljito razmatranje situacije, s ciljem pronalaženja rješenja koje je prihvatljivo dotičnim strankama.

(d) Pri izboru zaštitnih mjera na temelju ovog članka, prioritet imaju one koje u najmanjoj mjeri ometaju provedbu ovog Sporazuma.

(e) O svim se zaštitnim mjerama poduzetima na temelju ovog članka odmah obavješćuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj koji se o njima periodično savjetuje, posebno s ciljem uspostave rasporeda za njihovo ukidanje čim to okolnosti dopuste.

8. Ako izvanredne okolnosti zahtijevaju hitno djelovanje, dotična stranka uvoznica, ovisno o slučaju stranka EZ-a, države CARIFORUM-a ili država potpisnica CARIFORUM-a, može privremeno poduzeti mjere predviđene u stavcima 3., 4. i/ili 5. bez ispunjavanja zahtjeva stavka 7. Takve mjere mogu trajati najviše 180 dana ako ih poduzima stranka EZ-a, a 200 dana ako ih poduzimaju države CARIFORUM-a ili država potpisnica CARIFORUM-a ili ako su mjere koje je poduzela stranka EZ-a ograničene na područje njezine jedne ili više najudaljenijih regija. Trajanje bilo koje takve privremene mjere računa se kao dio početnog razdoblja i bilo kojeg produljenja iz stavka 6. Pri poduzimanju takvih privremenih mjera u obzir se uzimaju interesi svih uključenih stranaka. Dotična stranka uvoznica obavješćuje dotičnu drugu stranku i odmah upućuje pitanje Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj na razmatranje.

9. Ako stranka uvoznica na uvoz proizvoda primjeni administrativni postupak s ciljem brzog pružanja informacija o kretanju trgovinskih tokova koji bi mogli uzrokovati probleme iz ovog članka, o tome bez odgađanja obavješćuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.

10. Zaštitne mjere donesene prema odredbama ovog članka ne podliježu odredbama WTO-a o rješavanju sporova.

POGLAVLJE 3.

Necarinske mjere

ČLANAK 26.

Zabrana količinskih ograničenja

Od stupanja na snagu ovog Sporazuma uklanjaju se sve zabrane uvoza ili izvoza ili ograničenja uvoza ili izvoza proizvoda s podrijetlom, osim carina i poreza te naknada i drugih davanja predviđenih člankom 13., neovisno provode li se putem kvota, uvoznih ili izvoznih dozvola ili drugih mjera. Ne uvode se nikakve takve nove mjere. Odredbe ovog članka ne dovode u pitanje odredbe članaka 23. i 24.

ČLANAK 27.

Nacionalni tretman u području domaćeg oporezivanja i propisa

1. Uvoz proizvoda s podrijetlom ne podliježe, bilo izravno ili neizravno, domaćim porezima ili drugim domaćim davanjima bilo koje vrste koji su viši od onih koji se primjenjuju, izravno ili neizravno, na slične domaće proizvode. Osim toga, stranke i države potpisnice CARIFORUM-a ni na koji drugi način ne primjenjuju domaće poreze ili druga domaća davanja kako bi zaštitile slične domaće proizvode.

2. Uvozu proizvoda s podrijetlom odobrava se tretman koji nije manje povoljan od tretmana odobrenog sličnim domaćim proizvodima u svim zakonima, drugim propisima i zahtjevima koji utječu na njihovu prodaju, ponudu za prodaju, kupnju, prijevoz, distribuciju ili korištenje. Odredbe ovog stavka ne sprečavaju primjenu različitih domaćih prijevoznih davanja koja se temelje isključivo na gospodarskom iskorištavanju prijevoznog sredstva, a ne na podrijetlu proizvoda.

3. Nijedna stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a ne uspostavlja ili održava bilo kakav domaći količinski propis o miješanju, obradi ili korištenju proizvoda u točno određenim količinama ili omjerima, a koji bi zahtijevao, izravno ili neizravno, da bilo koja točno određena količina ili omjer bilo kakvog proizvoda koji je predmet tog propisa mora biti nabavljen na domaćem tržištu. Osim toga, nijedna stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a ni na koji drugi način ne primjenjuje domaće količinske propise kako bi zaštitila domaću proizvodnju.

4. Odredbe ovog članka ne sprečavaju plaćanje subvencija isključivo nacionalnim proizvođačima, uključujući plaćanja nacionalnim proizvođačima koja potječu iz prihoda od domaćih poreza ili davanja koji se primjenjuju u skladu s odredbama ovog članka i subvencije koje se provode državnim otkupom domaćih proizvoda.

5. Odredbe ovog članka ne primjenjuju se na zakone, druge propise, postupke ili praksu koji uređuju javnu nabavu koja podliježe isključivo odredbama glave IV. poglavlja 3.

6. Odredbe ovog članka ne dovode u pitanje odredbe članka 23.

ČLANAK 28.

Subvencije za izvoz poljoprivrednih proizvoda

1. Nijedna stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a ne može uvesti bilo kakav novi program subvencija koji ovisi o izvozu ili povećanju bilo kakve postojeće subvencije te naravi za poljoprivredne proizvode s odredištem na području druge stranke ⁴.
2. U pogledu bilo kojeg proizvoda utvrđenog u stavku 3. za koji su se države CARIFORUM-a obvezale da će ukinuti carine, stranka EZ-a obvezuje se postupno ukinuti sve postojeće subvencije odobrene na temelju izvoza tog proizvoda na područje država CARIFORUM-a. O načinima takvog postupnog ukidanja odlučuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.
3. Ovaj članak primjenjuje se na proizvode obuhvaćene Prilogom I. Sporazumu WTO-a o poljoprivredi.
4. Ovaj članak ne dovodi u pitanje primjenu članka 9. stavka 4. Sporazuma WTO-a o poljoprivredi i članka 27. Sporazuma WTO-a o subvencijama i kompenzacijskim mjerama od strane država CARIFORUM-a.

⁴ Za potrebe stavka 1., svaka izmjena plaćanja subvencija na temelju postojećih programa subvencija zbog promjena tržišnih uvjeta ne smatra se novim programom subvencija ni povećanjem subvencija.

POGLAVLJE 4.

Carina i olakšanje trgovine

ČLANAK 29.

Ciljevi

1. Stranke priznaju važnost carina i olakšanja trgovine u razvijajućem globalnom trgovinskom okruženju te u razvoju trgovine unutar CARIFORUM-a i trgovine među strankama.
2. Stranke su suglasne ojačati suradnju u tom području s ciljem osiguranja da odgovarajuće zakonodavstvo i postupci, kao i administrativna sposobnost odgovarajućih administracija, ostvaruju ciljeve učinkovitog nadzora i promicanja olakšavanja trgovine te pomažu u promicanju razvoja i regionalne integracije država CARIFORUM-a.
3. Stranke priznaju da u provedbi ovog poglavlja legitimni ciljevi javne politike, uključujući one koji se odnose na sigurnost i sprečavanje prijevare, nisu ni na koji način ugroženi.

ČLANAK 30.

Carina i administrativna suradnja

1. Kako bi osigurale usklađenost s odredbama ove glave te učinkovito odgovorile na ciljeve utvrđene u članku 29., stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a:

(a) razmjenjuju informacije o carinskom zakonodavstvu i postupcima;

(b) razvijaju zajedničke inicijative u međusobno dogovorenim područjima;

(c) kada god je to moguće, utvrđuju zajednička stajališta u području carine u međunarodnim organizacijama kao što su WTO i Svjetska carinska organizacija (WCO);

(d) promiču suradnju među srodnim agencijama.

2. Stranke pružaju uzajamnu administrativnu pomoć u carinskim pitanjima u skladu s odredbama Protokola II.

ČLANAK 31.

Carinsko zakonodavstvo i postupci

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su da se njihovo odnosno trgovinsko i carinsko zakonodavstvo, odredbe i postupci moraju temeljiti na međunarodnim instrumentima i normama primjenjivima u području carine i trgovine, uključujući bitne elemente revidirane Konvencije iz Kyota o pojednostavnjenju i usklađivanju carinskih postupaka, Okvira norma WCO-a za osiguranje i olakšavanje globalne trgovine, seta podataka WCO-a i Konvencije o HS-u.

2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su da se njihovo odnosno trgovinsko i carinsko zakonodavstvo, odredbe i postupci temelje na:

(a) potrebi zaštite i olakšavanja trgovine kroz provedbu i poštovanje zakonodavnih zahtjeva i potrebi za osiguranjem dodatnog olakšavanja trgovcima koji ostvaruju visoki stupanj usklađenosti;

(b) potrebi za osiguranjem da su zahtjevi za gospodarske subjekte razumni i nediskriminirajući, da štite od prijevare i da ne vode do primjene prekomjernih sankcija za manje povrede carinskih propisa ili postupovnih zahtjeva;

(c) potrebi za primjenom jedinstvene carinske deklaracije ili elektroničke jednakovrijedne isprave u stranci EZ-a, odnosno u CARIFORUM-u. Države CARIFORUM-a nastavljaju s naporima u tom pogledu, s ciljem provedbe vrlo brzo nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma. Zajedničko preispitivanje stanja obavlja se tri godine od stupanja na snagu Sporazuma;

(d) potrebi primjene suvremenih carinskih tehnika, uključujući procjenu rizika, pojednostavnjene postupke pri uvozu i izvozu, kontrole nakon puštanja i objektivne postupke za ovlaštene trgovce. Postupci bi trebali biti transparentni, učinkoviti i pojednostavnjeni kako bi se smanjili troškovi i povećala predvidivost za gospodarske subjekte;

(e) potrebi za nediskriminacijom u smislu zahtjeva i postupaka koji se primjenjuju na uvoz, izvoz i robu u provozu, iako se prihvaća činjenica da se s pošiljkama može postupati različito u skladu s kriterijima objektivne procjene rizika;

(f) potrebi za transparentnošću. U tu svrhu, stranke i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su uspostaviti sustav obvezujućeg odluka o carinskim pitanjima, posebno o razvrstavanju u carinsku tarifu i pravilima o podrijetlu, u skladu s pravilima utvrđenima u njihovim odnosnim zakonodavstvima;

(g) potrebi za postupnim razvojem sustava, uključujući one koji se temelje na informacijskoj tehnologiji, kako bi se olakšala elektronička razmjena podataka među trgovcima, carinskim administracijama i srodnim agencijama;

(h) potrebi za olakšavanjem provoza;

(i) transparentnim i nediskriminirajućim pravilima o izdavanju licencija carinskim posrednicima, kao i na tome da korištenje neovisnih carinskih posrednika nije obvezno;

(j) potrebi za izbjegavanjem obveznog obavljanja pregleda robe prije otpreme ili istovjetnih postupaka, ne dovodeći u pitanje njihova prava i obveze na temelju Sporazuma WTO-a o pregledima robe prije otpreme. Stranke o tom pitanju raspravljaju u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj i mogu se kasnije usuglasiti o odricanju od mogućnosti obavljanja obveznih pregleda robe prije otpreme ili istovjetnih postupaka.

3. Kako bi se poboljšale radne metode te osigurala nediskriminacija, transparentnost, učinkovitost, cjelovitost i pouzdanost postupaka, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a:

(a) poduzimaju daljnje mjere prema smanjenju, pojednostavnjenju i standardizaciji podataka i dokumentacije;

(b) pojednostavnjuju zahtjeve i formalnosti gdje god je to moguće, s obzirom na brzo puštanje i carinjenje robe;

(c) osiguravaju učinkovite, hitne, nediskriminirajuće i lako dostupne postupke koji omogućuju pravo na žalbu protiv carinskih administrativnih radnji, odluka i zaključaka koji utječu na uvoz, izvoz ili robu u provozu. Sve pristojbe moraju biti razmjerne troškovima žalbenih postupaka; i

(d) osiguravaju održavanje najviših norma časnog ponašanja primjenom mjera koje odražavaju načela odgovarajućih međunarodnih konvencija i instrumenata u tom području.

ČLANAK 32.

Odnosi s poslovnom zajednicom

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su:

(a) osigurati da sve zakonodavstvo, postupci te naknade i pristojbe, kao i, kada god je to moguće, odgovarajuća pojašnjenja budu javno dostupni, koliko god je to moguće elektroničkim sredstvima;

(b) o potrebi za pravodobnim i redovitim dijalogom s gospodarskim subjektima o zakonodavnim prijedlozima povezanim s carinskim i trgovinskim postupcima;

(c) da, kada god je to moguće prilikom uvođenja novog ili izmijenjenog zakonodavstva i postupaka, informacije budu unaprijed dostupne gospodarskim subjektima. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a javno objavljuju važne administrativne obavijesti, uključujući zahtjeve agencija i ulazne postupke, radno vrijeme i radne postupke carinarnica u lukama i na graničnim prijelazima te kontaktnim točkama za informacijske upite, kako bi se olakšalo poslovno ispunjavanje carinskih obveza i pravodobno kretanje robe;

(d) jačati suradnju između subjekata i odgovarajućih administracija te promicati pravedno tržišno natjecanje unutar trgovinske zajednice uporabom neproizvoljnih i javno dostupnih postupaka, kao što su memorandumi o razumijevanju, uz odgovarajuću uporabu onih koje službeno objavljuje WCO;

(e) da bi ta suradnja također trebala imati za cilj borbu protiv nedopuštene prakse i zaštitu sigurnosti građana, kao i ubiranje javnih prihoda;

(f) osigurati da njihovi odnosni carinski i povezani zahtjevi i postupci slijede najbolju praksu i što je manje moguće ograničuju trgovinu.

ČLANAK 33.

Određivanje carinske vrijednosti

1. Sporazum o provedbi članka VII. GATT-a (1994.) uređuje pravila o određivanju carinske vrijednosti koja se primjenjuju na trgovinu među strankama.
2. Stranke surađuju s ciljem postizanja zajedničkog pristupa pitanjima u vezi s određivanjem carinske vrijednosti.

ČLANAK 34.

Regionalna integracija

1. Stranke u najvećoj mogućoj mjeri promiču moguću regionalnu integraciju u području carine i rade na razvoju regionalnog carinskog zakonodavstva, postupaka i zahtjeva u skladu s odgovarajućim međunarodnim normama.
2. Posebni odbor za carinsku suradnju i olakšavanje trgovine predviđen u članku 36. obavlja stalno praćenje provedbe odredaba ovog članka.

ČLANAK 35.

Suradnja

1. Stranke priznaju važnost suradnje s obzirom na carine i mjere olakšavanja trgovine kako bi se postigli ciljevi ovog Sporazuma.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, posebno u sljedećim područjima:

(a) primjena suvremenih carinskih tehnika, uključujući procjenu rizika, prethodno obvezujuće odluke, pojednostavnjene postupke za ulaz i puštanje robe, kontrole nakon puštanja i metode revizije u trgovačkim društvima;

(b) uvođenje postupaka i prakse koji odražavaju, koliko god je to moguće, međunarodne instrumente i norme primjenjive u području carine i trgovine, uključujući pravila WTO-a i instrumente i norme WCO-a, *inter alia*, revidiranu Konvenciju iz Kyota o pojednostavnjenju i usklađivanju carinskih postupaka i Okvir norma WCO-a za osiguranje i olakšavanje globalne trgovine; i

(c) automatizacija carinskih i drugih trgovinskih postupaka.

ČLANAK 36.

Posebni odbor za carinsku suradnju i olakšavanje trgovine

1. Stranke su suglasne osnovati Posebni odbor za carinsku suradnju i olakšavanje trgovine koji čine predstavnici stranaka. Ovaj Odbor sastaje se na dan i s dnevnim redom koji unaprijed usuglase stranke. Stranke godišnje naizmjenice predsjedaju ovim Odborom. Odbor izvješćuje Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.

2. Funkcije Odbora uključuju:

- (a) praćenje provedbe i upravljanja odredbama ovog poglavlja;
- (b) izvršavanje zadaća i funkcija određenih u Protokolu I.;
- (c) osiguranje foruma za savjetovanje među strankama u pogledu obveza predviđenih prema Protokolu II.;
- (d) jačanje suradnje i dijaloga među strankama o tarifnim pitanjima, carinskom zakonodavstvu i postupcima, uzajamnoj administrativnoj pomoći u carinskim pitanjima, pravilima o podrijetlu i administrativnoj suradnji; i
- (e) raspravu o pitanjima koja se odnose na aktivnosti tehničke pomoći.

POGLAVLJE 5.

Poljoprivreda i ribarstvo

ČLANAK 37.

Ciljevi

1. Stranke su suglasne da je temeljni cilj ovog Sporazuma održivi razvoj i iskorjenjivanje siromaštva u državama CARIFORUM-a te neometana i postupna integracija tih gospodarstava u svjetsko gospodarstvo. U sektorima poljoprivrede i ribarstva ovaj bi Sporazum trebao doprinijeti povećanju konkurentnosti proizvodnje, prerade i trgovine poljoprivrednim proizvodima i proizvodima ribarstva kako u tradicionalnim tako i u netradicionalnim sektorima među strankama, u skladu s održivim gospodarenjem prirodnim resursima.
2. Stranke potvrđuju gospodarsku i socijalnu važnost djelatnosti koje se odnose na ribarstvo i iskorištavanje živih morskih resursa država CARIFORUM-a i potrebu maksimiziranja tih koristi u pogledu čimbenika kao što su sigurna opskrba hranom, zapošljavanje, ublažavanje siromaštva, devizni prihodi i socijalna stabilnost ribarskih zajednica.

3. Stranke priznaju da su ribolovni i morski ekosustavi država CARIFORUM-a složeni, biološki raznoliki i osjetljivi te da bi pri njihovom iskorištavanju te čimbenike trebalo uzeti u obzir kroz učinkovito očuvanje i gospodarenje ribolovnim resursima i povezanim ekosustavima koji se temelje na pouzdanim znanstvenim preporukama i načelu predostrožnosti kako je utvrđeno u Kodeksu ponašanja FAO-a o odgovornom ribarstvu.

4. Stranke priznaju da osiguranje sigurnosti hrane i povećanje sredstava za život ruralnih i ribarskih zajednica predstavljaju ključne elemente za iskorjenjivanje siromaštva i ostvarivanje održivog razvoja. Stoga potvrđuju potrebu za izbjegavanjem velikih poremećaja na tržištima poljoprivrednih, prehrambenih i ribljih proizvoda u državama CARIFORUM-a.

5. Stranke su suglasne u potpunosti uzeti u obzir raznolikost gospodarskih, socijalnih i okolišnih značajki i potreba te razvojnih strategija država CARIFORUM-a.

ČLANAK 38.

Regionalna integracija

Stranke priznaju da će integracija poljoprivrednog, prehrambenog i ribarskog sektora diljem država CARIFORUM-a, kroz postupno uklanjanje preostalih prepreka i osiguranje odgovarajućeg regulatornog okvira, doprinijeti produbljivanju procesa regionalne integracije i ostvarenju ciljeva ovog poglavlja.

ČLANAK 39.

Omogućujuće politike

Države CARIFORUM-a obvezuju se usvojiti i provoditi politike i institucionalne reforme kako bi omogućile i olakšale postizanje ciljeva ovog poglavlja.

ČLANAK 40.

Sigurnost hrane

1. Stranke potvrđuju da uklanjanje prepreka u trgovini među strankama, kako je predviđeno ovim Sporazumom, može predstavljati veliki izazov proizvođačima CARIFORUM-a u poljoprivrednom, prehrambenom i ribarskom sektoru, kao i potrošačima, te su suglasni međusobno se savjetovati o tim pitanjima.

2. Ako postupanje u skladu s odredbama ovog Sporazuma uzrokuje probleme s dostupnošću ili pristupom prehrambenim ili drugim proizvodima koji su važni za sigurnost hrane države potpisnice CARIFORUM-a i ako to stanje uzrokuje ili može uzrokovati velike poteškoće takvoj državi, država potpisnica CARIFORUM-a može poduzeti odgovarajuće mjere u skladu s postupcima utvrđenima u članku 25. stavku 7. točkama (b) do (d) te stavcima 8. i 9.

ČLANAK 41.

Razmjena informacija i savjetovanje

1. Stranke su suglasne razmjenjivati iskustva, informacije i najbolju praksu te se savjetovati o svim pitanjima koja su povezana s ostvarivanjem ciljeva ovog poglavlja i važna za trgovinu među strankama.

2. Stranke su suglasne da bi dijalog posebno bio koristan u sljedećim područjima:

(a) razmjena informacija o poljoprivrednoj proizvodnji, potrošnji i trgovini te o odnosnom razvoju događaja na tržištu poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva;

(b) promicanje ulaganja u poljoprivredni, prehrambeni i ribarski sektor CARIFORUM-a, uključujući djelatnosti manjeg opsega;

(c) razmjena informacija o politikama, zakonima i propisima koji se odnose na poljoprivredu, ruralni razvoj i ribarstvo;

(d) rasprava o politici i institucionalnim promjenama koje su potrebne za potporu transformacije poljoprivrednog i ribarskog sektora, kao i za oblikovanje i provedbu regionalnih politika u području poljoprivrede, hrane, ruralnog razvoja i ribarstva pri ostvarivanju regionalne integracije;

(e) razmjena mišljenja o novim tehnologijama te politikama i mjerama koje se odnose na kvalitetu.

ČLANAK 42.

Tradicionalni poljoprivredni proizvodi

1. Stranke se obvezuju obaviti prethodna savjetovanja o razvoju događaja u trgovinskoj politici koji bi mogli utjecati na konkurentni položaj tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda, uključujući banane, rum, rižu i šećer, na tržištu stranke EZ-a.

2. Stranka EZ-a nastoji održati važan povlašteni pristup u okviru multilateralnog trgovinskog sustava za te proizvode s podrijetlom iz država CARIFORUM-a tako dugo dok je to izvedivo te osigurati da se svako neizbježno smanjenje povlastica odvija u fazama tijekom najduljeg mogućeg razdoblja.

ČLANAK 43.

Suradnja

1. Stranke potvrđuju važnost poljoprivrednog, prehrambenog i ribarskog sektora za gospodarstva država CARIFORUM-a i suradnje u promicanju transformacije tih sektora, s ciljem povećanja njihove konkurentnosti, razvoja njihove sposobnosti za pristup visokokvalitetnim tržištima i uzimajući u obzir njihov potencijalni doprinos održivom razvoju država CARIFORUM-a. Stranke priznaju i potrebu za olakšavanjem prilagodbe poljoprivrednog, prehrambenog i ribarskog sektora te ruralnoga gospodarstva postupnim promjenama koje donosi ovaj Sporazum, obraćajući pritom osobitu pažnju djelatnostima manjeg opsega.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) poboljšanje konkurentnosti potencijalno održive proizvodnje, uključujući silaznu preradu, kroz inovaciju, osposobljavanje, promicanje povezivanja i drugih potpornih djelatnosti, u području poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva, uključujući tradicionalne i netradicionalne izvozne sektore;

(b) razvoj sposobnosti plasiranja proizvoda za izvoz, uključujući istraživanje tržišta, kako za trgovinu među državama CARIFORUM-a tako i za trgovinu među strankama, kao i utvrđivanje mogućnosti za poboljšanje infrastrukture plasiranja na tržište i prijevoz te utvrđivanje mogućnosti proizvođača i trgovaca za financiranje i suradnju;

- (c) ispunjavanje i usvajanje standarda kvalitete koji se odnose na proizvodnju i plasiranje hrane na tržište, uključujući standarde koji se odnose na poljoprivrednu praksu koja je prihvatljiva za okoliš i društvo te organsku i genetski nemodificiranu hranu;
- (d) promicanje privatnih ulaganja i javno-privatnih partnerstava u potencijalno održivoj proizvodnji;
- (e) poboljšanje sposobnosti subjekata CARIFORUM-a da ispunjavaju nacionalne, regionalne i međunarodne tehničke i zdravstvene standarde te standarde kvalitete za ribu i riblje proizvode;
- (f) izgradnja ili jačanje znanstvenih i tehničkih ljudskih i institucionalnih sposobnosti na regionalnoj razini za održivu trgovinu proizvodima ribarstva, uključujući akvakulturu; i
- (g) proces dijaloga iz članka 41.

POGLAVLJE 6.

Tehničke prepreke u trgovini

ČLANAK 44.

Multilateralne obveze

Stranke potvrđuju svoju predanost pravima i obvezama predviđenima u Sporazumu WTO-a o tehničkim preprekama u trgovini (dalje u tekstu: „Sporazum WTO-a o TBT-u”).

ČLANAK 45.

Ciljevi

Ciljevi ovog poglavlja su:

(a) olakšati trgovinu robom među strankama, usporedo s održavanjem i jačanjem sposobnosti stranaka za zaštitu zdravlja, sigurnosti, potrošača i okoliša;

(b) poboljšati sposobnost stranaka za identifikacijom, sprečavanjem i uklanjanjem nepotrebnih prepreka u trgovini među strankama koje proizlaze iz tehničkih propisa, norma i postupaka ocjenjivanja sukladnosti koje primjenjuje bilo koja stranka;

(c) povećati sposobnost stranaka za osiguranjem usklađenosti s međunarodnim normama i međusobne usklađenosti tehničkih propisa i norma.

ČLANAK 46.

Područje primjene i definicije

1. Odredbe ovog poglavlja primjenjuju se na tehničke propise, norme i postupke ocjenjivanja sukladnosti kako su definirani u Sporazumu WTO-a o TBT-u u mjeri u kojoj oni utječu na trgovinu među strankama.

2. Za potrebe ovog poglavlja primjenjuju se definicije korištene u Sporazumu WTO-a o TBT-u.

ČLANAK 47.

Regionalna suradnja i integracija

Stranke su suglasne da je suradnja između nacionalnih i regionalnih tijela koja se bave normizacijom, akreditacijom i drugim tehničkim preprekama u trgovini važna za olakšavanje kako trgovine unutar regije tako i trgovine među strankama, kao i općeg procesa regionalne integracije CARIFORUM-a, te se obvezuju surađivati u tu svrhu.

ČLANAK 48.

Transparentnost

Stranke potvrđuju svoju predanost provedbi odredaba o transparentnosti navedenih u Sporazumu WTO-a o TBT-u. Osim toga, stranke se nastoje međusobno obavješćivati u ranoj fazi izrade prijedloga za izmjenom ili uvođenjem tehničkih propisa i norma koji su posebno važni za trgovinu među strankama.

ČLANAK 49.

Razmjena informacija i savjetovanje

1. Stranke su suglasne, početkom privremene primjene ovog Sporazuma, odrediti kontaktne točke za potrebe razmjene informacija kako je određeno u ovom poglavlju. Stranke su suglasne svoje razmjene informacija u najvećoj mogućoj mjeri obavljati preko regionalnih kontaktnih točki.
2. Stranke su suglasne povećati svoju komunikaciju i razmjenu informacija o pitanjima iz područja primjene ovog poglavlja, a posebno o načinima za olakšavanje usklađenosti s međusobnim tehničkim propisima, normama i postupcima ocjenjivanja sukladnosti te za uklanjanje nepotrebnih prepreka u trgovini robom među njima.
3. Ako se pojavi određeni problem u vezi s tehničkim propisima, normama i postupcima ocjenjivanja sukladnosti koji bi mogao utjecati na trgovinu među strankama, stranke se međusobno obavješćuju i savjetuju što je prije moguće, s ciljem postizanja sporazumnog rješenja.
4. Stranke su suglasne međusobno se obavješćivati u pisanom obliku o mjerama koje poduzimaju ili će poduzeti za sprečavanje uvoza bilo kakve robe u svrhu rješavanja problema povezanog sa zdravljem, sigurnošću i okolišem, u najkraćem mogućem razumnom roku nakon donošenja odluke.

5. Stranke su suglasne utvrditi proizvode u vezi s kojima stranke razmjenjuju informacije s ciljem suradnje kako bi ti proizvodi ispunjavali tehničke propise i norme potrebne za pristup na njihova tržišta. Takve informacije mogu uključivati utvrđivanje potrebe za sposobnostima i prijedloge za zadovoljenje tih potreba.

ČLANAK 50.

Suradnja u međunarodnim tijelima

Stranke su suglasne surađivati u međunarodnim tijelima za izradu norma, uključujući olakšavanjem sudjelovanja predstavnika država CARIFORUM-a na sastancima i u radu tih tijela.

ČLANAK 51.

Suradnja

1. Stranke priznaju važnost suradnje u područjima tehničkih propisa, norma i postupaka ocjenjivanja sukladnosti kako bi se postigli ciljevi ovog Sporazuma.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) uspostava odgovarajućih postupaka za dijeljenje stručnog znanja, uključujući odgovarajuće osposobljavanje čija je namjera osigurati odgovarajuću i trajnu tehničku sposobnost odgovarajućih tijela za izradu norma, mjeriteljstvo, akreditaciju, nadzor nad tržištem i ocjenjivanje sukladnosti, osobito onih u regiji CARIFORUM-a;

(b) razvoj stručnih centara u okviru CARIFORUM-a za ocjenu robe za potrebe pristupa takve robe tržištu EZ-a;

(c) razvoj sposobnosti poduzeća, osobito poduzeća CARIFORUM-a za ispunjavanje regulatornih i tržišnih zahtjeva;

(d) razvoj i usvajanje usklađenih tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti koji se temelje na odgovarajućim međunarodnim normama.

POGLAVLJE 7.

Sanitarne i fitosanitarne mjere

ČLANAK 52.

Multilateralne obveze

Stranke potvrđuju svoju predanost pravima i obvezama predviđenima u Sporazumu WTO-a o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama (dalje u tekstu: „Sporazum WTO-a o SPS-u”). Stranke također ponovno potvrđuju svoja prava i obveze u okviru Međunarodne konvencije o zaštiti bilja (IPPC), CODEX Alimentariusu i Svjetske organizacije za zdravlje životinja (OIE).

ČLANAK 53.

Ciljevi

Ciljevi ovog poglavlja su:

(a) olakšati trgovinu među strankama, usporedo s održavanjem i povećavanjem sposobnosti stranaka za zaštitu zdravlja bilja i životinja te javnog zdravlja;

(b) poboljšati sposobnost stranaka za utvrđivanjem, sprečavanjem i minimiziranjem nepotrebnih poremećaja ili prepreka u trgovini među strankama koje proizlaze iz mjera potrebnih za zaštitu zdravlja bilja i životinja te javnog zdravlja u strankama;

(c) pomoći državama CARIFORUM-a u uspostavi usklađenih sanitarnih i fitosanitarnih mjera (dalje u tekstu: „SPS-mjere”) unutar regije također s ciljem olakšavanja priznavanja jednakovrijednosti takvih mjera onima koje postoje u stranci EZ-a;

(d) pomoći državama CARIFORUM-a u osiguravanju sukladnosti s SPS-mjerama stranke EZ-a.

ČLANAK 54.

Područje primjene i definicije

1. Odredbe ovog poglavlja primjenjuju se na SPS-mjere kako su definirane u Sporazumu WTO-a o SPS-u u mjeri u kojem one utječu na trgovinu među strankama.

2. Za potrebe ovog poglavlja primjenjuju se definicije korištene u Sporazumu WTO-a o SPS-u.

ČLANAK 55.

Nadležna tijela

1. Stranke su suglasne, od početka privremene primjene ovog Sporazuma, odrediti nadležna tijela za provedbu mjera iz ovog poglavlja. Stranke se pravodobno međusobno obavješćuju o svim značajnim promjenama u strukturi, naravi i organizaciji te podjeli nadležnosti svojih nadležnih tijela.

2. Stranke su suglasne svoje razmjene informacija o provedbi mjera iz ovog poglavlja u najvećoj mogućoj mjeri obavljati preko regionalnog tijela koje predstavlja nadležna tijela.

ČLANAK 56.

Regionalna suradnja i integracija

1. Stranke su suglasne da je suradnja između nacionalnih i regionalnih tijela koja se bave pitanjima sanitarnih i fitosanitarnih mjera, uključujući nadležna tijela, važna za olakšavanje kako trgovine unutar regije tako i trgovine među strankama, kao i općeg procesa regionalne integracije CARIFORUM-a.

2. U tom pogledu, stranke su suglasne o važnosti uspostave usklađenih SPS-mjera kako u stranci EZ-a tako i među državama CARIFORUM-a te se obvezuju surađivati u tu svrhu. Stranke su također suglasne savjetovati se s ciljem postizanja bilateralnih sporazuma o priznavanju jednakovrijednosti određenih SPS-mjera.

3. U nedostatku usklađenih SPS-mjera ili priznavanja jednakovrijednosti, stranke su suglasne savjetovati se o načinima olakšavanja trgovine i smanjenja nepotrebnih administrativnih zahtjeva.

ČLANAK 57.

Transparentnost

Stranke potvrđuju svoju predanost provedbi odredaba o transparentnosti određenih u Prilogu B Sporazumu WTO-a o SPS-u. Osim toga, stranke se nastoje međusobno obavješćivati u ranoj fazi izrade prijedloga za izmjenom ili uvođenjem SPS-propisa ili SPS-norma koji su posebno važni za trgovinu među strankama.

ČLANAK 58.

Razmjena informacija i savjetovanje

1. Stranke su suglasne povećati svoju komunikaciju i razmjenu informacija o pitanjima iz područja primjene ovog poglavlja koja mogu utjecati na trgovinu među njima.

2. Ako se pojavi određeni problem u vezi s SPS-om koji bi mogao utjecati na trgovinu među strankama, nadležna tijela stranaka međusobno se obavješćuju i savjetuju što je prije moguće, s ciljem postizanja sporazumnog rješenja.

ČLANAK 59.

Suradnja

1. Stranke potvrđuju važnost suradnje s obzirom na sanitarne i fitosanitarne mjere kako bi se postigli ciljevi ovog Sporazuma.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) jačanje regionalne integracije i poboljšanje praćenja, provedbe i izvršavanja SPS-mjera u skladu s člankom 56., uključujući osposobljavanje i događanja za obavješćivanje osoblja regulatornih tijela. Za postizanje tih ciljeva može se pružati potpora partnerstvima između javnog i privatnog sektora.

(b) uspostava odgovarajućih postupaka za prenošenje stručnog znanja, kako bi se riješila pitanja u vezi sa zdravljem bilja i životinja te javnog zdravlja, kao i osposobljavanje i događanja za obavješćivanje osoblja regulatornih tijela;

(c) razvoj sposobnosti poduzeća, posebno poduzeća CARIFORUM-a za ispunjavanje regulatornih i tržišnih zahtjeva;

(d) suradnja u međunarodnim tijelima iz članka 52., uključujući olakšavanje sudjelovanja predstavnika država CARIFORUM-a na sastancima tih tijela.

GLAVA II.

ULAGANJE, TRGOVINA USLUGAMA I ELEKTRONIČKA TRGOVINA

POGLAVLJE 1.

Opće odredbe

ČLANAK 60.

Cilj, područje primjene i opseg

1. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a, ponovno potvrđujući svoje obveze u okviru Sporazuma WTO-a i s ciljem olakšavanja regionalne integracije i održivog razvoja država potpisnica CARIFORUM-a i njihove neometane i postupne integracije u svjetsko gospodarstvo, ovim utvrđuju potrebne postupke za postupnu, uzajamnu i asimetričnu liberalizaciju ulaganja i trgovine uslugama te za suradnju u području elektroničke trgovine.

2. Ništa u ovoj glavi ne tumači se kao zahtjev za privatizacijom javnih poduzeća ili nametanje bilo kakve obveze s obzirom na javnu nabavu.

3. Odredbe ove glave ne primjenjuju se na subvencije koje odobravaju stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a.

4. Sukladno odredbama ove glave, stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a zadržavaju pravo na zakonsko uređenje i uvođenje novih propisa kako bi ispunile legitimne ciljeve politike.

5. Ova se glava ne primjenjuje na mjere koje utječu na fizičke osobe koje traže pristup tržištu zapošljavanja stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a, niti se primjenjuju na mjere koje se odnose na državljanstvo, boravište ili trajno zapošljavanje.

Ništa u ovoj glavi ne sprečava stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a da primijene mjere kako bi uredile ulazak fizičkih osoba u njihovo područje, ili njihov privremeni boravak na njihovom području, uključujući mjere koje su potrebne za zaštitu cjelovitosti njihovih granica i osiguranje uređenog prelaska fizičkih osoba preko tih granica, pod uvjetom da se takve mjere ne primjenjuju tako da poništavaju ili smanjuju koristi koje bilo koja stranka ima prema uvjetima posebne obveze.

ČLANAK 61.

Definicije

Za potrebe ove glave:

(a) „mjera” znači bilo koja mjera stranaka ili država potpisnica CARIFORUM-a, u obliku zakona, propisa, pravila, postupka, odluke, administrativne mjere ili u bilo kojem drugom obliku;

(b) „mjere koje usvajaju ili provode stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a” znači mjere koje poduzimaju:

i. središnje, regionalne ili lokalne vlade i tijela; i

ii. nevladina tijela prilikom izvršavanja ovlasti koje su na njih prenijele središnje, regionalne ili lokalne vlade ili tijela;

(c) „fizička osoba stranke EZ-a” ili „fizička osoba država potpisnica CARIFORUM-a” znači državljanin jedne od država članica Europske unije ili država potpisnica CARIFORUM-a sukladno njihovom odnosnom zakonodavstvu;

(d) „pravna osoba” znači bilo koji pravni subjekt koji je propisno osnovan ili na neki drugi način organiziran sukladno primjenjivom pravu, radi stjecanja dobiti ili ne te neovisno o tome je li u privatnom ili državnom vlasništvu, uključujući bilo koje društvo kapitala, fiducijarno društvo, društvo osoba, zajednički pothvat, poduzeće s jednim vlasnikom ili udruženje;

(e) „pravna osoba stranke” znači pravna osoba stranke EZ-a odnosno države potpisnice CARIFORUM-a koja je osnovana u skladu sa zakonodavstvom države članice Europske unije odnosno države potpisnice CARIFORUM-a i koja ima sjedište, središnju upravu ili glavno mjesto poslovanja na području na koje se primjenjuje Ugovor o osnivanju Europske zajednice odnosno na području države potpisnice CARIFORUM-a;

Ako pravna osoba na području na koje se primjenjuje Ugovor o osnivanju Europske zajednice odnosno na području države potpisnice CARIFORUM-a ima samo svoje sjedište ili središnju upravu, ne smatra se pravnom osobom stranke EZ-a odnosno države potpisnice CARIFORUM-a, osim ako obavlja bitne poslovne djelatnosti⁵ na području na koje se primjenjuje Ugovor o osnivanju Europske zajednice odnosno na području države potpisnice CARIFORUM-a;

⁵ U skladu sa svojom obavijesti WTO-u o Ugovoru o EZ-uu (WT/REG39/1), stranka EZ-a razumije da je pojam „stvarne i trajne veze” s gospodarstvom države članice sadržan u članku 48. Ugovora o EZ-u istovjetan pojmu „bitne poslovne djelatnosti” predviđenom u članku V. stavku 6. GATS-a i u ovom Sporazumu.

Neovisno o prethodnom odlomku, odredbe ovog Sporazuma primjenjuju se i na brodarska društva s poslovnim nastanom izvan stranke EZ-a odnosno država CARIFORUM-a pod kontrolom državljana države članice Europske unije odnosno države potpisnice CARIFORUM-a ako su njihova plovila registrirana u skladu s njihovim odnosnim zakonodavstvima u toj državi članici Europske unije odnosno državi potpisnici CARIFORUM-a te plove pod zastavom države članice Europske unije odnosno države potpisnice CARIFORUM-a;

(f) „sporazum o ekonomskoj integraciji” znači sporazum koji znatno liberalizira trgovinu uslugama i ulaganja na temelju pravila WTO-a.

ČLANAK 62.

Buduća liberalizacija

U skladu s ciljevima ove glave, stranke započinju daljnje pregovore o ulaganju i trgovini uslugama najkasnije pet godina od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma s ciljem povećanja općih obveza preuzetih na temelju ove glave.

ČLANAK 63.

Primjena na Zajednicu Bahama i Republiku Haiti

S ciljem uvrštavanja obveza Zajednice Bahama i Republike Haitija u Prilog IV., što je u skladu s odgovarajućim zahtjevima iz Općeg sporazuma o trgovini uslugama (dalje u tekstu: „GATS”), stranke i države potpisnice CARIFORUM-a mijenjaju taj prilog odlukom Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj najkasnije šest mjeseci od potpisivanja ovog Sporazuma. Do donošenja takve odluke povlašteni tretman koji stranka EZ-a odobrava na temelju ove glave ne primjenjuje se na Zajednicu Bahama i Republiku Haiti.

ČLANAK 64.

Regionalna integracija CARIFORUM-a

1. Stranke priznaju da će ekonomska integracija među državama CARIFORUM-a, kroz postupno uklanjanje preostalih prepreka i osiguranje odgovarajućih regulatornih okvira za trgovinu uslugama i ulaganje, doprinijeti produbljivanju procesa regionalne integracije i ostvarenju ciljeva ovog Sporazuma.
2. Stranke nadalje priznaju da načela utvrđena u poglavlju 5. ove glave za potporu postupnoj liberalizaciji ulaganja i trgovine uslugama među strankama pružaju koristan okvir za daljnju liberalizaciju ulaganja i trgovine uslugama među državama CARIFORUM-a u kontekstu njihove regionalne integracije.

POGLAVLJE 2.

Komerrijalna prisutnost

ČLANAK 65.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

(a) „komercijalna prisutnost” znači bilo koja vrsta poslovnog ili strukovnog nastana putem:

i. osnivanja, stjecanja ili održavanja pravne osobe ⁶; ili

ii. stvaranja ili održavanja podružnice ili predstavništva na području stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a za potrebe obavljanja gospodarske djelatnosti;

⁶ Podrazumijeva se da pojmovi „osnivanje” i „stjecanje” pravne osobe uključuju sudjelovanje u kapitalu pravne osobe s ciljem uspostave ili održavanja trajnih gospodarskih veza. Ako pravna osoba ima status dioničkog društva, trajna gospodarska veza postoji ako paket dionica koji je u vlasništvu dioničara omogućuje tom dioničaru da, na osnovi odredaba nacionalnog zakonodavstva o dioničkim društvima ili na drugoj osnovi, stvarno sudjeluje u upravljanju društvom ili u njegovoj kontroli. Dugoročni zajmovi participativne naravi zajmovi su na razdoblje dulje od pet godina koji se daju za potrebe uspostave ili održavanja trajnih gospodarskih veza; glavni su primjeri zajmovi koje trgovačko društvo daje svojim društvima kćerima ili trgovačkim društvima u kojima ima udio te zajmovi povezani s aranžmanom za podjelu dobiti.

(b) „ulagač” znači bilo koja fizička ili pravna osoba koja obavlja gospodarsku djelatnost uspostavljanjem komercijalne prisutnosti;

(c) „ulagač stranke” znači bilo koja fizička ili pravna osoba stranke EZ-a ili fizička ili pravna osoba države potpisnice CARIFORUM-a koja obavlja gospodarsku djelatnost uspostavljanjem komercijalne prisutnosti;

(d) „gospodarska djelatnost” ne uključuje djelatnosti koje se obavljaju u obnašanju javne vlasti, tj. djelatnosti koje se ne obavljaju ni na komercijalnoj osnovi niti u tržišnom natjecanju s jednim ili više gospodarskih subjekata;

(e) „društvo kći” pravne osobe znači pravna osoba koja se nalazi pod stvarnom kontrolom druge pravne osobe ⁷;

(f) „podružnica” pravne osobe znači mjesto obavljanja poslovne djelatnosti koje nema pravnu osobnost, prema pojavnom obliku trajnog je karaktera, kao što je produžetak matičnog društva, ima upravu i materijalno je opremljeno za poslovanje s trećim osobama tako da one, iako znaju da će se, bude li to potrebno, uspostaviti pravna veza s matičnim društvom sa sjedištem u inozemstvu, ne moraju izravno poslovati s tim matičnim društvom, nego mogu poslovati na mjestu obavljanja poslovne djelatnosti koje predstavlja njegov produžetak.

⁷ Pravna osoba nalazi se pod kontrolom neke druge pravne osobe ako potonja ima ovlasti za imenovanje većine njezinih direktora ili na drugi način može pravno usmjeriti njezino djelovanje.

ČLANAK 66.

Opseg

Ovo se poglavlje primjenjuje na mjere stranaka ili država potpisnica CARIFORUM-a koje utječu na komercijalnu prisutnost⁸ u svim gospodarskim djelatnostima, uz izuzetak:

- (a) rudarstva, proizvodnje i prerade nuklearnih materijala;
- (b) proizvodnje ili trgovine oružjem, streljivom i ratnim materijalom;
- (c) audiovizualnih usluga;
- (d) nacionalne pomorske kabotaže⁹; i
- (e) nacionalnih i međunarodnih usluga zračnog prijevoza, neovisno o tome jesu li redovite ili ne, i usluga koje su neposredno povezane s ostvarivanjem prometnih prava, osim:
 - i. usluga popravka i održavanja zrakoplova za vrijeme kojih je zrakoplov povučen iz prometa;

⁸ Za mjere koje se odnose na izvlaštenje i rješavanje sporova između ulagača i države poput onih obuhvaćenih bilateralnim ugovorima o ulaganju smatra se da ne utječu na komercijalnu prisutnost.

⁹ Nacionalna pomorska kabotaža obuhvaća prijevozne usluge unutar države potpisnice CARIFORUM-a odnosno unutar države članice Europske unije za prijevoz putnika ili robe koji počinje i završava u toj državi potpisnici CARIFORUM-a odnosno u toj državi članici Europske unije.

- ii. usluga prodaje i plasiranja na tržište usluga u zračnom prijevozu;
- iii. usluga računalnog rezervacijskog sustava (CRS);
- iv. drugih pomoćnih usluga koje olakšavaju poslovanje zračnih prijevoznika, poput usluga prihvata i otpreme zrakoplova, usluga iznajmljivanja zrakoplova s posadom i usluga upravljanja zračnom lukom.

ČLANAK 67.

Pristup tržištu

1. U pogledu pristupa tržištu kroz komercijalnu prisutnost, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a komercijalnim prisutnostima i ulagačima druge stranke dodjeljuje tretman koji nije manje povoljan od onog predviđenog u posebnim obvezama navedenima u Prilogu IV.
2. U sektorima u kojima su preuzete obveze u vezi s pristupom tržištu, mjere koje stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a ne provode ili ne usvajaju na temelju regionalne potpodjele ili na temelju svojeg cjelokupnog područja, osim ako je drukčije navedeno u Prilogu IV., utvrđuju se kao:
 - (a) ograničenja broja komercijalnih prisutnosti, u obliku brojčanih kvota, monopola, isključivih prava ili drugih zahtjeva za komercijalnu prisutnost poput provjera gospodarskih potreba;

- (b) ograničenja ukupne vrijednosti transakcija ili imovine u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za provjeru gospodarskih potreba;
- (c) ograničenja ukupnog broja poslova ili ukupne količine proizvodnje, izražene u određenim brojčanim jedinicama u obliku kvota ili zahtjeva za provjeru gospodarskih potreba ¹⁰;
- (d) ograničenja sudjelovanja stranog kapitala u smislu ograničenja najvišeg dopuštenog postotka stranog udjela ili ukupne vrijednosti pojedinačnog ili skupnog stranog ulaganja; i
- (e) mjere koje ograničuju ili zahtijevaju posebne vrste komercijalne prisutnosti (društvo kći, podružnica, predstavništvo) ¹¹ ili zajedničkih pothvata putem kojih ulagač iz druge stranke može obavljati gospodarsku djelatnost.

¹⁰ Stavak 2. točke (a), (b) i (c) ne obuhvaćaju mjere poduzete radi ograničavanja proizvodnje nekog poljoprivrednog proizvoda.

¹¹ Svaka stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a može zahtijevati da, u slučaju osnivanja sukladno njezinom pravu, ulagači moraju preuzeti poseban pravni oblik. U mjeri u kojoj se takav zahtjev primjenjuje na nediskriminacijski način, ne mora biti naveden u popisu obveza stranke kako bi ga ta stranka provodila ili usvojila.

ČLANAK 68.

Nacionalni tretman

1. U sektorima u kojima su obveze u vezi s pristupom tržištu upisane u Prilogu IV. i podložno u njemu određenim uvjetima i kvalifikacijama, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a komercijalnim prisutnostima i ulagačima druge stranke dodjeljuju, u odnosu na sve mjere koje utječu na komercijalnu prisutnost, tretman koji nije manje povoljan od onog kojeg odobravaju vlastitim sličnim komercijalnim prisutnostima i ulagačima.
2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu ispuniti zahtjev iz stavka 1. tako da komercijalnim prisutnostima i ulagačima druge stranke odobre ili formalno jednak tretman ili formalno različit tretman od onog kojeg odobravaju vlastitim sličnim komercijalnim prisutnostima i ulagačima.
3. Formalno jednak tretman ili formalno različit tretman smatra se manje povoljnim ako mijenja uvjete tržišnog natjecanja u korist komercijalnih prisutnosti i ulagača stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a u usporedbi sa sličnim komercijalnim prisutnostima i ulagačima druge stranke.
4. Posebne obveze preuzete na temelju ovog članka ne tumače se tako da se od stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a zahtijeva da nadoknade inherentni konkurentski nepovoljan položaj koji proizlazi iz činjenice da su odgovarajuće komercijalne prisutnosti i ulagači stranog podrijetla.

ČLANAK 69.

Popisi obveza

Sektori koje stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a liberaliziraju na temelju ovog poglavlja te, u obliku rezervi, ograničenja pristupu tržištu i nacionalnog tretmana koja se primjenjuju na komercijalnu prisutnost i ulagače druge stranke u tim sektorima određeni su u popisima obveza koji su uključeni u Prilog IV.

ČLANAK 70.

Tretman najpovlaštenije nacije

1. U pogledu svih mjera koje utječu na komercijalnu prisutnost i koje su obuhvaćene ovim poglavljem:

(a) stranka EZ-a komercijalnim prisutnostima i ulagačima država potpisnica CARIFORUM-a odobrava tretman koji nije manje povoljan od najpovoljnijeg tretmana koji se primjenjuje na slične komercijalne prisutnosti i ulagače bilo koje treće zemlje s kojom ona sklopi sporazum o ekonomskoj integraciji nakon potpisivanja ovog Sporazuma;

(b) države potpisnice CARIFORUM-a komercijalnim prisutnostima i ulagačima stranke EZ-a odobravaju tretman koji nije manje povoljan od najpovoljnijeg tretmana koji se primjenjuje na slične komercijalne prisutnosti i ulagače bilo kojeg većeg gospodarstva s kojim one sklope sporazum o ekonomskoj integraciji nakon potpisivanja ovog Sporazuma.

2. Ako stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a sklopi sporazum o regionalnoj ekonomskoj integraciji kojim se stvara unutarnje tržište ili kojim se od stranaka tog sporazuma zahtijeva da znatno usklade svoje zakonodavstvo s ciljem uklanjanja nediskriminacijskih prepreka za komercijalnu prisutnost i trgovinu uslugama, tretman koji takva stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a odobrava komercijalnim prisutnostima i ulagačima trećih zemalja u sektorima koji podliježu unutarnjem tržištu ili znatnom usklađivanju zakonodavstva nije obuhvaćen odredbom stavka 1.¹²

3. Obveze navedene u stavku 1. ne primjenjuju se na tretman odobren:

(a) na temelju mjera koje predviđaju priznanje kvalifikacija, dozvola ili bonitetne mjere u skladu s člankom VII. GATS-a ili njegovim Prilogom o financijskim uslugama;

(b) na temelju bilo kakvog međunarodnog sporazuma ili aranžmana koji se u cijelosti ili djelomično odnosi na oporezivanje; ili

(c) na temelju mjera na koje se primjenjuje izuzeće od načela najpovlaštenije nacije predviđeno u članku II. stavku 2. GATS-a.

¹² U trenutku potpisivanja ovog Sporazuma, smatra se da su Europski gospodarski prostor, pretpriступni sporazumi s Europskom unijom, jedinstveno tržište i gospodarstvo CARICOM-a te Sporazum između CARICOM-a i Dominikanske Republike o slobodnoj trgovini u cijelosti uključeni u to izuzeće.

4. Za potrebe ove odredbe, „veće gospodarstvo” znači bilo koja razvijena zemlja, ili bilo koja zemlja koja u svjetskom izvozu robe ima udio veći od 1 % u godini koja prethodi stupanju na snagu sporazuma o ekonomskoj integraciji iz stavka 1., ili bilo koja skupina zemalja koje djeluju pojedinačno, kolektivno ili kroz sporazum o ekonomskoj integraciji koja u svjetskom izvozu robe ima udio veći od 1,5 % u godini koja prethodi stupanju na snagu sporazuma o ekonomskoj integraciji iz stavka 1.¹³

5. Ako bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a postane stranka sporazuma o ekonomskoj integraciji s trećom strankom iz stavka 1. točke (b) i ako takav sporazum za takvu treću stranku predviđa tretman koji je povoljniji od tretmana koji država potpisnica CARIFORUM-a odobrava stranci EZ-a na temelju ovog Sporazuma, stranke započinju savjetovanja. Stranke mogu odlučiti smije li dotična država potpisnica CARIFORUM-a stranci EZ-a uskratiti povoljniji tretman sadržan u sporazumu o ekonomskoj integraciji. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ može usvojiti sve potrebne mjere za prilagodbu odredaba ovog Sporazuma.

¹³ Za taj se izračun koriste službeni podaci WTO-a o vodećim izvoznicima u svjetskoj trgovini robom (isključujući trgovinu unutar EU-a).

ČLANAK 71.

Drugi sporazumi

Ništa u ovoj glavi ne tumači se kao ograničavanje prava ulagača stranaka da koriste bilo kakav povoljniji tretman predviđen bilo kakvim postojećim ili budućim međunarodnim sporazumom koji se odnosi na ulaganje kojeg su država članica Europske unije i država potpisnica CARIFORUM-a stranke.

ČLANAK 72.

Ponašanje ulagača

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a surađuju i unutar svojih odnosnih područja poduzimaju mjere koje su potrebne, *inter alia* kroz domaće zakonodavstvo, kako bi osigurale:

(a) da je ulagačima zabranjeno i da su odgovorni za nuđenje, obećavanje ili davanje bilo kakve nedopuštene novčane ili druge koristi, neposredno ili putem posrednika, bilo kojem javnom dužnosniku ili članu njegove obitelji ili poslovnim suradnicima ili drugoj osobi koja je bliska tom dužnosniku, za tu osobu ili neku treću osobu, kako bi taj dužnosnik ili treća osoba djelovala ili se suzdržala od djelovanja u vezi s obavljanjem službenih dužnosti ili kako bi ostvarila bilo kakvu korist u vezi s predloženim ulaganjem ili bilo kakvim licencijama, dozvolama, ugovorima ili drugim pravima u vezi s ulaganjem;

(b) da ulagači djeluju u skladu s temeljnim radnim normama koje zahtijeva Deklaracija Međunarodne organizacije rada (ILO) o temeljnim načelima i pravima na radu iz 1998. godine koje su stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a stranke ¹⁴;

(c) da ulagači ne vode ili upravljaju svojim ulaganjima tako da izbjegavaju međunarodne obveze u području okoliša ili rada koje proizlaze iz sporazuma kojih su stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a stranke;

(d) da ulagači uspostavljaju i, prema potrebi, održavaju postupke povezivanja s lokalnom zajednicom, posebno u projektima koji uključuju opsežne aktivnosti koje se temelje na prirodnim resursima, u mjeri u kojoj ne poništavaju ili smanjuju prednosti koje druga stranka koristi prema uvjetima neke posebne obveze.

ČLANAK 73.

Održavanje norma

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da se izravna strana ulaganja ne potiču ublaživanjem domaćeg zakonodavstva i norma u području okoliša, rada ili zdravlja i sigurnosti na radu ili ublaživanjem temeljnih radnih norma ili zakona kojima je cilj zaštita i promicanje kulturne raznolikosti.

¹⁴ Te su temeljne radne norme dodatno razrađene, u skladu s Deklaracijom, u konvencijama ILO-a o slobodi udruživanja, ukidanju prisilnog rada, ukidanju rada djece i ukidanju diskriminacije na radnom mjestu.

ČLANAK 74.

Preispitivanje

S ciljem postupne liberalizacije ulaganja, stranke preispituju pravni okvir za ulaganja, ulagačko okruženje i tok ulaganja među njima u skladu sa svojim obvezama u međunarodnim sporazumima, najkasnije tri godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma, a nakon toga u redovitim vremenskim razmacima.

POGLAVLJE 3.

Prekogranično pružanje usluga

ČLANAK 75.

Opseg i definicije

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na mjere stranaka ili država potpisnica CARIFORUM-a koje utječu na prekogranično pružanje svih usluga, uz izuzetak:

(a) audiovizualnih usluga;

(b) nacionalne pomorske kabotaže ¹⁵; i

(c) nacionalnih i međunarodnih usluga zračnog prijevoza, neovisno o tome jesu li redovite ili ne, i usluga koje su neposredno povezane s ostvarivanjem prometnih prava, osim:

i. usluga popravka i održavanja zrakoplova za vrijeme kojih je zrakoplov povučen iz prometa;

ii. usluga prodaje i plasiranja na tržište usluga u zračnom prijevozu;

iii. usluga računalnog rezervacijskog sustava (CRS); i

iv. drugih pomoćnih usluga koje olakšavaju poslovanje zračnih prijevoznika, poput usluga prihvata i otpreme zrakoplova, usluga iznajmljivanja zrakoplova s posadom i usluga upravljanja zračnom lukom.

2. Za potrebe ovog poglavlja:

(a) prekogranično pružanje usluga utvrđuje se kao pružanje usluge:

i. iz područja jedne stranke na područje druge stranke (način 1.);

¹⁵ Nacionalna pomorska kabotaža obuhvaća prijevozne usluge unutar države potpisnice CARIFORUM-a odnosno unutar države članice Europske unije za prijevoz putnika ili robe koji počinje i završava u toj državi potpisnici CARIFORUM-a odnosno u toj državi članici Europske unije.

ii. na području jedne stranke korisniku usluge druge stranke (način 2.);

(b) „usluge” znači sve usluge u svim sektorima, osim usluga koje se pružaju u obnašanju javne vlasti;

(c) „usluga koja se pruža u obnašanju javne vlasti” znači svaka usluga koja se ne pruža ni na komercijalnoj osnovi niti u tržišnom natjecanju s jednim ili više pružatelja usluga;

(d) „pružatelj usluge” znači bilo koja fizička ili pravna osoba koja želi pružati ili pruža uslugu;

(e) „pružatelj usluge stranke” znači fizička ili pravna osoba stranke EZ-a ili fizička ili pravna osoba stranke potpisnice CARIFORUM-a koja želi pružati ili pruža uslugu;

(f) „pružanje usluge” uključuje proizvodnju, distribuciju, plasiranje na tržište, prodaju i isporuku usluge.

ČLANAK 76.

Pristup tržištu

1. U pogledu pristupa tržištu kroz prekogranično pružanje usluga, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a uslugama i pružateljima usluga druge stranke dodjeljuju tretman koji nije manje povoljan od onog predviđenog u specifičnim obvezama navedenima u Prilogu IV.

2. U sektorima u kojima su preuzete obveze u vezi s pristupom tržištu, mjere koje stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a ne provode ili ne usvajaju na temelju regionalne potpodjele ili na temelju svojeg cjelokupnog područja, osim ako je drukčije navedeno u Prilogu IV., utvrđuju se kao:

(a) ograničenja broja pružatelja usluga, u obliku brojčanih kvota, monopola, isključivih pružatelja usluga ili zahtjeva za provjeru gospodarskih potreba;

(b) ograničenja ukupne vrijednosti uslužnih transakcija ili imovine u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za provjeru gospodarskih potreba;

(c) ograničenja ukupnog broja uslužnih poslova ili ukupne količine pruženih usluga, izražene u određenim brojčanim jedinicama u obliku kvota ili zahtjeva za provjeru gospodarskih potreba.

ČLANAK 77.

Nacionalni tretman

1. U sektorima u kojima su obveze u vezi s pristupom tržištu upisane u Prilogu IV. i podložno u njemu određenim uvjetima i kvalifikacijama, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a uslugama i pružateljima usluga druge stranke dodjeljuju, u odnosu na sve mjere koje utječu na prekogranično pružanje usluga, tretman koji nije manje povoljan od onog kojeg odobravaju vlastitim sličnim uslugama i pružateljima usluga.

2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu ispuniti zahtjev iz stavka 1. tako da uslugama i pružateljima usluga druge stranke odobre ili formalno jednak tretman ili formalno različit tretman od onog kojeg odobravaju vlastitim sličnim uslugama i pružateljima usluga.

3. Formalno jednak tretman ili formalno različit tretman smatra se manje povoljnim ako mijenja uvjete tržišnog natjecanja u korist usluga i pružatelja usluga stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a u usporedbi sa sličnim uslugama i pružateljima usluga druge stranke.

4. Specifične obveze preuzete na temelju ovog članka ne tumače se tako da se od stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a zahtijeva da nadoknade inherentni konkurentski nepovoljan položaj koji proizlazi iz činjenice da su odgovarajuće usluge i pružatelji usluga stranog podrijetla.

ČLANAK 78.

Popisi obveza

Sektori koje stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a liberaliziraju na temelju ovog poglavlja te, u obliku rezervi, ograničenja pristupu tržištu i nacionalnog tretmana koja se primjenjuju na usluge i pružatelje usluga druge stranke u tim sektorima, određeni su u popisima obveza koji su uključeni u Prilog IV.

ČLANAK 79.

Tretman najpovlaštenije nacije

1. U pogledu bilo kakvih mjera koje utječu na prekogranično pružanje usluga obuhvaćenih ovim poglavljem:

(a) stranka EZ-a uslugama i pružateljima usluga država potpisnica CARIFORUM-a odobrava tretman koji nije manje povoljan od najpovoljnijeg tretmana koji se primjenjuje na slične usluge i pružatelje usluga bilo koje treće zemlje s kojom ona sklopi sporazum o ekonomskoj integraciji nakon potpisivanja ovog Sporazuma;

(b) države potpisnice CARIFORUM-a uslugama i pružateljima usluga stranke EZ-a odobravaju tretman koji nije manje povoljan od najpovoljnijeg tretmana koji se primjenjuje na slične usluge i pružatelje usluga bilo kojeg većeg gospodarstva s kojim one sklope sporazum o ekonomskoj integraciji nakon potpisivanja ovog Sporazuma.

2. Ako stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a sklopi sporazum o regionalnoj ekonomskoj integraciji kojim se stvara unutarnje tržište ili kojim se od stranaka tog sporazuma zahtijeva da znatno usklade svoje zakonodavstvo s ciljem uklanjanja nediskriminacijskih prepreka za trgovinu uslugama, tretman koji takva stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a odobrava uslugama i pružateljima usluga trećih zemalja u sektorima koji podliježu unutarnjem tržištu ili znatnom usklađivanju zakonodavstva nije obuhvaćen odredbom stavka 1.¹⁶

3. Obveze navedene u stavku 1. ne primjenjuju se na tretman odobren:

(a) na temelju mjera koje predviđaju priznanje kvalifikacija, dozvola ili bonitetne mjere u skladu s člankom VII. GATS-a ili njegovim Prilogom o financijskim uslugama;

(b) na temelju bilo kakvog međunarodnog sporazuma ili aranžmana koji se u cijelosti ili djelomično odnosi na oporezivanje; ili

(c) na temelju mjera na koje se primjenjuje izuzeće od načela najpovlaštenije nacije predviđeno u članku II. stavku 2. GATS-a.

¹⁶ U trenutku potpisivanja ovog Sporazuma, smatra se da su Europski gospodarski prostor, pretpristupni sporazumi s Europskom unijom, jedinstveno tržište i gospodarstvo CARICOM-a te Sporazum između CARICOM-a i Dominikanske Republike o slobodnoj trgovini u cijelosti uključeni u to izuzeće.

4. Za potrebe ove odredbe, „veće gospodarstvo” znači bilo koja razvijena zemlja ili bilo koja zemlja koja u svjetskom izvozu robe ima udio veći od 1 % u godini koja prethodi stupanju na snagu sporazuma o ekonomskoj integraciji iz stavka 1., ili bilo koja skupina zemalja koje djeluju pojedinačno, kolektivno ili kroz sporazum o ekonomskoj integraciji koja u svjetskom izvozu robe ima udio veći od 1,5 % u godini koja prethodi stupanju na snagu sporazuma o ekonomskoj integraciji iz stavka 1.¹⁷

5. Ako bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a postane stranka sporazuma o ekonomskoj integraciji s trećom strankom iz stavka 1. točke (b) i ako takav sporazum za takvu treću stranku predviđa tretman koji je povoljniji od tretmana koji država potpisnica CARIFORUM-a odobrava stranci EZ-a na temelju ovog Sporazuma, stranke započinju savjetovanja. Stranke mogu odlučiti smije li dotična država potpisnica CARIFORUM-a stranci EZ-a uskratiti povoljniji tretman sadržan u sporazumu o ekonomskoj integraciji. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ može usvojiti sve potrebne mjere za prilagodbu odredaba ovog Sporazuma.

¹⁷ Za taj se izračun koriste službeni podaci WTO-a o vodećim izvoznicima u svjetskoj trgovini robom (isključujući trgovinu unutar EU-a).

POGLAVLJE 4.

Privremena prisutnost fizičkih osoba iz poslovnih razloga

ČLANAK 80.

Opseg i definicije

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na mjere stranaka ili država potpisnica CARIFORUM-a koje se odnose na ulazak u njihovo područje i privremeni boravak na njemu ključnog osoblja, diplomiranih vježbenika, prodavatelja poslovnih usluga, ugovornih pružatelja usluga, neovisnih stručnjaka i posjetitelja na kratko vrijeme iz poslovnih razloga, u skladu s člankom 60. stavkom 5.

2. Za potrebe ovog poglavlja:

(a) „ključno osoblje” znači fizičke osobe zaposlene u pravnoj osobi stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a koja nije neprofitna organizacija i koja je odgovorna za osnivanje ili propisnu kontrolu, upravljanje i poslovanje komercijalne prisutnosti

„Ključno osoblje” uključuje „poslovne posjetitelje” odgovorne za osnivanje komercijalne prisutnosti i „osobe premještene unutar poduzeća”;

– „poslovni posjetitelji” znači fizičke osobe koje rade na vodećem položaju i koje su odgovorne za osnivanje komercijalne prisutnosti. One ne sudjeluju u izravnim transakcijama sa stanovništvom i ne primaju naknadu iz izvora koji se nalazi u stranci EZ-a domaćinu odnosno državi potpisnici CARIFORUM-a domaćinu;

– „osobe premještene unutar poduzeća” znači fizičke osobe stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a koje su zaposlene u pravnoj osobi ili su barem godinu dana bile partneri u toj pravnoj osobi i koje su privremeno premještene u komercijalnu prisutnost na području druge stranke. Dotična fizička osoba mora pripadati jednoj od sljedećih kategorija:

1. Rukovoditelji:

Osobe na vodećim položajima u pravnoj osobi koje primarno vode upravljanje komercijalnom prisutnosti, a pod općim su nadzorom ili primaju smjernice ponajprije od upravnog odbora ili članova društva poduzeća ili drugog jednakovrijednog tijela, uključujući:

i. vođenje komercijalne prisutnosti ili njezinog odjela ili pododjela;

ii. nadziranje i kontroliranje rada drugog nadzornog, stručnog ili rukovodećeg osoblja;

iii. ovlasti da osobno zapošljavaju i otpuštaju ili da preporučuju zapošljavanje, otpuštanje ili druge kadrovske mjere.

2. Stručnjaci:

Osobe koje rade u pravnoj osobi i koje posjeduju posebna znanja bitna za proizvodnju, istraživačku opremu, tehnike ili vođenje komercijalne prisutnosti. Pri procjeni takvog znanja uzimat će se u obzir ne samo znanje specifično za komercijalnu prisutnost, već i ima li ta osoba visoki stupanj stručne osposobljenosti za vrstu posla ili trgovine koja zahtijeva specifično tehničko znanje, uključujući članstvo u ovlaštenoj strukovnoj udruzi.

(b) „diplomirani vježbenici” znači fizičke osobe stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a koje su barem godinu dana zaposlene u pravnoj osobi te stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a, koje imaju sveučilišnu diplomu i koje su privremeno premještene u komercijalnu prisutnost ili matično društvo pravne osobe na području druge stranke, za potrebe razvoja karijere ili osposobljavanje za poslovne tehnike ili metode ¹⁸;

¹⁸ Od komercijalne prisutnosti primatelja može se zahtijevati da na prethodno odobrenje dostavi program osposobljavanja koji obuhvaća trajanje boravka kako bi dokazao da je svrha boravka osposobljavanje. U slučaju Španjolske, Francuske, Njemačke, Austrije i Mađarske osposobljavanje mora biti povezano sa stečenom sveučilišnom diplomom.

(c) „prodavatelji poslovnih usluga” znači fizičke osobe stranke EZ-a ili država članica CARIFORUM-a koje su predstavnici pružatelja usluge te stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a i koje traže privremeni ulazak u područje druge stranke za potrebe pregovaranja o prodaji usluga ili sklapanju sporazuma o prodaji usluga za tog pružatelja usluga. One ne sudjeluju u izravnim prodajama stanovništvu i ne primaju naknadu iz izvora koji se nalazi u stranci EZ-a domaćinu odnosno državi potpisnici CARIFORUM-a domaćinu.

(d) „ugovorni pružatelji usluga” znači fizičke osobe stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a koje su zaposlene u pravnoj osobi te stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a koja nema komercijalnu prisutnost na području druge stranke i koje su sklopile ugovor u dobroj vjeri (osim preko agencije kako je utvrđena u CPC 872) o pružanju usluga s krajnjim potrošačem u potonjoj stranci kojim se zahtijeva privremena prisutnost njihovih zaposlenika u toj stranci kako bi izvršili ugovor o pružanju usluga;

(e) „neovisni stručnjaci” znači fizičke osobe stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a koje sudjeluju u pružanju usluge i koje imaju poslovni nastan kao samozaposleni na području te stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a i nemaju komercijalnu prisutnost na području druge stranke i koje su sklopile ugovor u dobroj vjeri (osim preko agencije kako je utvrđena u CPC 872) o pružanju usluga s konačnim potrošačem u potonjoj stranci kojim se zahtijeva njihova privremena prisutnost u toj stranci kako bi izvršili ugovor o pružanju usluga ¹⁹;

(f) „kvalifikacije” znači diplome, svjedodžbe i drugi dokazi (o formalnoj stručnoj osposobljenosti) koje je izdalo tijelo određeno na temelju zakonodavnih, regulatornih ili administrativnih odredaba i koji potvrđuju uspješni završetak stručnog osposobljavanja.

ČLANAK 81.

Ključno osoblje i diplomirani vježbenici

1. Za svaki sektor liberaliziran u skladu s poglavljem 2. ove glave i podložno bilo kojoj rezervi navedenoj u Prilogu IV., stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a dopuštaju ulagačima druge stranke da u svojim komercijalnim prisutnostima zapošljavaju fizičke osobe te druge stranke, pod uvjetom da su ti zaposlenici ključno osoblje ili diplomirani vježbenici kako su utvrđeni u članku 80. Privremeni ulazak i boravak ključnog osoblja i diplomiranih vježbenika smije trajati najdulje tri godine za osobe premještene unutar poduzeća, 90 dana u bilo kojem razdoblju od dvanaest mjeseci za poslovne posjetitelje i godinu dana za diplomirane vježbenike.

¹⁹ Ugovor o pružanju usluga iz točaka (d) i (e) mora biti u skladu sa zakonima, drugim propisima i zahtjevima stranke ili država članica CARIFORUM-a u kojima se ugovor izvršava.

2. Za svaki sektor liberaliziran u skladu s poglavljem 2. ove glave, mjere koje stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a ne poduzimaju ili usvajaju na temelju regionalne potpodjele ili na temelju svojeg cjelokupnog područja, osim ako je drukčije navedeno u Prilogu IV., utvrđuju se kao ograničenja ukupnog broja fizičkih osoba koje ulagač može zaposliti kao ključno osoblje i diplomirane vježbenike u konkretnom sektoru u obliku brojčanih kvota ili provjere gospodarskih potreba i kao diskriminacijska ograničenja.

ČLANAK 82.

Prodavatelji poslovnih usluga

Za svaki sektor liberaliziran u skladu s poglavljima 2. ili 3. ove glave i podložno bilo kojoj rezervi navedenoj u Prilogu IV., stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a dopuštaju privremeni ulazak i boravak prodavatelja poslovnih usluga za razdoblje od najviše 90 dana u bilo kojem razdoblju od dvanaest mjeseci.

ČLANAK 83.

Ugovorni pružatelji usluga i neovisni stručnjaci

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a ponovno potvrđuju svoje odnosne obveze koje proizlaze iz njihovih obveza prema GATS-u s obzirom na ulazak i privremeni boravak ugovornih pružatelja usluga i neovisnih stručnjaka.

2. Ne dovodeći u pitanje stavak 1., stranka EZ-a dopušta ugovornim pružateljima usluga država potpisnica CARIFORUM-a pružanje usluga na području svojih država članica kroz prisutnost fizičkih osoba, podložno uvjetima navedenima dalje u tekstu i u Prilogu IV., u sljedećim podsektorima:

1. usluge pravnog savjetovanja u vezi s međunarodnim javnim pravom i stranim pravom (tj. pravo koje nije povezano s EU-om);
2. računovodstvene i knjigovodstvene usluge;
3. usluge poreznog savjetovanja;
4. arhitektonske usluge;
5. usluge urbanog planiranja i krajobrazne arhitekture;
6. inženjerske usluge;
7. integrirane inženjerske usluge;
8. usluge liječnika i stomatologa;
9. veterinarske usluge;

10. usluge primalja;
11. usluge medicinskih sestara, fizioterapeuta i paramedicinskog osoblja;
12. računalne i srodne usluge;
13. usluge istraživanja i razvoja;
14. usluge oglašivanja;
15. istraživanje tržišta i ispitivanje javnog mnijenja;
16. usluge savjetovanja u vezi s upravljanjem;
17. usluge povezane sa savjetovanjem u vezi s upravljanjem;
18. usluge tehničkog ispitivanja i analize;
19. srodne usluge znanstvenog i tehničkog savjetovanja;
20. održavanje i popravak opreme, uključujući prijevoznu opremu, posebno u okviru postprodaje ili ugovora o postprodajnim uslugama;

21. usluge kuhara;
22. usluge fotomodela;
23. usluge prevođenja i tumačenja;
24. usluge ispitivanja lokacije;
25. usluge visokog obrazovanja (samo privatno financirane usluge);
26. usluge u području okoliša;
27. usluge putničkih agencija i organizatora grupnih putovanja (turoperatora);
28. usluge turističkih vodiča;
29. usluge zabave, osim audiovizualnih usluga.

Ne dovodeći u pitanje stavak 1., države potpisnice CARIFORUM-a dopuštaju ugovornim pružateljima usluga stranke EZ-a pružanje usluga na svojem području kroz prisutnost fizičkih osoba, podložno uvjetima navedenima dalje u tekstu i u Prilogu IV.

Obveze koje su preuzele stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a podliježu sljedećim uvjetima:

(a) fizičke osobe moraju pružati uslugu privremeno, kao zaposlenici pravne osobe koja je dobila ugovor o pružanju usluga za razdoblje od najviše 12 mjeseci;

(b) fizičke osobe koje ulaze u drugu stranku moraju takve usluge nuditi kao zaposlenici pravne osobe koja pruža te usluge najmanje godinu dana neposredno prije dana podnošenja molbe za ulazak u drugu stranku. Osim toga, fizičke osobe moraju imati, na dan podnošenja molbe za ulazak u drugu stranku, najmanje tri godine radnog iskustva²⁰ u sektoru djelatnosti koja je predmet ugovora;

(c) uz iznimku usluga fotomodela, usluga kuhara i usluga zabave, osim audiovizualnih usluga, fizičke osobe koje ulaze u drugu stranku moraju imati i. sveučilišnu diplomu ili kvalifikaciju koja dokazuje znanje na jednakovrijednoj razini²¹ i ii. stručne kvalifikacije ako se to traži za obavljanje djelatnosti na temelju primjenjivog zakona, drugog propisa ili zahtjeva stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a u kojoj se usluga pruža;

²⁰ Stečeno nakon što su osobe postale punoljetne.

²¹ Ako diploma ili kvalifikacija nije stečena u stranci u kojoj se usluga pruža, ta stranka može ocijeniti je li ta diploma ili kvalifikacija jednakovrijedna sveučilišnoj diplomi koja se zahtijeva na njezinom području.

(d) fizička osoba ne prima nikakvu drugu naknadu za pružanje usluga osim naknade koju plaća ugovorni pružatelj usluge tijekom njezina boravka u drugoj stranci;

(e) privremeni ulazak i boravak fizičkih osoba u dotičnoj stranci smije ukupno trajati najviše šest mjeseci ili, u slučaju Luksemburga, 25 tjedana, u bilo kojem razdoblju od dvanaest mjeseci ili za trajanja ugovora, ovisno o tome koje je razdoblje kraće;

(f) pristup odobren prema odredbama ovog članka odnosi se samo na uslužnu djelatnost koja je predmet ugovora i ne dodjeljuje pravo na korištenje stručnog naziva stranke u kojoj se usluga pruža;

(g) broj osoba obuhvaćenih ugovorom o pružanju usluga nije veći od broja koji je potreban za izvršenje ugovora, kako je odlučeno u zakonima, drugim propisima i zahtjevima stranke u kojoj se usluga pruža;

(h) druga diskriminacijska ograničenja, uključujući broj fizičkih osoba u obliku provjere gospodarskih potreba, koja su navedena u Prilogu IV.

3. Ne dovodeći u pitanje stavak 1., stranka EZ-a dopušta neovisnim stručnjacima država potpisnica CARIFORUM-a pružanje usluga na području svojih država članica, podložno uvjetima navedenima dalje u tekstu i u Prilogu IV., u sljedećim podsektorima:

1. usluge pravnog savjetovanja u vezi s međunarodnim javnim pravom i stranim pravom (tj. pravo koje nije povezano s EU-om);

2. arhitektonske usluge;
3. usluge urbanog planiranja i krajobrazne arhitekture;
4. inženjerske usluge;
5. integrirane inženjerske usluge;
6. računalne i srodne usluge;
7. usluge istraživanja i razvoja;
8. istraživanje tržišta i ispitivanje javnog mnijenja;
9. usluge savjetovanja u vezi s upravljanjem;
10. usluge povezane sa savjetovanjem u vezi s upravljanjem;
11. usluge prevođenja i tumačenja.

Ne dovodeći u pitanje stavak 1., države potpisnice CARIFORUM-a dopuštaju neovisnim stručnjacima stranke EZ-a pružanje usluga na njihovom području, podložno uvjetima navedenima dalje u tekstu i u Prilogu IV.

Obveze koje su preuzele stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a podložne su sljedećim uvjetima:

(a) fizičke osobe moraju pružati uslugu privremeno kao samozaposlene osobe s poslovnim nastanom u drugoj stranci i moraju dobiti ugovor o pružanju usluga za razdoblje od najviše 12 mjeseci;

(b) fizičke osobe koje ulaze u drugu stranku moraju imati, na dan podnošenja molbe za ulazak u drugu stranku, najmanje šest godina radnog iskustva u sektoru djelatnosti koja je predmet ugovora;

(c) fizičke osobe koje ulaze u drugu stranku moraju imati i. sveučilišnu diplomu ili kvalifikaciju koja dokazuje znanje na jednakovrijednoj razini²² i ii. stručne kvalifikacije ako se to traži za obavljanje djelatnosti na temelju primjenjivog zakona, drugog propisa ili zahtjeva stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a u kojoj se usluga pruža;

(d) privremeni ulazak i boravak fizičkih osoba u dotičnoj stranci smije ukupno trajati najviše šest mjeseci ili, u slučaju Luksemburga, 25 tjedana, u bilo kojem razdoblju od dvanaest mjeseci ili za trajanja ugovora, ovisno o tome koje je razdoblje kraće;

²² Ako diploma ili kvalifikacija nije stečena u stranci u kojoj se usluga pruža, ta stranka može ocijeniti je li ta diploma ili kvalifikacija jednakovrijedna sveučilišnoj diplomi koja se zahtijeva na njezinom području.

- (e) pristup odobren prema odredbama ovog članka odnosi se samo na uslužnu djelatnost koja je predmet ugovora i ne dodjeljuje pravo na korištenje stručnog naziva stranke u kojoj se usluga pruža;
- (f) druga diskriminacijska ograničenja, uključujući broj fizičkih osoba u obliku provjere gospodarskih potreba, koja su navedena u Prilogu IV.

ČLANAK 84.

Posjetitelji na kratko vrijeme iz poslovnih razloga

1. Stranke EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje olakšati, u skladu sa svojim odnosnim zakonodavstvom, ulazak i privremeni boravak na svojem području posjetitelja na kratko vrijeme iz poslovnih razloga iz stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a, ovisno o slučaju, s ciljem obavljanja sljedećih djelatnosti:

- (a) istraživanje i razvoj: tehnički, znanstveni i statistički istraživači u ime trgovačkog društva s poslovnim nastanom na području druge stranke;
- (b) marketinška istraživanja: osoblje koje provodi istraživanje ili analizu, uključujući istraživanje tržišta, u ime trgovačkog društva s poslovnim nastanom na području druge stranke;

(c) seminari za osposobljavanje: osoblje društva u stranci EZ-a ili u državama potpisnicama CARIFORUM-a koje ulazi na područje druge stranke kako bi prošlo osposobljavanje za tehnike i radnu praksu koje koriste trgovačka društva ili organizacije u toj stranci, pod uvjetom da je osposobljavanje ograničeno na opažanje, upoznavanje i poučavanje u razredu;

(d) sajmovi i izložbe: osoblje koje posjećuje sajam za potrebe promicanja svojeg trgovačkog društva ili njegovih proizvoda ili usluga;

(e) prodaja: prodajni predstavnici i zastupnici koji primaju narudžbe ili pregovaraju o ugovorima za robu za trgovačko društvo koje se nalazi na području druge stranke, ali ne isporučuju robu;

(f) kupnja: kupci koji kupuju za trgovačko društvo ili rukovodeće ili nadzorno osoblje koje sudjeluje u poslovnoj transakciji koja se izvršava na području druge stranke;

(g) turističko osoblje (predstavnici hotela, turistički i putnički agenti, turistički vodiči ili organizatori grupnih putovanja (turoperatorii) koji posjećuju ili sudjeluju na turističkim konvencijama ili turističkim izložbama,

pod uvjetom da sami ne sudjeluju u prodaji svoje robe ili usluga stanovništvu ili u opskrbi svojom robom ili pružanju svojih usluga, da u svoje ime ne primaju nikakvu naknadu od izvora koji se nalazi u stranci EZ-a ili državi potpisnici CARIFORUM-a u kojoj privremeno borave i da ne sudjeluju u pružanju usluge u okviru ugovora koji su sklopili pravna osoba koja nema komercijalnu prisutnost u stranci EZ-a ili državi potpisnici CARIFORUM-a u kojoj posjetitelj na kratko vrijeme iz poslovnih razloga privremeno boravi i potrošač u stranci EZ-a ili državi potpisnici CARIFORUM-a.

2. Taj ulazak i privremeni boravak na njihovim područjima, ako se dopusti, smije trajati najviše 90 dana u bilo kojem razdoblju od dvanaest mjeseci.

POGLAVLJE 5.

Regulatorni okvir

Odjeljak 1.

Odredbe opće primjene

ČLANAK 85.

Uzajamno priznavanje

1. Ništa u ovoj glavi ne sprečava stranku EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a da zahtijevaju da fizičke osobe moraju imati potrebne kvalifikacije i/ili radno iskustvo određeno za sektor dotične djelatnosti na području na kojem se usluga pruža.

2. Stranke potiču odgovarajuća stručna tijela na svojim odnosnim područjima da zajedno izrade i dostave preporuke o uzajamnom priznavanju Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, za potrebe ispunjavanja, u cijelosti ili djelomično, od strane ulagača i pružatelja usluga kriterija koje stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a primjenjuju za izdavanje odobrenja i dozvola ulagačima i pružateljima usluga te za njihov rad i certificiranje, posebno u sektoru profesionalnih usluga.

3. Stranke posebno potiču odgovarajuća stručna tijela na svojim odnosnim područjima da najkasnije u roku od tri godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma započnu pregovore kako bi zajednički izradila i dostavila takve preporuke o uzajamnom priznanju, između ostalog, u sljedećim disciplinama: računovodstvu, arhitekturi, inženjerstvu i turizmu.

4. Po primitku preporuke iz prethodnog stavka, Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, u razumnom roku, preispituje tu preporuku s ciljem utvrđivanja je li ona u skladu s ovim Sporazumom.

5. Kada se u skladu s postupkom navedenim u stavku 2. utvrdi da je preporuka iz istog stavka u skladu s ovim Sporazumom te da postoji dovoljna razina usklađenosti između odgovarajućih propisa stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a, stranke s ciljem provedbe te preporuke, pregovaraju, preko svojih nadležnih tijela, o sklapanju sporazuma o uzajamnom priznavanju zahtjeva, kvalifikacija, dozvola i drugih propisa.

6. Svaki takav sporazum mora biti u skladu s odgovarajućim odredbama Sporazuma WTO-a, a posebno s člankom VII. GATS-a.

7. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj svake dvije godine preispituje napredak postignut u području uzajamnog priznavanja.

ČLANAK 86.

Transparentnost

Podložno članku 235. stavku 3., stranke i države potpisnice CARIFORUM-a odmah odgovaraju na sve zahtjeve druge stranke za konkretnim informacijama o svim njihovim mjerama opće primjene ili međunarodnim sporazumima koji se odnose na ovaj Sporazum ili na njega utječu. Stranke također uspostavljaju jednu ili više informacijskih točaka koje, na zahtjev, pružaju konkretne informacije ulagačima i pružateljima usluga druge stranke o svim takvim pitanjima. Takve informacijske točke navedene su u Prilogu V. Informacijske točke ne moraju biti depozitari zakona i drugih propisa.

ČLANAK 87.

Postupci

1. Ako je za pružanje usluge ili komercijalnu prisutnost za koju je preuzeta posebna obveza potrebno odobrenje, nadležna tijela stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a, u razumnom roku nakon podnošenja zahtjeva koji se na temelju domaćih zakona i drugih propisa smatra potpunim, obavješćuje podnositelja zahtjeva o odluci o tom zahtjevu. Na zahtjev podnositelja zahtjeva, nadležna tijela stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a, ovisno o slučaju, pružaju, bez nepotrebnog odlaganja, informacije o statusu zahtjeva.

2. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a održavaju ili osnivaju pravosudna, arbitražna ili administrativna tijela ili postupke koji, na zahtjev pogođenog ulagača ili pružatelja usluge, omogućuju hitno preispitivanje administrativnih odluka koje utječu na komercijalnu prisutnost, prekogranično pružanje usluga ili privremenu prisutnost fizičkih osoba iz poslovnih razloga te, u slučajevima u kojima je to opravdano, odgovarajuća pravna sredstva. Ako takvi postupci nisu neovisni o agenciji kojoj je povjerena dotična administrativna odluka, stranke i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da se postupcima stvarno osigurava objektivno i nepristrano preispitivanje.

Odjeljak 2.

Računalne usluge

ČLANAK 88.

Dogovor o računalnim uslugama

1. U mjeri u kojoj se trgovina računalnim uslugama liberalizira u skladu s poglavljima 2., 3. i 4. ove glave, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su oko dogovora utvrđenog u stavcima 2., 3. i 4.

2. CPC 84, šifra Ujedinjenih naroda koja se koristi za opisivanje računalnih i srodnih usluga, obuhvaća osnovne funkcije korištene za pružanje svih računalnih i srodnih usluga: računalni programi utvrđeni kao nizovi programskih kodova koji su potrebni kako bi računala radila i komunicirala (uključujući njihov razvoj i provedbu), obrada i pohrana podataka te srodne usluge, poput usluge savjetovanja i osposobljavanja za osoblje klijenata. Razvoj tehnologije doveo je do povećanog pružanja tih usluga u obliku grupe ili paketa srodnih usluga koji može uključivati neke ili sve navedene osnovne funkcije. Na primjer, kod usluga poput iznajmljivanja diskovnog prostora na poslužitelju internetskih stranica ili domene, usluge rudarenja podataka (*data mining*) i umreženih računalnih sustava svaka se sastoji od kombinacije osnovnih funkcija računalnih usluga.

3. Računalne i srodne usluge, bez obzira na to pružaju li se preko mreže, uključujući internet, uključuju sve usluge koje pružaju:

(a) savjetovanje, strategiju, analizu, planiranje, specifikaciju, dizajn, razvoj, instalaciju, provedbu, integraciju, ispitivanje, uklanjanje grešaka (*bugova*), ažuriranje, podršku, tehničku pomoć ili upravljanje računalima ili računalnim programima ili za računala ili računalne programe; ili

(b) računalne programe utvrđene kao nizove programskih kodova koji su potrebni za rad i komunikaciju računala (njih samih ili u njima), kao i savjetovanje, strategiju, analizu, planiranje, specifikaciju, dizajn, razvoj, instalaciju, provedbu, integraciju, ispitivanje, uklanjanje grešaka, ažuriranje, prilagodbu, održavanje, podršku, tehničku pomoć ili upravljanje računalima ili računalnim programima ili za računala ili računalne programe; ili

(c) obradu podataka, pohranu podataka, iznajmljivanje diskovnog prostora na poslužitelju ili usluge baze podataka; ili

(d) usluge održavanja i popravka uredskih strojeva i opreme, uključujući računala; ili

(e) usluge osposobljavanja osoblja klijenta, u vezi s računalnim programima, računalima ili računalnim sustavima, koje nisu drugdje razvrstane.

4. Računalne i srodne usluge omogućuju pružanje drugih usluga (npr. bankarskih usluga) kako preko elektroničkih tako i preko drugih sredstava. Međutim, postoji bitna razlika između omogućivanja usluge (npr. iznajmljivanja diskovnog prostora na poslužitelju internetskih stranica ili aplikacije) i sadržaja ili osnovne usluge koja se pruža elektroničkim putem (npr. bankarske usluge). U takvim slučajevima, sadržaj ili osnovna usluga nije obuhvaćena s CPC 84.

Odjeljak 3.

Kurirske usluge

ČLANAK 89.

Područje primjene i definicije

1. Ovaj odjeljak određuje načela regulatornog okvira za sve kurirske usluge liberalizirane u skladu s poglavljima 2., 3. i 4. ove glave.

2. Za potrebe ovog odjeljka i poglavlja 2., 3. i 4. ove glave:

(a) „univerzalna usluga” znači trajno pružanje poštanske usluge određene kvalitete u svim točkama na području stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a po pristupačnim cijenama za sve korisnike;

(b) „pojedinačna dozvola” znači odobrenje koje je pojedinačnom pružatelju dalo regulatorno tijelo, a koje se zahtijeva prije pružanja određene usluge.

ČLANAK 90.

Sprečavanje prakse suprotne tržišnom natjecanju u sektoru kurirskih usluga

U skladu s odredbama glave IV. poglavlja 1., stranka EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a provode ili uvode odgovarajuće mjere za potrebe sprečavanja pružatelja koji, sami ili zajedno, mogu bitno utjecati na uvjete sudjelovanja (s obzirom na cijenu i ponudu) na odgovarajućem tržištu kurirskih usluga zbog korištenja svojeg položaja na tržištu, da sudjeluju u praksi suprotnoj tržišnom natjecanju ili da s njom nastavljaju.

ČLANAK 91.

Univerzalna usluga

Stranka EZ-a ili bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a ima pravo utvrditi vrstu obveza koje želi održati u području univerzalnih usluga. Takve se obveze neće same po sebi smatrati suprotnima tržišnom natjecanju, pod uvjetom da se njima upravlja na transparentan, nediskriminirajući i natjecateljski neutralan način te da ne opterećuju više nego što je to potrebno za vrstu univerzalne usluge kako ju utvrđuju stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a.

ČLANAK 92.

Pojedinačne dozvole

1. Pojedinačna dozvola može se zahtijevati samo za usluge iz područja primjene univerzalne usluge.
2. Ako je potrebna pojedinačna dozvola, javno mora biti dostupno sljedeće:
 - (a) svi kriteriji za izdavanje dozvole i razdoblje koje je uobičajeno potrebno za donošenje odluke o zahtjevu za izdavanjem dozvole; i
 - (b) rokovi i uvjeti pojedinačnih dozvola.
3. Podnositelja zahtjeva se, na njegovo traženje, obavješćuje o razlozima uskraćivanja pojedinačne dozvole, a na razini stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a uspostavlja se žalbeni postupak preko neovisnog tijela. Takav će postupak biti transparentan, nediskriminirajući i temeljit će se na objektivnim kriterijima.

ČLANAK 93.

Neovisnost regulatornih tijela

Regulatorna tijela pravno su odvojena od bilo kojeg pružatelja kurirskih usluga te mu nisu odgovorna. Odluke koje regulatorno tijelo donese te postupci koje koristi nepristrani su prema svim sudionicima na tržištu.

Odjeljak 4.

Telekomunikacijske usluge

ČLANAK 94.

Definicije i područje primjene

1. Za potrebe ove glave:

(a) „telekomunikacijske usluge” znači sve usluge koje se sastoje od prijenosa i primanja elektromagnetskih signala i ne obuhvaćaju gospodarsku djelatnost koja se sastoji od pružanja sadržaja koji za svoj prijenos zahtijeva telekomunikacije;

(b) „regulatorno tijelo” u telekomunikacijskom sektoru znači tijelo ili tijela zadužena za uređenje telekomunikacija navedenih u ovom poglavlju;

(c) „osnovna telekomunikacijska infrastruktura” znači infrastruktura javne telekomunikacijske mreže i usluge koju:

i. isključivo ili pretežno osigurava jedan pružatelj ili ograničen broj pružatelja; i

ii. za pružanje usluge nije moguće ekonomski ili tehnički nadomjestiti;

(d) „glavni pružatelj” u telekomunikacijskom sektoru znači pružatelj koji može bitno utjecati na uvjete sudjelovanja (s obzirom na cijenu i ponudu) na odgovarajućem tržištu za telekomunikacijske usluge zbog kontrole nad ključnom infrastrukturom ili korištenja svojeg položaja na tržištu;

(e) „međusobno povezivanje” znači povezivanje s pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga kako bi se korisnicima jednog pružatelja omogućilo komuniciranje s korisnicima drugog pružatelja i pristup uslugama koje pruža drugi pružatelj;

(f) „univerzalna usluga” znači niz usluga određene kvalitete koji mora biti dostupan svim korisnicima na području stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a bez obzira na njihov geografski položaj i po pristupačnoj cijeni; o njezinom opsegu i provedbi odlučuje stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a.

2. Ovaj odjeljak određuje načela regulatornog okvira za sljedeće telekomunikacijske usluge, osim radiodifuzijskog emitiranja, koje su liberalizirane na temelju poglavlja 2., 3. i 4. ove glave: usluge govorne telefonije, usluge prijenosa podataka komutacijom paketa, usluge prijenosa podataka komutacijom linija, usluge komunikacije putem teleksa, brzojavne usluge, usluge komunikacije putem telefaksa, usluge zakupljenih privatnih linija te mobilne i osobne komunikacijske usluge i sustavi.

ČLANAK 95.

Regulatorno tijelo

1. Regulatorna tijela za telekomunikacijske usluge pravno su odvojena i funkcionalno neovisna od bilo kojeg pružatelja telekomunikacijskih usluga.

2. Regulatorno tijelo ima dostatne ovlasti za uređivanje tog sektora. Zadaće koje obavlja regulatorno tijelo javno se objavljuju u lako dostupnom i jasnom obliku, posebno ako su te zadaće dodijeljene više nego jednom tijelu.

3. Odluke i postupci koje regulatorna tijela koriste nepristrane su u odnosu na sve sudionike na tržištu.

4. Pružatelj na kojeg utječe odluka regulatornog tijela ima pravo žalbe na tu odluku žalbenom tijelu koje je neovisno od uključenih stranaka. Ako žalbeno tijelo nije pravosudno tijelo, razlozi za njegovu odluku uvijek se daju u pisanom obliku, a njegove odluke podliježu preispitivanju od strane nepristranog i neovisnog pravosudnog tijela. Odluke koje donesu žalbena tijela učinkovito se izvršavaju.

ČLANAK 96.

Odobrenje za pružanje telekomunikacijskih usluga

1. Pružanje usluga, koliko god je to moguće, odobrava se na temelju same obavijesti.

2. Za rješavanje pitanja dodjeljivanja brojeva i frekvencija može se zahtijevati dozvola. Odredbe i uvjeti za takve dozvole javno se objavljuju.

3. Ako se zahtijeva dozvola:

(a) javno se objavljuju svi kriteriji za izdavanje dozvole i opravdano razdoblje koje je uobičajeno potrebno za donošenje odluke o zahtjevu za dozvolu;

- (b) podnositelja zahtjeva se, na njegov zahtjev, u pisanom obliku obavješćuje o razlozima za uskraćivanje dozvole;
- (c) podnositelj zahtjeva može se obratiti žalbenom tijelu ako mu je dozvola neopravdano uskraćena;
- (d) naknade za izdavanje dozvole koje zahtijeva stranka EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a za odobravanje dozvole ne smiju premašivati administrativne troškove koji uobičajeno nastaju u upravljanju, nadzoru i provedbi primjenjivih dozvola.

ČLANAK 97.

Mjere za zaštitu tržišnog natjecanja u vezi s glavnim pružateljima

U skladu s odredbama glave IV. poglavlja 1., stranka EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a provode ili uvode odgovarajuće mjere radi sprečavanja pružatelja koji su, sami ili zajedno, glavni pružatelji, da sudjeluju u praksi suprotnoj tržišnom natjecanju ili da s njom nastavljaju. Ta praksa suprotna tržišnom natjecanju posebno uključuje:

- (a) sudjelovanje u unakrsnom subvencioniranju suprotnom tržišnom natjecanju;

(b) korištenje informacija dobivenih od konkurenata, s posljedicama suprotnima tržišnom natjecanju; i

(c) nepravodobno pružanje tehničkih informacija o ključnoj infrastrukturi i komercijalno važnih informacija, potrebnih za pružanje usluga, drugim pružateljima usluga.

ČLANAK 98.

Međusobno povezivanje

1. Svaki pružatelj s odobrenjem za pružanje telekomunikacijskih usluga ima pravo pregovarati o međusobnom povezivanju s drugim pružateljima javno dostupnih telekomunikacijskih mreža i usluga. Međusobno povezivanje u načelu bi se trebalo dogovoriti na temelju poslovnih pregovora među dotičnim trgovačkim društvima.

2. Regulatorna tijela osiguravaju da pružatelji koji tijekom postupka pregovora o aranžmanima međusobnog povezivanja dobiju informacije od drugog poduzetnika te informacije koriste isključivo za onu potrebu za koju su im informacije dostavljene te da u svakom trenutku poštuju povjerljivost prenesenih ili pohranjenih informacija.

3. Međusobno povezivanje s glavnim pružateljem osigurava se na svakoj tehnički izvedivoj točki u mreži. Takva usluga međusobnog povezivanja pruža se:

(a) u uvjetima nediskriminacije, pod uvjetima (uključujući tehničke norme i specifikacije) i cijenama te kvalitetom koja nije manje povoljna od one koja se pruža svojim sličnim uslugama ili uslugama neovisnih pružatelja usluga ili svojim društvima kćerima ili drugim povezanim društvima;

(b) pravodobno, prema odredbama, uvjetima (uključujući tehničke norme i specifikacije) i cijenama ²³ koje su transparentne, opravdane, uzimaju u obzir ekonomsku izvedivost te dovoljno izdvojene da pružatelj ne treba plaćati mrežne komponente ili infrastrukturu koje ne treba za pružanje usluge; i

(c) na zahtjev, na točkama uz mrežne priključne točke ponuđene većini korisnika, podložno naknadama koje odražavaju trošak izgradnje potrebne dodatne infrastrukture.

4. Postupci koji se primjenjuju za međusobno povezivanje s glavnim pružateljem javno se objavljuju.

5. Glavni pružatelji javno objavljuju svoje sporazume o međusobnom povezivanju ili svoje referentne ponude za međusobno povezivanje.

²³ Takve cijene troškovno su usmjerene cijene u stranci EZ-a i troškovno utemeljene cijene u državama potpisnicama CARIFORUM-a.

6. Pružatelj usluge koji zatraži međusobno povezivanje s glavnim pružateljem može se, u bilo kojem trenutku ili nakon razumnog razdoblja koje je javno objavljeno, obratiti neovisnom domaćem tijelu, koje može biti regulatorno tijelo iz članka 95., radi rješavanja sporova o odgovarajućim odredbama, uvjetima i cijenama međusobnog povezivanja.

ČLANAK 99.

Ograničeni resursi

Svaki postupak za raspodjelu i korištenje ograničenih resursa, uključujući frekvencije, brojeve i pravo puta, provodi se na objektivan, pravodoban, transparentan i nediskriminirajući način. Trenutačno stanje dodijeljenih frekvencijskih pojaseva javno se objavljuje, ali se ne zahtijeva detaljno utvrđivanje frekvencija dodijeljenih za posebnu državnu uporabu.

ČLANAK 100.

Univerzalna usluga

1. Stranka EZ-a ili bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a ima pravo utvrditi vrstu obveza koje želi održati u području univerzalnih usluga.

2. Takve se obveze neće same po sebi smatrati suprotnima tržišnom natjecanju, pod uvjetom da se njima upravlja na transparentan, objektivan i nediskriminirajući način. Upravljanje takvim obvezama također je neutralno s obzirom na tržišno natjecanje te ne opterećuje više nego što je to potrebno za vrstu univerzalne usluge kako ju utvrđuju stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a.

3. Pravo na osiguranje univerzalnih usluga trebali bi imati svi pružatelji. Pružatelji se određuju putem učinkovitog, transparentnog i nediskriminirajućeg mehanizma. Prema potrebi, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a procjenjuju predstavlja li pružanje univerzalne usluge nepravedno opterećenje organizaciji (organizacijama) određenoj (određenima) za pružanje univerzalne usluge. Ako je to na temelju takvog izračuna opravdano i uzimajući u obzir eventualnu tržišnu korist koju ima organizacija koja nudi univerzalnu uslugu, nacionalna regulatorna tijela određuju je li potreban mehanizam za naknadu štete dotičnog pružatelja ili dotičnih pružatelja ili za podjelu neto troškova obveza pružanja univerzalne usluge.

4. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju:

(a) da su korisnicima dostupni imenici svih pretplatnika u obliku koji je odobrilo nacionalno regulatorno tijelo, u tiskanom, elektroničkom ili u oba oblika, te da se redovito ažuriraju, najmanje jednom godišnje;

(b) da organizacije koje pružaju usluge iz točke (a) primjenjuju načelo nediskriminacije na postupanje s informacijama koje su im pružile druge organizacije.

ČLANAK 101.

Povjerljivost informacija

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju povjerljivost telekomunikacija i s njima povezanih podataka o prometu preko javne telekomunikacijske mreže i javno dostupnih telekomunikacijskih usluga, bez da pritom ograničuju trgovinu uslugama.

ČLANAK 102.

Sporovi među pružateljima

1. Kod spora među pružateljima telekomunikacijskih mreža ili usluga u vezi s pravima i obvezama koje proizlaze iz ovog poglavlja, dotično nacionalno regulatorno tijelo, na zahtjev bilo koje stranke u sporu, izdaje obvezujuću odluku o rješenju spora u najkraćem mogućem roku.

2. Ako se takav spor odnosi na prekogranično pružanje usluga, dotična nacionalna regulatorna tijela koordiniraju svoje napore kako bi se došlo do rješenja spora.

Odjeljak 5.

Financijske usluge

ČLANAK 103.

Područje primjene i definicije

1. Ovaj odjeljak određuje načela regulatornog okvira za sve financijske usluge liberalizirane u skladu s poglavljima 2., 3. i 4. ove glave.

2. Za potrebe ovog poglavlja i poglavlja 2., 3. i 4. ove glave:

(a) „financijska usluga” znači bilo kakva usluga financijske naravi koju nudi pružatelj financijske usluge stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a. Financijske usluge obuhvaćaju sljedeće djelatnosti:

A. Osiguranje i usluge povezane s osiguranjem:

1. neposredno osiguranje (uključujući suosiguranje):

i. životno;

ii. neživotno;

2. reosiguranje i retrocesija;

3. posredovanje u osiguranju, kao što su posredništvo i zastupanje; i

4. pomoćne osigurateljne usluge, kao što su usluge savjetovanja, aktuarske usluge, usluge procjene rizika te usluge naplate odštetnih zahtjeva.

B. Bankarske i druge financijske usluge (osim osiguranja):

1. primanje pologa i drugih povratnih sredstava od javnosti;
2. davanje zajmova svih vrsta, uključujući potrošačke kredite, hipotekarne kredite, faktoring i financiranje komercijalnih poslova;
3. financijski najam;
4. sve usluge plaćanja i prijenosa novca, uključujući kreditne, platne i debitne kartice, putničke čekove i bankovne mjenice;
5. jamstva i obveze;
6. trgovanje za vlastiti račun ili za račun klijenata, na burzi, izvanburzovnom tržištu ili na neki drugi način:
 - i. instrumentima tržišta novca (uključujući čekove, mjenice, potvrde o depozitu);
 - ii. devizama;
 - iii. financijskim izvedenicama, uključujući, ali ne ograničujući se na ročnice i opcije;

- iv. tečajnim i kamatnim instrumentima, uključujući proizvodima kao što su zamjene i terminski ugovori o kamatnoj stopi;
- v. prenosivim vrijednosnim papirima;
- vi. drugim prenosivim instrumentima i financijskom imovinom, uključujući zlato;
- 7. sudjelovanje u izdavanju svih vrsta vrijednosnih papira, uključujući pokroviteljstvo izdanja i plasiranje (javno ili privatno) kao posrednik te pružanje usluga povezanih s takvim izdanjima;
- 8. brokerski novčani poslovi;
- 9. upravljanje imovinom, kao što je upravljanje gotovinom ili portfeljem, svi oblici upravljanja zajedničkim ulaganjima, upravljanje mirovinskim fondovima, usluge skrbništva, usluge deponiranja i povjerbe;
- 10. usluge namire i klirinške usluge za financijsku imovinu, uključujući vrijednosne papire, financijske izvedenice i druge prenosive instrumente;
- 11. pružanje i prijenos financijskih informacija te obrada financijskih podataka i s njima povezane programske opreme;

12. savjetodavne, posredničke i druge pomoćne financijske usluge za sve djelatnosti navedene u podtočkama 1. do 11., uključujući kreditnu preporuku i analizu, istraživanja i savjete u vezi s ulaganjem i portfeljima, savjetovanje o akvizicijama te o restrukturiranju i strategiji trgovačkih društava;

(b) „pružatelj financijske usluge” znači bilo koja fizička ili pravna osoba stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a koja želi pružati ili pruža financijske usluge. Izraz „pružatelj financijske usluge” ne uključuje javne subjekte;

(c) „javni subjekt” znači:

1. vlada, središnja banka ili monetarno tijelo stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a ili subjekt u vlasništvu ili pod kontrolom stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a, koji se pretežno bavi izvršavanjem javnih funkcija ili djelatnosti u javne svrhe, što ne obuhvaća subjekte koji se pretežno bave pružanjem financijskih usluga pod tržišnim uvjetima; ili

2. privatni subjekt, koji obavlja funkcije koje inače obavlja središnja banka ili monetarno tijelo kada obavlja te funkcije;

(d) „nova financijska usluga” znači usluga financijske naravi, uključujući usluge u vezi s postojećim i novim proizvodima ili načinom dostave proizvoda, koju ne pruža ni jedan pružatelj financijske usluge na području stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a, već se pruža na području druge stranke.

ČLANAK 104.

Bonitetno izuzeće

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu usvojiti ili provoditi mjere iz bonitetnih razloga, kao što su:

(a) zaštita ulagača, deponenata, osiguranika ili osoba prema kojima pružatelj financijskih usluga ima fiducijarnu obvezu;

(b) osiguranje integriteta i stabilnosti njihovog financijskog sustava.

2. Ništa se u ovom Sporazumu ne tumači kao zahtjev stranci EZ-a ili državama potpisnicama CARIFORUM-a za otkrivanje informacija koje se odnose na poslove i račune pojedinačnih klijenata ili zaštićenih informacija koje su u posjedu javnih subjekata.

ČLANAK 105.

Učinkovito i transparentno uređenje

1. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje sve zainteresirane osobe unaprijed obavijestiti o svim mjerama opće primjene koje stranka EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a predlažu za usvajanje kako bi tim osobama omogućile da tu mjeru komentiraju. O takvoj se mjeri obavješćuje:

(a) službenom objavom; ili

(b) u drugom pisanom ili elektroničkom obliku.

2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a zainteresiranim osobama stavljaju na raspolaganje svoje uvjete za ispunjavanje zahtjeva koji se odnose na pružanje financijskih usluga.

Na njegovo traženje, dotična stranka EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a obavješćuje podnositelja zahtjeva o statusu njegovog zahtjeva. Ako stranka EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a od podnositelja zahtjeva zahtijeva dodatne informacije, o tome ga obavješćuje bez neopravdanog odlaganja.

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje na svojem području olakšati provedbu i primjenu međunarodno usuglašenih norma za uređenje i nadzor sektora financijskih usluga.

ČLANAK 106.

Nove financijske usluge²⁴

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a pružatelju financijskih usluga druge stranke dopušta pružanje bilo kakve nove financijske usluge vrste slične onim uslugama koje stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a, na temelju domaćeg prava u sličnim okolnostima, dopuštaju da ih pružaju njihovi pružatelji financijskih usluga. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu odrediti pravni oblik putem kojeg se usluga može pružati te mogu zahtijevati odobrenje za pružanje te usluge. Ako se zahtijeva takvo odobrenje, odluka se donosi u razumnom vremenskom roku a odobrenje može biti odbijeno samo iz bonitetnih razloga.

ČLANAK 107.

Obrada podataka

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a dopuštaju pružatelju financijske usluge druge stranke prijenos informacija u elektroničkom ili drugom obliku, na njezino područje i iz njega, za potrebe obrade podataka, ako je takva obrada potrebna za redovito poslovanje takvog pružatelja financijske usluge.

²⁴ Ovaj se članak primjenjuje samo na djelatnosti financijskih usluga koje su obuhvaćene člankom 103. i liberalizirane su u skladu s ovom glavom.

2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a donose odgovarajuće zaštitne mjere kako bi zaštitile privatnost i temeljna prava te slobodu pojedinaca, posebno u pogledu prijenosa osobnih podataka.

ČLANAK 108.

Posebna izuzeća

1. Ništa se u ovoj glavi ne tumači kao sprečavanje stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a, uključujući njihove javne subjekte, da na svojim područjima isključivo obavljaju ili pružaju djelatnosti ili usluge koje su dio javnih mirovinskih planova ili zakonskog sustava socijalne sigurnosti, osim ako te djelatnosti mogu obavljati, kako je predviđeno domaćim propisima dotične stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a, pružatelji financijskih usluga u konkurenciji s javnim subjektima ili privatnim institucijama.

2. Ništa se u ovom Sporazumu ne primjenjuje na djelatnosti koje središnja banka ili monetarno tijelo ili bilo koji drugi javni subjekt obavlja u provođenju monetarne ili tečajne politike.

3. Ništa se u ovoj glavi ne tumači kao sprečavanje stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a, uključujući njihove javne subjekte, da na svojim područjima isključivo obavljaju ili pružaju djelatnosti ili usluge za račun ili s jamstvom ili koristeći financijska sredstva stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a ili njihovih javnih subjekata.

Odjeljak 6.

Usluge u međunarodnom pomorskom prometu

ČLANAK 109.

Područje primjene, definicije i načela

1. U ovom su odjeljku određena načela liberalizacije usluga u međunarodnom pomorskom prometu na temelju poglavlja 2., 3. i 4. ove glave.

2. Za potrebe ovog odjeljka i poglavlja 2., 3. i 4. ove glave:

(a) „međunarodni pomorski promet” uključuje prijevoze od vrata do vrata i multimodalne prijevoze, koji znače prijevoz robe na više od jednog načina prijevoza i uključuju pomorsku dionicu, s jedinstvenom prijevoznom ispravom i u tu svrhu uključuje pravo na neposredno sklapanje ugovora s pružateljima drugih načina prijevoza;

(b) „usluge utovara i istovara u pomorstvu” znači djelatnosti koje obavljaju trgovačka društva za utovar i istovar plovila, uključujući upravitelje terminala, ali bez neposrednih djelatnosti lučkih radnika, ako je ta radna snaga organizirana neovisno o trgovačkim društvima za utovar i istovar plovila ili upravljanje terminalima. Obuhvaćene djelatnosti uključuju organizaciju i nadzor:

i. utovara/istovara tereta na brod/s broda;

ii. privezivanja/odvezivanja tereta;

iii. prijema/dostave i pohrane tereta prije otpreme ili nakon istovara;

(c) „usluge carinjenja” (ili „usluge carinskog posredovanja”) znače djelatnosti koje se sastoje od obavljanja carinskih formalnosti za drugu stranku u vezi s uvozom, izvozom ili prijevozom tereta, bez obzira na to pruža li tu uslugu pružatelj usluga u okviru svoje osnovne ili sporedne djelatnosti;

(d) „usluge privremenih skladišta i depoa za kontejnere” znači djelatnosti koje se sastoje od skladištenja kontejnera, u luci ili na kopnu, s ciljem njihovog punjenja/praznjenja, popravka ili pripreme za prijevoz;

(e) „usluge pomorskih agencija” znači djelatnosti koje se sastoje od zastupanja u svojstvu agenta, na određenom zemljopisnom području, poslovnih interesa jednog ili više brodara ili brodarskih društava za sljedeće potrebe:

i. plasiranje na tržište i prodaja usluga pomorskog prijevoza i usluga povezanih s njima, od izrade ponude do izdavanja računa i teretnica u ime trgovačkih društava, dobava i preprodaja potrebnih srodnih usluga, priprema dokumentacije i pružanje poslovnih informacija;

ii. organiziranje, u ime trgovačkih društava, pristanka broda ili preuzimanja tereta kada je to potrebno;

(f) „usluge otpreme tereta” znači djelatnosti koje se sastoje od organiziranja i praćenja otpreme u ime krcatelja, dobavljanjem usluga prijevoza i srodnih usluga, pripremom dokumentacije i pružanjem poslovnih informacija.

3. S obzirom na postojeće razine liberalizacije među strankama u međunarodnom pomorskom prometu:

(a) stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a učinkovito primjenjuju načelo neograničenog pristupa međunarodnom pomorskom tržištu i trgovine na komercijalnoj i nediskriminacijskoj osnovi;

(b) stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a brodovima koji plove pod zastavom druge stranke ili bilo koje države potpisnice CARIFORUM-a ili ih upravljaju pružatelji usluga druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od onog kojeg odobrava svojim brodovima s obzirom na, *inter alia*, pristup lukama, korištenje infrastrukture i pomoćnih pomorskih usluga luka te povezane pristojbe i naknade, carinske objekte i određivanje pristaništa i mogućnosti utovara i istovara.

4. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a u primjeni tih načela:

(a) ne uvode dogovore u vezi s podjelom tereta u buduće bilateralne sporazume s trećim zemljama o uslugama u pomorskom prometu, uključujući promet suhim i tekućim rasutim teretom i linijski promet, a ako takvi dogovori u vezi s podjelom tereta postoje u prethodnim bilateralnim sporazumima, u razumnom ih roku otkazuju; i

(b) nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, ukidaju sve i suzdržavaju se od uvođenja bilo kakvih jednostranih mjera i administrativnih, tehničkih i drugih prepreka koje bi mogle predstavljati prikriveno ograničenje ili imati diskriminirajući učinke na slobodno pružanje usluga u međunarodnom pomorskom prometu.

5. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a pružateljima međunarodnih pomorskih usluga druge stranke dopuštaju da imaju komercijalnu prisutnost na svojem području pod uvjetima poslovnog nastana i poslovanja koji nisu manje povoljni od onih koje odobravaju svojim pružateljima usluga ili onima iz bilo koje treće zemlje, ovisno o tome koji su bolji.

6. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a pružateljima usluga u međunarodnom pomorskom prometu iz druge stranke po razumnim i nediskriminirajućim uvjetima osiguravaju u luci sljedeće usluge: peljarenje, tegljenje i pomoć pri tegljenju, opskrbu hranom, gorivom i vodom, skupljanje otpada i uklanjanje ostataka tereta, usluge lučke kapetanije, navigacijsku pomoć, operativne obalne usluge koje su nužne za ukrcaj na brod, uključujući komunikacije, opskrbu pitkom vodom i električnom energijom, usluge hitnih popravaka, sidrenje, privez i privezivačke usluge.

Odjeljak 7.

Turističke usluge

ČLANAK 110.

Područje primjene

Ovaj odjeljak određuje načela regulatornog okvira za sve turističke usluge liberalizirane u skladu s poglavljima 2., 3. i 4. ove glave.

ČLANAK 111.

Sprečavanje prakse suprotne tržišnom natjecanju

U skladu s odredbama glave IV. poglavlja 1., stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a provode ili uvode odgovarajuće mjere za potrebe sprečavanja pružatelja, posebno u kontekstu turističkih distribucijskih mreža²⁵, da bitno utječu na uvjete sudjelovanja na odgovarajućem tržištu turističkih usluga sudjelovanjem u praksi suprotnoj tržišnom natjecanju ili nastavljanjem s njom, uključujući, *inter alia*, zlouporabu vladajućeg položaja kroz uvođenje nepravednih cijena, klauzula o isključivosti, odbijanje poslovanja, vezanu prodaju, količinska ograničenja ili vertikalnu integraciju.

ČLANAK 112.

Pristup tehnologiji

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje olakšati prijenos tehnologije na komercijalnoj osnovi komercijalnim prisutnostima u državama potpisnicama CARIFORUM-a.

²⁵ Za potrebe ovog odjeljka, turističke distribucijske mreže znači organizatori grupnih putovanja (turooperatori) i drugi trgovci na veliko u turizmu (emitivnom i receptivnom), računalni rezervacijski sustavi i globalni distribucijski sustavi (neovisno o tome jesu li povezani sa zračnim prijevoznicima ili su dostupni putem interneta), putničke agencije i drugi distributeri turističkih usluga.

ČLANAK 113.

Mala i srednja poduzeća

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje olakšati sudjelovanje malih i srednjih poduzeća u sektoru turističkih usluga.

ČLANAK 114.

Uzajamno priznanje

Stranke surađuju u nastojanjima za uzajamno priznavanje zahtjeva, kvalifikacija, dozvola i drugih propisa u skladu s člankom 85.

ČLANAK 115.

Povećanje utjecaja turizma na održivi razvoj

Stranke potiču sudjelovanje pružatelja usluga država CARIFORUM-a u međunarodnim, regionalnim, subregionalnim, bilateralnim i privatnim programima financiranja kako bi podržali održivi razvoj turizma.

ČLANAK 116.

Okolišne norme i norme kvalitete

Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a potiču sukladnost s okolišnim normama i normama kvalitete koje se primjenjuju na turističke usluge na razuman i objektivan način, bez stvaranja nepotrebnih prepreka trgovini te nastoje olakšati sudjelovanje država potpisnica CARIFORUM-a u odgovarajućim međunarodnim organizacijama koje određuju okolišne norme i norme kvalitete koje se primjenjuju na turističke usluge.

ČLANAK 117.

Razvojna suradnja i tehnička pomoć

1. Stranke surađuju radi unaprjeđenja turističkog sektora u državama potpisnicama CARIFORUM-a, s obzirom na inherentne asimetrije u odnosnim razinama razvoja stranaka.
2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:
 - (a) unapređenje nacionalnih računovodstvenih sustava s ciljem olakšavanja uvođenja satelitskih računa turizma (TSA) na regionalnoj i lokalnoj razini;

- (b) jačanje sposobnosti za upravljanje okolišem u turističkim područjima na regionalnoj i lokalnoj razini;
- (c) razvoj strategija internetskog marketinga za mala i srednja turistička poduzeća u sektoru turističkih usluga;
- (d) mehanizmi za osiguranje učinkovitog sudjelovanja država potpisnica CARIFORUM-a u međunarodnim tijelima za izradu norma, usmjerenih na razvoj održivih turističkih norma; programi za postizanje i osiguranje istovjetnosti između nacionalnih/regionalnih i međunarodnih norma za održivi turizam; i programi kojima je cilj povećanje razine usklađenosti regionalnih pružatelja turističkih usluga s normama održivog turizma;
- (e) programi turističke razmjene i osposobljavanja, uključujući učenje jezika, za pružatelje turističkih usluga.

ČLANAK 118.

Razmjena informacija i savjetovanje

1. Stranke su suglasne razmjenjivati iskustva, informacije i najbolju praksu te se savjetovati o pitanjima koja su obuhvaćena ovim odjeljkom i važna za trgovinu među strankama. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj razvija načine tog redovitog dijaloga o pitanjima koja su obuhvaćena ovim odjeljkom.

2. Ako je to važno i ako su u vezi s time suglasne, stranke u taj dijalog pozivaju privatne i druge odgovarajuće zainteresirane osobe.

3. Stranke su također suglasne da bi redoviti dijalog bio koristan i u vezi s davanjem savjeta o putovanjima.

POGLAVLJE 6.

Elektronička trgovina

ČLANAK 119.

Cilj i načela

1. Priznajući da elektronička trgovina povećava mogućnosti za trgovinu u mnogim sektorima, stranke su suglasne međusobno promicati razvoj elektroničke trgovine, posebno suradnjom u vezi s pitanjima koja proizlaze iz elektroničke trgovine prema odredbama ove glave.

2. Stranke su suglasne da razvoj elektroničke trgovine mora u potpunosti biti u skladu s najvišim međunarodnim normama zaštite podataka, kako bi se osiguralo povjerenje korisnika elektroničke trgovine.

3. Stranke su suglasne da se isporuke elektroničkim sredstvima smatraju pružanjem usluga, u smislu poglavlja 3. ove glave, koje ne može podlijegati carinama.

ČLANAK 120.

Regulatorni aspekti elektroničke trgovine

1. Stranke održavaju dijalog o regulatornim pitanjima u vezi s elektroničkom trgovinom koji će se, *inter alia*, baviti sljedećim pitanjima:

(a) priznavanjem potvrda o elektroničkim potpisima izdanih javnosti i olakšavanjem usluga prekograničnog certificiranja;

(b) odgovornošću pružatelja usluga posredovanja s obzirom na prijenos ili pohranu informacija;

(c) tretmanom neželjenog elektroničkog komercijalnog oglašavanja;

(d) zaštitom potrošača u području elektroničke trgovine;

(e) svakim drugim pitanjem koje je važno za razvoj elektroničke trgovine.

2. Takva suradnja može biti u obliku razmjene informacija o odnosnom zakonodavstvu stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a o tim pitanjima, kao i o provedbi takvog zakonodavstva.

POGLAVLJE 7.

Suradnja

ČLANAK 121.

Suradnja

1. Stranke priznaju važnost tehničke suradnje i pomoći za nadopunjavanje liberalizacije usluga i ulaganja, pružanje podrške naporima država potpisnica CARIFORUM-a za jačanje njihove sposobnosti za pružanje usluga, olakšavanje provedbe obveza na temelju ove glave i postizanje ciljeva ovog Sporazuma.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući putem pružanja podrške za tehničku pomoć, osposobljavanje i jačanje sposobnosti u, *inter alia*, sljedećim područjima:

(a) unaprjeđenje sposobnosti pružatelja usluga iz država potpisnica CARIFORUM-a za prikupljanje informacija o propisima i normama stranke EZ-a na razini Europske zajednice, nacionalnoj i podnacionalnoj razini te za ispunjavanje tih propisa i norma;

(b) unaprjeđenje izvozne sposobnosti pružatelja usluga iz država potpisnica CARIFORUM-a, s posebnom pažnjom na plasiranje na tržište turističkih i kulturnih usluga, potrebe malih i srednjih poduzeća, franšize i pregovore o sporazumima o uzajamnom priznanju;

(c) olakšavanje interakcije i dijaloga između pružatelja usluga iz stranke EZ-a i iz država potpisnica CARIFORUM-a;

(d) rješavanje potreba u pogledu kvalitete i norma u onim sektorima u kojima su države potpisnice CARIFORUM-a preuzele obveze na temelju ovog Sporazuma te u vezi sa svojim domaćim i regionalnim tržištima, kao i trgovinom među strankama, te kako bi se osiguralo sudjelovanje u razvoju i donošenju održivih turističkih norma;

(e) razvoj i provedba regulatornih režima za posebne uslužne sektore na regionalnoj razini CARIFORUM-a i u državama potpisnicama CARIFORUM-a u onim sektorima u kojima su te države preuzele obveze na temelju ovog Sporazuma; i

(f) uspostava mehanizama za promicanje ulaganja i zajedničkih pothvata između pružatelja usluga iz stranke EZ-a i iz država potpisnica CARIFORUM-a te jačanje sposobnosti agencija za promicanje ulaganja u državama potpisnicama CARIFORUM-a.

GLAVA III.

TEKUĆA PLAĆANJA I KRETANJE KAPITALA

ČLANAK 122.

Tekuća plaćanja

Podložno odredbama članka 124., države potpisnice CARIFORUM-a i stranka EZ-a obvezuju se da neće uvoditi nikakva ograničenja na tekuće transakcije i da će dopustiti sva plaćanja za tekuće transakcije između rezidenata iz stranke EZ-a i iz država potpisnica CARIFORUM-a u slobodno konvertibilnoj valuti.

ČLANAK 123.

Kretanje kapitala

1. U vezi s transakcijama na kapitalnom računu bilance plaćanja, države potpisnice CARIFORUM-a i stranka EZ-a obvezuju se da neće uvoditi nikakva ograničenja slobodnog kretanja kapitala povezanog s izravnim ulaganjima ostvarenima u skladu sa zakonodavstvom države domaćina i ulaganjima ostvarenima u skladu s odredbama glave II., te likvidacije ili povrata tog kapitala u zemlju podrijetla i svake dobiti koja iz njega proizlazi.

2. Stranke se međusobno savjetuju s ciljem olakšavanja kretanja kapitala među njima kako bi promicale ciljeve ovog Sporazuma.

ČLANAK 124.

Zaštitne mjere

1. Ako, u iznimnim okolnostima, plaćanja i kretanja kapitala među strankama nanose ili prijete nanošenjem ozbiljnih poteškoća za provedbu monetarne ili tečajne politike u jednoj ili više država CARIFORUM-a ili jednoj ili više država članica Europske unije, stranka EZ-a ili dotična država potpisnica ili države potpisnice CARIFORUM-a mogu poduzeti zaštitne mjere u vezi s kretanjima kapitala koje su nužne tijekom razdoblja koje nije dulje od šest mjeseci.

2. O donošenju bilo kakve zaštitne mjere te, što je prije moguće, o rasporedu njezinog ukidanja odmah se obavješćuje Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ.

GLAVA IV.

PITANJA POVEZANA S TRGOVINOM

POGLAVLJE 1.

Tržišno natjecanje

ČLANAK 125.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

1. „tijelo nadležno za tržišno natjecanje” znači, u slučaju stranke EZ-a, „Europska komisija”, a u slučaju država CARIFORUM-a, ovisno o slučaju, jedno ili više sljedećih tijela nadležnih za tržišno natjecanje: Komisija CARICOM-a za tržišno natjecanje i Comisión Nacional de Defensa de la Competencia Dominikanske Republike;
2. „postupak izvršavanja” znači postupak koji protiv jednog ili više poduzetnika pokreće tijelo stranke nadležno za tržišno natjecanje s ciljem utvrđivanja i uklanjanja ponašanja suprotnog tržišnom natjecanju;

3. „propisi o tržišnom natjecanju” uključuju:

(a) u slučaju stranke EZ-a, članke 81., 82. i 86. Ugovora o osnivanju Europske zajednice i njihove provedbene propise ili izmjene;

(b) u slučaju država CARIFORUM-a, poglavlje 8. Revidiranog ugovora iz Chaguaramasa od 5. lipnja 2001., nacionalno zakonodavstvo o tržišnom natjecanju koje je su skladu s Revidiranim ugovorom iz Chaguaramasa i nacionalno zakonodavstvo o tržišnom natjecanju Bahama i Dominikanske Republike. Stupanjem na snagu ovog Sporazuma i nakon toga, o donošenju takvog zakonodavstva obavješćuje se stranku EZ-a putem Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.

ČLANAK 126.

Načela

Stranke priznaju važnost slobodnog i neometanog tržišnog natjecanja u svojim trgovinskim odnosima. Stranke potvrđuju da poslovno ponašanje suprotno tržišnom natjecanju može narušiti uredno funkcioniranje tržišta i općenito umanjiti koristi liberalizacije trgovine. Stoga su suglasne da su sljedeća ponašanja kojima se ograničuje tržišno natjecanje nespojiva s urednim funkcioniranjem ovog Sporazuma, u mjeri u kojoj mogu utjecati na trgovinu među strankama:

(a) sporazumi i usklađeno djelovanje među poduzetnicima kojima je cilj ili učinak sprečavanje ili znatno smanjenje tržišnog natjecanja na cijelom području stranke EZ-a ili država CARIFORUM-a ili na njegovom znatnom dijelu;

(b) zlouporaba tržišne snage od strane jednog ili više poduzetnika na cijelom području stranke EZ-a ili država CARIFORUM-a ili na njegovom znatnom dijelu.

ČLANAK 127.

Provedba

1. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da u roku od pet godina od stupanja na snagu ovog Sporazuma imaju na snazi propise koji rješavaju ograničenja tržišnog natjecanja u području njihove nadležnosti kao i da imaju osnovana tijela iz članka 125. stavka 1.
2. Stupanjem na snagu propisa i osnivanjem tijela iz stavka 1., stranke počinju provoditi odredbe članka 128. Stranke su također suglasne preispitati funkcioniranje odredaba ovog poglavlja nakon razdoblja jačanja povjerenja među svojim tijelima nadležnima za tržišno natjecanje, koje traje šest godina od početka provedbe članka 128.

ČLANAK 128.

Razmjena informacija i suradnja u izvršavanju

1. Svako tijelo nadležno za tržišno natjecanje može obavijestiti druga tijela nadležna za tržišno natjecanje o svojoj volji za suradnjom u vezi s aktivnostima izvršavanja. Ta suradnja ne sprečava stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a da donose samostalne odluke.

2. S ciljem olakšavanja učinkovite primjene svojih odgovarajućih propisa o tržišnom natjecanju, tijela nadležna za tržišno natjecanje mogu razmjenjivati informacije koje nisu povjerljive naravi. Sve razmjene informacija podliježu normama povjerljivosti koje su primjenjive u svakoj stranci i državama potpisnicama CARIFORUM-a.

3. Bilo koje tijelo nadležno za tržišno natjecanje može obavijestiti druga tijela nadležna za tržišno natjecanje o bilo kakvoj informaciji koju posjeduje, a koja ukazuje na poslovno ponašanje suprotno tržišnom natjecanju u području primjene ovog poglavlja na području druge stranke. Tijelo svake stranke nadležno za tržišno natjecanje odlučuje o obliku razmjene informacija u skladu sa svojom najboljom praksom. Svako tijelo nadležno za tržišno natjecanje može također obavijestiti druga tijela nadležna za tržišno natjecanje o bilo kakvom postupku izvršavanja koji se provodi u sljedećim slučajevima:

i. djelovanje koje se istražuje odvija se u cijelosti ili u znatnom dijelu pod nadležnošću bilo kojeg drugog tijela nadležnog za tržišno natjecanje;

ii. pravno sredstvo koje bi se uvelo zahtijevalo bi zabranu postupanja na području druge stranke ili država potpisnica CARIFORUM-a;

iii. djelovanje koje se istražuje uključuje postupanje za koje se smatra da ga je zatražila, potaknula ili odobrila druga stranka ili države potpisnice CARIFORUM-a.

ČLANAK 129.

Javna poduzeća i poduzeća kojima su povjerena posebna ili isključiva prava, uključujući određene monopole

1. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava stranku ili državu potpisnicu CARIFORUM-a u određivanju ili održavanju javnih ili privatnih monopola sukladno svojem zakonodavstvu.

2. U vezi s javnim poduzećima i poduzećima kojima su dodijeljena posebna ili isključiva prava, stranke i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da se, nakon dana stupanja na snagu ovog Sporazuma, ne usvoji niti provodi bilo kakva mjera koja narušava trgovinu robom ili uslugama među strankama u mjeri koja bi bila suprotna interesima stranaka i da takva poduzeća podliježu pravilima tržišnog natjecanja u mjeri u kojoj primjena takvih pravila ne ometa izvršenje, ni pravno ni stvarno, određenih zadaća koje su im dodijeljene.

3. Odstupajući od stavka 2., stranke su suglasne da ako javna poduzeća u državama potpisnicama CARIFORUM-a podliježu posebnim sektorskim pravilima kako ih određuju njihovi odnosni regulatorni okviri, takva javna poduzeća ne obvezuju ni uređuju odredbe ovog članka.
4. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a postupno prilagođuju, ne dovodeći u pitanje svoje obveze prema Sporazumu WTO-a, sve državne monopole komercijalne naravi ili karaktera, kako bi do kraja pete godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma osigurale da u vezi s uvjetima pod kojima se roba i usluge prodaju ili kupuju više nema diskriminacije između robe i usluga s podrijetlom iz stranke EZ-a i robe i usluga s podrijetlom iz država CARIFORUM-a ili između državljana država članica Europske unije i državljana država CARIFORUM-a, osim ako je takva diskriminacija svojstvena postojanju dotičnog monopola.
5. O donošenju sektorskih pravila predviđenih stavkom 3. i mjerama koje su usvojene za provedbu stavka 4. obavješćuje se Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.

ČLANAK 130.

Suradnja

1. Stranke su suglasne da su tehnička pomoć i jačanje sposobnosti za olakšavanje provedbe obveza i postizanja ciljeva ovog poglavlja važni, posebno za osiguranje učinkovitih i valjanih politika tržišnog natjecanja i za izvršenje propisa, osobito tijekom razdoblja jačanja povjerenja iz članka 127.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) učinkovito funkcioniranje tijela CARIFORUM-a nadležnih za tržišno natjecanje;

(b) pomoć u izradi smjernica, priručnika i, prema potrebi, zakonodavstva;

(c) osiguranje neovisnih stručnjaka; i

(d) osiguranje osposobljavanja za ključno osoblje uključeno u provedbu i izvršenje politike tržišnog natjecanja.

POGLAVLJE 2.

Inovacije i intelektualno vlasništvo

ČLANAK 131.

Kontekst

1. Stranke su suglasne da promicanje inovacija i stvaralaštva jača konkurentnost te je ključni element u njihovom gospodarskom partnerstvu, u ostvarenju održivog razvoja, promociji trgovine među njima i osiguranju postupne integracije država CARIFORUM-a u svjetsko gospodarstvo.
2. Također priznaju da zaštita i provedba intelektualnog vlasništva ima ključnu ulogu u promicanju stvaralaštva, inovacija i konkurentnosti te su odlučne osigurati sve veće razine zaštite koje odgovaraju njihovim stupnjevima razvoja.

ČLANAK 132.

Ciljevi

Ciljevi ovog poglavlja su:

- (a) promicanje procesa inovacija, uključujući ekološke inovacije, u poduzećima koja su smještena u strankama;
- (b) jačanje konkurentnosti poduzeća, a posebno mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća stranaka;
- (c) olakšavanje proizvodnje i komercijalizacije inovativnih i stvaralačkih proizvoda među strankama;
- (d) postizanje odgovarajuće i učinkovite razine zaštite i provedbe prava intelektualnog vlasništva;
- (e) doprinošenje promicanju tehnoloških inovacija i prijenosu i širenju tehnologije te znanja i iskustva;

(f) poticanje, razvoj i olakšavanje istraživačke i razvojne aktivnosti suradnje u području znanosti i tehnologije među strankama, kao i razvoj trajnih odnosa između znanstvenih zajednica stranaka;

(g) poticanje, razvoj i olakšavanje proizvodne i razvojne aktivnosti suradnje u području stvaralačkih industrija među strankama, kao i razvoj trajnih odnosa između stvaralačkih zajednica stranaka;

(h) promicanje i jačanje regionalnih aktivnosti suradnje u koje su uključene najudaljenije regije Europske zajednice, kako bi se tim regijama i državama CARIFORUM-a omogućilo da imaju uzajamnu korist od svoje blizine i susjedstva razvojem inovativnog i konkurentnog regionalnog područja.

Odjeljak 1.

Inovacije

ČLANAK 133.

Regionalna integracija

Stranke priznaju potrebu poduzimanja mjera i politika na regionalnoj razini kako bi se u potpunosti ostvarili ciljevi ovog odjeljka. Države CARIFORUM-a suglasne su povećati djelovanje na regionalnoj razini kako bi se poduzećima osigurao regulatorni i politički okvir pogodan za jačanje konkurentnosti kroz inovacije i stvaralaštvo.

ČLANAK 134.

Sudjelovanje u okvirnim programima

1. Sudjelovanje stranaka i država CARIFORUM-a olakšava se i promiče u postojećim i budućim okvirnim programima, posebnim programima i drugim aktivnostima druge stranke, u mjeri u kojoj to dopuštaju unutarnja pravila stranaka koja uređuju pristup dotičnim programima i aktivnostima.
2. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj može dati preporuke kako bi se olakšalo sudjelovanje institucija i poduzeća CARIFORUM-a u programima iz stavka 1. i periodično preispituje takvo sudjelovanje.

ČLANAK 135.

Suradnja u području konkurentnosti i inovacija

1. Stranke priznaju da je promicanje stvaralaštva i inovacija ključno za razvoj poduzetništva i konkurentnosti te postizanje općih ciljeva ovog Sporazuma.

2. Podložno odredbama članka 7. i 134., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) promicanje inovacija, diversifikacije, modernizacije, razvoja i kvalitete proizvoda i procesa u poslovanjima;

(b) promicanje stvaralaštva i oblikovanja, posebno u mikropoduzećima te malim i srednjim poduzećima te razmjena između mreža centara za oblikovanje u stranci EZ-a i u državama CARIFORUM-a;

(c) promicanje dijaloga i razmjena iskustava i informacija među mrežama gospodarskih subjekata;

(d) tehnička pomoć, konferencije, seminari, posjeti u okviru razmjene, traženje industrijskih i tehničkih mogućnosti, sudjelovanje na okruglim stolovima te općim i sektorskim sajmovima;

(e) promicanje kontakata i industrijske suradnje među gospodarskim subjektima, poticanje zajedničkih ulaganja i pothvata te mreža putem postojećih i budućih programa;

(f) poticanje partnerstava za aktivnosti istraživanja i razvoja u državama CARIFORUM-a kako bi se unaprijedili njihovi inovacijski sustavi; i

(g) jačanje aktivnosti za promicanje veza, inovacija i prijenosa tehnologija između partnera iz CARIFORUM-a i Europske zajednice.

ČLANAK 136.

Suradnja u području znanosti i tehnologije

1. Stranke će poticati sudjelovanje svojih tijela za istraživanje i tehnološki razvoj u aktivnostima suradnje u skladu sa svojim unutarnjim pravilima. Aktivnosti suradnje mogu se odvijati u sljedećim oblicima:

(a) zajedničke inicijative za podizanje svijesti o programima Europske zajednice za jačanje znanstvene i tehnološke sposobnosti, uključujući međunarodnu dimenziju Sedmog okvirnog programa za istraživanje i tehnološki razvoj (FP7) i moguće sljedeće programe, prema potrebi;

(b) zajedničke istraživačke mreže u područjima od zajedničkog interesa;

(c) razmjene istraživača i stručnjaka kako bi se promicala priprema projekata i sudjelovanje u FP7 i drugim programima za istraživanje Europske zajednice;

(d) zajednički znanstveni susreti kako bi se potaknule razmjene informacija i interakcija te utvrdila područja zajedničkog istraživanja;

(e) promicanje naprednih znanstvenih i tehnoloških studija koje doprinose dugoročnom održivom razvoju obiju stranaka;

(f) razvoj veza između javnog i privatnog sektora;

(g) ocjenjivanje zajedničkog rada i objavljivanje rezultata;

(h) dijalog o politikama i razmjene znanstvenih i tehnoloških informacija i iskustava na regionalnoj razini;

(i) razmjena informacija na regionalnoj razini o regionalnim znanstvenim i tehnološkim programima;

(j) sudjelovanje u zajednicama znanja i inovacija Europskog instituta za inovacije i tehnologiju.

2. Poseban naglasak bit će na jačanju ljudskog potencijala kao dugotrajne osnove za znanstvenu i tehnološku izvrsnost i stvaranje održivih veza među znanstvenim i tehnološkim zajednicama stranaka, kako na nacionalnoj, tako i na regionalnoj razini.

3. Istraživački centri, institucije visokog obrazovanja i drugi dionici, uključujući mikropoduzeća te mala i srednja poduzeća, koji se nalaze u strankama prema potrebi su uključeni u ovu suradnju.

4. Stranke promiču sudjelovanje svojih odnosnih subjekata u međusobnim znanstvenim i tehnološkim programima u nastojanju ostvarenja uzajamno korisne znanstvene izvrsnosti i u skladu sa svojim odnosnim odredbama koje uređuju sudjelovanje pravnih subjekata iz trećih zemalja.

ČLANAK 137.

Suradnja u području informacijskog društva te informacijskih i komunikacijskih tehnologija

1. Stranke priznaju da su informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT) ključni sektori u suvremenom društvu te su od presudne važnosti za promicanje stvaralaštva, inovacija i konkurentnosti, kao i neometanog prijelaza u informacijsko društvo.

2. Podložno odredbama članka 7. i 134., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) dijalog o različitim aspektima politike u vezi s promicanjem i praćenjem informacijskog društva;

(b) razmjena informacija o regulatornim pitanjima;

(c) razmjena informacija o normama i pitanjima međusobnog funkcioniranja;

- (d) promicanje suradnje u području istraživanja i razvoja ICT-a i u području infrastruktura koje se temelje na ICT-u;
- (e) razvoj nekomercijalnog sadržaja i pilot-primjena u područjima velikog društvenog utjecaja; i
- (f) jačanje sposobnosti u području ICT-a uz, posebno, promicanje umrežavanja, razmjenu i osposobljavanje stručnjaka, posebno u regulatornom području.

ČLANAK 138.

Suradnja u području ekoloških inovacija i obnovljive energije

1. S ciljem postizanja održivog razvoja i kako bi pomogle u maksimiziranju svih pozitivnih i sprečavanju svih negativnih utjecaja na okoliš koji proizlaze iz ovog Sporazuma, stranke priznaju važnost poticanja oblika inovacija koje koriste okolišu u svim sektorima svojeg gospodarstva. Takvi oblici ekoloških inovacija uključuju energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije.

2. Podložno odredbama članka 7. i 134., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) projekti povezani s proizvodima, tehnologijama, proizvodnim procesima, uslugama, upravljanjem i načinima poslovanja koji nisu štetni za okoliš, uključujući one koji su povezani s odgovarajućim primjenama štednje vode i mehanizma čistog razvoja;

(b) projekti povezani s energetsom učinkovitošću i obnovljivom energijom;

(c) promicanje mreža i klastera ekoloških inovacija, uključujući kroz javno-privatna partnerstva;

(d) razmjene informacija, znanja i iskustva te stručnjaka;

(e) aktivnosti podizanja svijesti i osposobljavanja;

(f) priprema studija i pružanje tehničke pomoći;

(g) suradnja u području istraživanja i razvoja; i

(h) pilot-projekti i demonstracijski projekti.

Odjeljak 2.

Intelektualno vlasništvo

Pododjeljak 1.

Načela

ČLANAK 139.

Narav i područje primjene obveza

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju odgovarajuću i učinkovitu provedbu međunarodnih ugovora u vezi s intelektualnim vlasništvom kojih su stranke i Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva koji je sadržan u Prilogu I.C Sporazumu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (dalje u tekstu: „Sporazum TRIPS”).

2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su da se načela određena u članku 8. Sporazuma TRIPS primjenjuju na ovaj odjeljak. Stranke su također suglasne da bi se prilikom odgovarajuće i učinkovite provedbe prava intelektualnog vlasništva trebalo uzeti u obzir razvojne potrebe država CARIFORUM-a, osigurati ravnotežu prava i obveza između nositelja prava i korisnika te omogućiti stranci EZ-a i državama potpisnicama CARIFORUM-a da zaštite javno zdravlje i prehranu. Ništa u ovom Sporazumu ne tumači se tako da narušava sposobnost stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a za promicanje pristupa lijekovima.

3. Za potrebe ovog Sporazuma, prava intelektualnog vlasništva uključuju autorsko pravo (uključujući autorsko pravo u vezi s računalnim programima i srodna prava), korisne modele, patente, uključujući patente za biotehnoške izume, zaštitu biljnih vrsta, dizajn, planove rasporeda (topografije) integriranih sklopova, zemljopisne oznake, žigove za robu ili usluge, zaštitu baza podataka, zaštitu od nepoštenog tržišnog natjecanja iz članka 10.a Pariške konvencije za zaštitu industrijskog vlasništva i zaštitu neobjavljenih povjerljivih informacija o znanju i iskustvu.

4. Pored toga i ne dovodeći u pitanje njihove postojeće i buduće međunarodne obveze, stranke EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a počinju provoditi odredbe ovog odjeljka te osiguravaju njihovu odgovarajuću i učinkovitu provedbu najkasnije 1. siječnja 2014., osim ako Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj odredi drukčije, uzimajući u obzir prioritete razvoja i stupnjeve razvoja država potpisnica CARIFORUM-a. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a slobodno mogu odrediti odgovarajući način provedbe odredaba ovog odjeljka u okviru svojeg pravnog sustava i prakse.

5. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu, ali nisu obvezne u svojem zakonodavstvu provesti zaštitu koja je šira od one koja se zahtijeva ovim odjeljkom, pod uvjetom da takva zaštita nije u suprotnosti s odredbama ovog odjeljka.

ČLANAK 140.

Najmanje razvijene zemlje

Neovisno o članku 139. stavcima 1. i 4., najmanje razvijene zemlje koje su stranke ovog Sporazuma dužne su primjenjivati sljedeće odredbe samo kako je ovdje utvrđeno:

(a) obveze prema Sporazumu TRIPS jednakom brzinom koja se od njih može zatražiti s obzirom na provedbu Sporazuma TRIPS na temelju odgovarajućih odluka Vijeća za TRIPS ili drugih primjenjivih odluka Glavnog vijeća WTO-a;

(b) obveze prema pododjeljcima 2. i 3. ovog odjeljka najkasnije 1. siječnja 2021., osim ako Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj odredi drukčije, uzimajući u obzir odgovarajuće odluke navedene u točki (a).

ČLANAK 141.

Regionalna integracija

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a obvezuju se nastaviti razmatrati daljnje mjere u smjeru dublje integracije u njihovim odnosnim regijama u području prava intelektualnog vlasništva. Taj proces obuhvaća daljnje usklađivanje zakona i propisa o pravima intelektualnog vlasništva, daljnji napredak prema regionalnom upravljanju i provedbi nacionalnih prava intelektualnog vlasništva, kao i stvaranje i upravljanje regionalnim pravima intelektualnog vlasništva, ako je to potrebno.
2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a obvezuju se usklađivati razinu zaštite prava intelektualnog vlasništva diljem svojih odnosnih regija.

ČLANAK 142.

Prijenos tehnologije

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su razmjenjivati stajališta i informacije o svojim postupcima i politikama koje utječu na prijenos tehnologije, kako u okviru svojih odnosnih regija tako i s trećim zemljama. To posebno uključuje mjere za olakšavanje protoka informacija, poslovnih partnerstava, licenciranja i podugovaranja. Osobita pozornost posvećuje se uvjetima koji su potrebni za stvaranje odgovarajućeg okruženja koje omogućuje prijenos tehnologije u zemljama domaćinima, uključujući pitanja poput razvoja ljudskog kapitala i pravnog okvira.

2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a poduzimaju mjere, prema potrebi, za sprečavanje ili nadzor postupaka licenciranja ili uvjeta koji se odnose na prava intelektualnog vlasništva koji bi mogli negativno utjecati na međunarodni prijenos tehnologije i koji predstavljaju zlouporabu prava intelektualnog vlasništva od strane nositelja tih prava ili zlouporabu očitih informacijskih asimetrija u pregovorima o licencijama.

3. Stranka EZ-a olakšava i promiče uporabu poticaja odobrenih institucijama i poduzećima na svojem području za prijenos tehnologije institucijama i poduzećima iz država CARIFORUM-a kako bi se državama CARIFORUM-a omogućila uspostava održive tehnološke osnove. Stranka EZ-a nastoji upoznati Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj sa svim poznatim mjerama kako bi on o njima mogao raspraviti te ih preispitati.

Pododjeljak 2.

Norme koje se odnose na prava intelektualnog vlasništva

ČLANAK 143.

Autorsko pravo i srodna prava

A. Međunarodni sporazumi

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a postupaju u skladu s:

(a) Ugovorom o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO) (Ženeva, 1996.); i

(b) Ugovorom o izvedbama i fonogramima WIPO-a (Ženeva, 1996.).

2. Države potpisnice CARIFORUM-a nastoje pristupiti Rimskoj konvenciji za zaštitu umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju (1961.).

B. Suradnja u području kolektivnog ostvarivanja prava

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a olakšavaju uspostavu dogovora između svojih udruga za kolektivno ostvarivanje prava s ciljem osiguranja međusobnog lakšeg pristupa licencijama i izdavanja licencija radi korištenja sadržaja na regionalnoj razini diljem područja stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a tako da nositelji prava budu odgovarajuće nagrađeni za korištenje tog sadržaja.

ČLANAK 144.

Žigovi

A. Postupak registracije

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju sustav registracije žigova u kojem je svaka konačna odluka koju donese administrativno tijelo nadležno za žigove obrazložena u pisanom obliku. Podnositelj prijave imaće mogućnost pobijanja odluke o odbijanju registracije žiga te osporavanja konačne odluke o odbijanju registracije pred sudom. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a također uvode mogućnost prigovora na registraciju žigova nakon objave prijave. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju javno dostupne baze podataka o prijavama žigova i registracijama žigova.

B. Dobro poznati žigovi

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a pozivaju se na obvezu prema Sporazumu TRIPS o primjeni koncepta dobro poznatih žigova na uslužne žigove. Pri određivanju je li žig dobro poznat stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje primjenjivati Zajedničku preporuku koju je donijela Skupština Pariške unije za zaštitu industrijskog vlasništva i Opća skupština WIPO-a na tridesetčetvrtoj seriji zasjedanja skupština država članica WIPO-a od 20. do 29. rujna 1999.

C. Korištenje interneta

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a prihvaćaju potrebu za jasnim zakonskim okvirom za nositelje žigova koji žele koristiti svoje žigove na internetu i sudjelovati u razvoju elektroničke trgovine, što uključuje odredbe o tome je li uporaba znaka na internetu doprinijela stjecanju ili povredi žiga, odnosno predstavlja li takva uporaba čin nepoštenog tržišnog natjecanja te odredbe kojima se određuju pravna sredstva. U tom smislu stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje primjenjivati Zajedničku preporuku o zaštiti žigova, kao i ostalih prava industrijskog vlasništva u području znakova, na internetu, koju je usvojio WIPO na tridesetšestoj seriji zasjedanja skupština država članica WIPO-a od 24. rujna do 3. listopada 2001.

D. Licencije za žigove

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje primjenjivati zajedničke preporuke u vezi licencija za žigove koje je donijela Skupština Pariške unije za zaštitu industrijskog vlasništva i Opća skupština WIPO-a na tridesetpetoj seriji zasjedanja skupština država članica WIPO-a od 25. rujna do 3. listopada 2000.

E. Međunarodni sporazumi

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje pristupiti Protokolu koji se odnosi na Madridski sporazum o međunarodnoj registraciji žigova (1989.) i revidiranom Ugovoru o pravu žiga (2006.)

F. Izuzeci u vezi s pravima dodijeljenima žigom

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju pravedno korištenje opisnih pojmova, uključujući zemljopisne oznake, kao ograničeni izuzetak od prava dodijeljenih žigom. Ti ograničeni izuzeci uzimaju u obzir legitimne interese nositelja žiga i trećih stranaka.

ČLANAK 145.

Zemljopisne oznake

A. Zaštita u zemlji podrijetla

1. Ništa u ovom Sporazumu ne zahtijeva od stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a da na svojim područjima zaštite zemljopisne oznake koje nisu zaštićene u njihovoj zemlji podrijetla.

2. Države potpisnice CARIFORUM-a najkasnije 1. siječnja 2014. uspostavljaju sustav zaštite zemljopisnih oznaka na svojem odnosnom području. Stranke surađuju u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj u skladu s odredbama članka 164. stavka 2. točke (c) s ciljem razvoja zemljopisnih oznaka na područjima država CARIFORUM-a. U tu svrhu države CARIFORUM-a u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu ovog Sporazuma podnose na razmatranje Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj popis potencijalnih zemljopisnih oznaka s podrijetlom iz država CARIFORUM-a kako bi Odbor o njemu raspravio i dao svoje primjedbe.

3. Stranke u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj raspravljaju o učinkovitoj provedbi ovog članka i razmjenjuju informacije o razvoju zakonodavstva i politike u vezi sa zemljopisnim oznakama.

B. Trajanje zaštite

1. Zaštita koja je u stranci EZ-a i državama potpisnicama CARIFORUM-a dodijeljena u odnosu na zemljopisne oznake odobrava se u skladu s pravnim sustavom i praksom stranke EZ-a ili odgovarajuće države potpisnice CARIFORUM-a, ovisno o slučaju, te traje neograničeno²⁶.

2. Takva zaštita osigurava da je uporaba zemljopisnih oznaka robe zaštićene na temelju stavka 1. isključivo rezervirana u stranci EZ-a i državama potpisnicama CARIFORUM-a za robu s podrijetlom iz dotičnog zemljopisnog područja i da je proizvedena u skladu s odgovarajućim specifikacijama proizvoda.

²⁶ Za potrebe ovog članka, neograničenim se smatra korištenje neograničenog broja razdoblja od najmanje deset godina s mogućnošću produljenja.

3. U pogledu zaštite zemljopisnih oznaka, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a zabranjuju i sprečavaju, *ex officio* ili na zahtjev zainteresirane stranke:

(a) bez obzira na vrstu proizvoda na kojem se rabi, uporabu na svojem području bilo kakvog načina imenovanja ili predstavljanja robe, a koje ukazuje ili navodi da je dotična roba s podrijetlom iz zemljopisnog područja koje nije pravo mjesto ili podrijetlo na način koji obmanjuje javnost u vezi s pravim zemljopisnim podrijetlom te robe; ili na bilo kakvu drugu uporabu koja predstavlja akt nepoštenog tržišnog natjecanja u smislu članka 10.a Pariške konvencije;

(b) bilo kakvu uporabu zaštićenih naziva za robu u okviru iste vrste proizvoda kao zemljopisna oznaka koja nije s podrijetlom iz navedenog zemljopisnog područja, čak i ako:

i. je navedeno pravo podrijetlo robe;

ii. je dotična zemljopisna oznaka upotrijebljena u prijevodu;

iii. je naziv popraćen izrazima kao što su „vrsta”, „tip”, „stil”, „imitacija”, „metoda” ili drugim sličnim izrazima.

4. Mora biti moguće poništiti registraciju zemljopisne oznake. Odgovarajući postupak omogućuje sudjelovanje bilo koje fizičke ili pravne osobe koja ima legitiman interes.

C. Generički izrazi, biljne sorte, životinjske pasmine

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a ne trebaju primjenjivati zaštitu zemljopisnih oznaka iz odjeljka B u odnosu na robu za koju je odgovarajuća oznaka jednaka izrazu koji je uobičajen u zajedničkom jeziku kao opći naziv za takvu robu na njihovom odnosnom području.

2. Ništa u ovom odjeljku ne zahtijeva od stranke EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a da primjenjuju zaštitu zemljopisnih oznaka iz odjeljka B u odnosu na proizvode od vinove loze, bilja ili životinja za koju je odgovarajuća oznaka jednaka nazivu sorte grožđa, biljne sorte ili životinjske pasmine koji postoji na području stranke EZ-a ili dotične države potpisnice CARIFORUM-a na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma.

3. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a zaštićuju homonimne zemljopisne oznake, pod uvjetom da u praksi postoji dostatna razlika između zemljopisne oznake koja je prva zaštićena i homonimne zemljopisne oznake koja je zaštićena kasnije, uzimajući u obzir potrebu da dotični proizvođači imaju jednaki tretman i da se potrošači ne dovode u zabludu. Stranka EZ-a ili dotična država potpisnica CARIFORUM-a ne zaštićuje homonimni naziv koji potrošača dovodi u zabludu da proizvodi dolaze iz drugog područja.

4. Ako je zemljopisna oznaka stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a homonimna zemljopisnoj oznaci za treću zemlju, članak 23. stavak 3. Sporazuma TRIPS primjenjuje se *mutatis mutandis*.

D. Odnos između zemljopisnih oznaka i žigova

1. Zemljopisna oznaka ne smije se registrirati u stranci EZ-a ili državama potpisnicama CARIFORUM-a, ako bi, s obzirom na ugled i čuvenost žiga i duljinu uporabe, registracija mogla potrošača dovesti u zabludu u vezi s pravim identitetom proizvoda.

2. Od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma, registracija žiga koji je istovjetan, sličan ili sadrži zemljopisnu oznaku koja je zaštićena u stranci EZ-a odnosno u državama potpisnicama CARIFORUM-a na temelju odjeljka B i odnosi se na istu vrstu proizvoda, odbija se u stranci EZ-a, odnosno u državama potpisnicama CARIFORUM-a. Nadalje, registracija žiga u takvim se okolnostima odbija u stranci EZ-a ili u državama potpisnicama CARIFORUM-a ako je prijava za registraciju žiga podnesena nakon dana prijave za zaštitu zemljopisne oznake na dotičnom području, a zemljopisna oznaka je kasnije zaštićena.

3. Žigovi čija registracija krši prethodni stavak proglašavaju se ništavima.

4. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da, podložno odredbama odjeljka D stavaka 1., 2. i 3., žig čija uporaba odgovara jednoj od situacija iz odjeljka B stavka 3. i u vezi kojeg je podnesena prijava, koji je registriran ili koji je uvriježen uporabom, ako je takva mogućnost predviđena primjenjivim zakonodavstvom, u dobroj vjeri na području stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a, prije dana primjene obveza u okviru WTO-a u stranci EZ-a ili državi potpisnici CARIFORUM-a, ili prije dana primjene zaštite zemljopisne oznake na odnosnom području, može se nastaviti rabiti neovisno o registraciji te zemljopisne oznake, pod uvjetom da ne postoje nikakvi temelji za proglašenje žiga ništavim ili njegov opoziv kako su navedeni u zakonodavstvu stranke EZ-a ili dotične države potpisnice CARIFORUM-a. U takvom slučaju, uporaba zemljopisne oznake dopuštena je zajedno s odgovarajućim žigom.

E. Budući sporazum o zaštiti

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a najkasnije 1. siječnja 2014. započinju pregovore s ciljem sklapanja sporazuma o zaštiti zemljopisnih oznaka na njihovim odnosnim područjima, ne dovodeći u pitanje pojedinačne prijave za zaštitu koje su im podnesene izravno.

F. Korištenje interneta

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a prihvaćaju potrebu za jasnim zakonskim okvirom za vlasnike zemljopisnih oznaka koji žele koristiti svoje zemljopisne oznake na internetu i sudjelovati u razvoju elektroničke trgovine što uključuje odredbe kojima se utvrđuje je li uporaba znaka na internetu doprinijela prisvajanju, opozivu, stjecanju u lošoj namjeri ili povredi zemljopisne oznake, kao i predstavlja li takva uporaba akt nepoštenog tržišnog natjecanja, te kojima se određuju pravna sredstva, uključujući mogući prijenos ili brisanje naziva domene. U tom smislu stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje primjenjivati Zajedničku preporuku o zaštiti žigova i ostalih prava industrijskog vlasništva u području znakova na internetu, kako ju je usvojio WIPO na tridesetšestoj seriji zasjedanja skupština država članica WIPO-a od 24. rujna do 3. listopada 2001.

ČLANAK 146.

Industrijski dizajn

A. Međunarodni sporazumi

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a nastoje pristupiti Haškom sporazumu o međunarodnoj registraciji industrijskog dizajna.

B. Uvjeti za zaštitu

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju zaštitu neovisno stvorenog industrijskog dizajna koji je nov ili izvoran i koji ima individualni karakter.
2. Dizajn se smatra novim ako ni jedan identičan dizajn nije bio učinjen dostupnim javnosti.
3. Smatra se da dizajn ima individualni karakter ako se ukupni dojam koji ostavlja na upućenog korisnika razlikuje od ukupnog dojma koji na takvog korisnika ostavlja bilo koji dizajn koji je bio učinjen dostupnim javnosti.

4. Ta se zaštita osigurava registracijom te njihovim nositeljima dodjeljuje isključiva prava u skladu s odredbama ovog članka. Neregistrirani dizajn daje ista isključiva prava, ali samo ako pobijana uporaba proizlazi iz kopiranja zaštićenog dizajna. Neregistrirani dizajn i dizajn tekstila mogu biti zaštićeni pravom zaštite dizajna ili autorskim pravom.

C. Izuzeci

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu predvidjeti ograničene izuzetke u vezi sa zaštitom industrijskog dizajna, pod uvjetom da takve iznimke nisu neopravdano u suprotnosti s uobičajenim iskorištavanjem zaštićenog industrijskog dizajna i da neopravdano ne dovode u pitanje legitimne interese nositelja zaštićenog dizajna, uzimajući u obzir legitimne interese trećih strana.
2. Zaštita dizajna ne proširuje se na dizajn koji u biti određuju tehnički ili funkcionalni uvjeti.
3. Pravom zaštite dizajna ne štiti se dizajn koji je protivan javnom poretku ili prihvaćenim načelima morala.

D. Dodijeljena prava

1. Nositelj zaštićenog industrijskog dizajna ima pravo spriječiti treće stranke koje nemaju suglasnost nositelja da proizvode, nude, prodaju, uvoze, skladište ili koriste predmete koji nose ili sadrže zaštićeni dizajn ako su takve radnje poduzete iz komercijalnih razloga ili nepropisno dovode u pitanje uobičajeno iskorištavanje dizajna ili nisu u skladu s poštenom trgovinskom praksom.
2. U slučaju neregistriranog dizajna ne smatra se da pobijana uporaba proizlazi iz kopiranja zaštićenog dizajna ako proizlazi iz neovisnog stvaralačkog rada dizajnera za kojeg se opravdano može smatrati da nije upoznat s dizajnom koji je nositelj učinio dostupnim javnosti.

E. Trajanje zaštite

1. Početno trajanje zaštite koja je dostupna u stranci EZ-a i državama potpisnicama CARIFORUM-a nakon registracije iznosi najmanje pet godina. Na zahtjev nositelja prava registracija se produljuje za jedno ili više razdoblja od pet godina, ali ne smije premašiti 25 godina od dana podnošenja, pod uvjetom da je plaćena naknada za produljenje.
2. Trajanje zaštite koja je dostupna u stranci EZ-a i državama potpisnicama CARIFORUM-a za neregistrirani dizajn iznosi najmanje tri godine od dana kada je dizajn bio učinjen dostupnim javnosti na odnosnom području.

F. Odnos prema autorskom pravu

Dizajn zaštićen pravom dizajna registriran u jednoj od stranaka ili državi potpisnici CARIFORUM-a u skladu s ovim člankom pogodan je i za zaštitu prema autorskom pravu te stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a od dana kada je dizajn stvoren ili fiksiran u bilo kojem obliku.

ČLANAK 147.

Patenti

A. Međunarodni sporazumi

1. Stranka EZ-a postupa u skladu s:

(a) Ugovorom o suradnji u području patenata (Washington, 1970., zadnje izmijenjen 1984.);

(b) Ugovorom o patentnom pravu (Ženeva, 2000.);

(c) Budimpeštanskim ugovorom o međunarodnom priznavanju depozita mikroorganizama za potrebe patentnog postupka (1977., izmijenjen 1980.);

2. Stranke potpisnice CARIFORUM-a pristupaju:

(a) Ugovoru o suradnji u području patenata (Washington, 1970., zadnje izmijenjen 1984.);

(b) Budimpeštanskom ugovoru o međunarodnom priznavanju depozita mikroorganizama za potrebe patentnog postupka (1977., izmijenjen 1980.);

3. Države potpisnice CARIFORUM-a nastoje pristupiti Ugovoru o patentnom pravu (Ženeva, 2000.).

B. Patenti i javno zdravlje

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a priznaju značaj Deklaracije iz Dohe o Sporazumu TRIPS i javnom zdravlju koju je 14. studenoga 2001. donijela Ministarska konferencija WTO-a i Odluke Općeg vijeća WTO-a od 30. kolovoza 2003. o stavku 6. Deklaracije iz Dohe o Sporazumu TRIPS i javnom zdravlju te su suglasne da poduzmu potrebne mjere radi prihvaćanja Protokola o izmjeni Sporazuma TRIPS sastavljenog u Ženevi 6. prosinca 2005.

ČLANAK 148.

Korisni modeli

A. Uvjeti za zaštitu

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu osigurati zaštitu za bilo kakav proizvod ili proces u bilo kakvom području tehnologije, pod uvjetom da su novi, određenog stupnja neočiglednosti i da se mogu industrijski primjenjivati.
2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu isključiti iz zaštite sve one proizvode i procese za koje je sprečavanje komercijalnog iskorištavanja na njihovom području potrebno kako bi se zaštitio javni poredak ili moral, život ili zdravlje ljudi, životinja ili bilja ili kako bi se izbjegla ozbiljna šteta za okoliš, pod uvjetom da se takvo isključenje ne obavlja samo zato što je iskorištavanje zabranjeno njihovim zakonodavstvom.
3. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a također mogu iz zaštite isključiti:
 - (a) dijagnostičke, terapijske i kirurške metode za liječenje ljudi ili životinja;

(b) podložno članku 150., bilje i životinje, osim mikroorganizama, te pretežno biološke procese za proizvodnju bilja ili životinja, osim nebioloških i mikrobioloških procesa.

4. Odredbe ovog članka ne dovode u pitanje postojeće zakonodavstvo u stranci EZ-a ili državama potpisnicama CARIFORUM-a.

B. Trajanje zaštite

Trajanje zaštite ostaje na raspolaganju najmanje pet godina i ne duže od 10 godina od datna podnošenja ili, ako se poziva na prioritet, od dana prioriteta.

C. Odnos prema patentima

1. Svi drugi uvjeti i fleksibilnosti predviđeni za patente u odjeljku 5. Sporazuma TRIPS primjenjuju se *mutatis mutandis* na korisne modele, posebno na one koji bi mogli biti potrebni za osiguranje javnog zdravlja.

2. Prijava patenta može se pretvoriti u prijavu za zaštitu korisnog modela pod uvjetom da je zahtjev za pretvaranje podnesen prije nego što je patent odobren.

ČLANAK 149.

Biljne sorte

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a imaju pravo predvidjeti izuzetke s obzirom na isključiva prava odobrena uzgajivačima bilja kako bi se poljoprivrednicima omogućilo čuvanje, uporaba i razmjena zaštićenog sjemena na njihovim gospodarstvima ili reprodukcijaskog materijala.
2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju zaštitu biljnih sorata u skladu sa Sporazumom TRIPS. U tom pogledu razmatraju pristupanje Međunarodnoj konvenciji za zaštitu novih biljnih sorti – UPOV (Akt iz 1991.).

ČLANAK 150.

Genetski resursi, tradicionalno znanje i folklor

1. Podložno njihovom domaćem zakonodavstvu, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a poštuju, čuvaju i održavaju znanje, inovacije i praksu autohtonih i lokalnih zajednica koje utjelovljuju tradicionalne načine života koji su važni za očuvanje i održivu uporabu biološke raznolikosti i promicanje njihove šire primjene uz sudjelovanje i odobrenje imatelja takvog znanja, inovacija i prakse te potiču pravično dijeljenje koristi koje proizlaze iz korištenja takvog znanja, inovacija i prakse.
2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a priznaju važnost poduzimanja odgovarajućih mjera, podložno nacionalnom zakonodavstvu, za očuvanje tradicionalnog znanja i suglasne su nastaviti raditi na razvoju međunarodno usuglašanih modela *sui generis* za pravnu zaštitu tradicionalnog znanja.
3. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su da se odredbe o patentima ovog pododjeljka i Konvencija o biološkoj raznolikosti provode tako da se međusobno podupiru.

4. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu u okviru administrativnih uvjeta za patentnu prijavu u vezi s izumom, koji kao neophodan aspekt inovacije koristi biološki materijal, zahtijevati da podnositelj prijave otkrije izvore biološkog materijala koji koristi i koji je opisan kao dio izuma.

5. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su redovito razmjenjivati mišljenja i informacije o važnim multilateralnim raspravama:

(a) u okviru WIPO-a, o pitanjima koja se obrađuju u okviru Međuvladinog odbora za generičke resurse, tradicionalno znanje i folklor; i

(b) u okviru WTO-a, o pitanjima koja su povezana s odnosom između Sporazuma TRIPS i Konvencije o biološkoj raznolikosti te zaštiti tradicionalnog znanja i folklor.

6. Nakon okončanja važnih multilateralnih rasprava iz stavka 5., stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a, na zahtjev stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a, usuglašavaju se u vezi s preispitivanjem ovog članka u okviru Zajedničkog vijeća CARIFORUM-EZ s obzirom na rezultate takvih multilateralnih rasprava.

Pododjeljak 3.

Provedba prava intelektualnog vlasništva

ČLANAK 151.

Opće obveze

1. Ne dovodeći u pitanje njihova prava i obveze prema Sporazumu TRIPS, a posebno prema njegovom dijelu III., stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a predviđaju mjere, postupke i pravna sredstva potrebna kako bi se osigurala provedba prava intelektualnog vlasništva obuhvaćenih ovim odjeljkom. Te mjere, postupci i pravna sredstva moraju biti poštene i pravične te ne smiju biti nepotrebno složeni ili skupi niti uključivati nerazumne rokove ili neopravdana kašnjenja.
2. Te mjere i pravna sredstva također moraju biti učinkoviti, proporcionalni i odvrćajući te se primjenjivati tako da se izbjegava stvaranje prepreka u legitimnoj trgovini te da se osiguravaju zaštitne mjere protiv njihove zlouporabe.

ČLANAK 152.

Osobe koje imaju pravo na podnošenje zahtjeva

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a, kao osobe koje imaju pravo zatražiti primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava iz ovog odjeljka i dijela III. Sporazuma TRIPS, priznaju:

- (a) nositelje prava intelektualnog vlasništva u skladu s odredbama primjenjivog prava;
- (b) sve druge osobe kojima je odobrena uporaba tih prava, posebno korisnike licencija, u mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s odredbama primjenjivog prava;
- (c) tijela za upravljanje kolektivnim pravima intelektualnog vlasništva kojima se redovito priznaje pravo da zastupaju nositelje prava intelektualnog vlasništva, u mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s odredbama primjenjivog prava;
- (d) stručna tijela za obranu prava kojima se redovito priznaje pravo da zastupaju nositelje prava intelektualnog vlasništva, u mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s odredbama primjenjivog prava.

ČLANAK 153.

Dokaz

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a poduzimaju mjere koje su potrebne, u slučaju povrede prava intelektualnog vlasništva koja je počinjena na komercijalnoj osnovi, kako bi nadležnim pravosudnim tijelima omogućile da odrede, prema potrebi i na temelju prijave, dostavu bankarskih, financijskih ili komercijalnih isprava koje kontrolira suprotstavljeni subjekt, podložno zaštiti povjerljivih informacija.

ČLANAK 154.

Mjere za očuvanje dokaza

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da, čak i prije početka postupka o sadržaju predmeta, nadležna pravosudna tijela mogu, na zahtjev subjekta koji je predočio opravdano raspoložive dokaze koji potvrđuju njegove tvrdnje da je njegovo pravo intelektualnog vlasništva povrijeđeno ili će biti povrijeđeno, naložiti hitne i učinkovite privremene mjere za očuvanje važnih dokaza u vezi s navodnom povredom, podložno zaštiti povjerljivih informacija. Takve mjere mogu uključivati detaljni opis, s uzimanjem uzoraka ili bez njega, ili fizičku zapljenu robe kojom se čini povreda te, u odgovarajućim slučajevima, materijala i sredstava koja se koriste u proizvodnji i/ili distribuciji te robe, kao i dokumente koji se na nju odnose.

ČLANAK 155.

Pravo na informacije

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da, u kontekstu postupka u vezi s povredom prava intelektualnog vlasništva te kao odgovor na opravdani i razmjerni zahtjev podnositelja zahtjeva, nadležna pravosudna tijela mogu naložiti da informacije o podrijetlu i distribucijskim mrežama robe ili usluga kojima je počinjena povreda prava intelektualnog vlasništva dostavi počinitelj povrede i/ili bilo koja druga osoba:

- (a) za koju se utvrdi da posjeduje robu kojom se čini povreda na komercijalnoj osnovi;
- (b) za koju se utvrdi da se koristi uslugama kojima se čini povreda na komercijalnoj osnovi;
- (c) za koju se utvrdi da na komercijalnoj osnovi pruža usluge koje se koriste u djelatnostima kojima se čini povreda; ili
- (d) koju je osoba iz točke (a), (b) ili (c) navela da sudjeluje u proizvodnji, izradi ili distribuciji robe ili u pružanju usluga.

2. Informacije iz stavka 1., prema potrebi, sadrže:

- (a) imena i nazive prerađivača, proizvođača, distributera, dobavljača i drugih prethodnih vlasnika robe ili usluga, kao i predviđenih trgovaca na veliko i malo;

(b) informacije o prerađenim, proizvedenim, dostavljenim, primljenim ili naručenim količinama, kao i o cijeni koja je postignuta za dotičnu robu ili usluge.

3. Stavci 1. i 2. primjenjuju se ne dovodeći u pitanje druge zakonske odredbe koje:

(a) nositelju prava dodjeljuju pravo na primanje potpunijih informacija;

(b) uređuju korištenje informacija dostavljenih na temelju ovog članka u građanskom ili kaznenom postupku;

(c) uređuju odgovornost za zlouporabu prava na informacije;

(d) daju mogućnost odbijanja davanja informacija koje bi osobu iz stavka 1. prisililo da prizna svoje sudjelovanje ili sudjelovanje njezinih bliskih rođaka u povredi prava intelektualnog vlasništva; ili

(e) uređuju zaštitu povjerljivosti izvora informacija ili obrade osobnih podataka.

ČLANAK 156.

Privremene mjere i mjere predostrožnosti

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da nadležna pravosudna tijela mogu, na zahtjev podnositelja, izdati prethodnu zabranu s ciljem sprečavanja neizbježne povrede prava intelektualnog vlasništva ili privremeno i, prema potrebi, uz periodično plaćanje kazne, ako je to predviđeno nacionalnim pravom, zabraniti daljnje navodne povrede tog prava ili dopustiti nastavljanje uz uvjet podnošenja jamstava čija je namjera osigurati naknadu štete nositelju prava ako se utvrdi postojanje povrede. Privremena mjera također može biti izdana, pod istim uvjetima, protiv posrednika čije usluge koristi treća stranka s ciljem povrede prava intelektualnog vlasništva.

2. Prethodna se zabrana također može izdati radi naloga za zapljenu ili izručenje robe za koju postoji sumnja da se njome čini povreda prava intelektualnog vlasništva kako bi se spriječio njezin ulazak u trgovinske kanale ili kretanje njima.

3. U slučaju povrede koja je počinjena na komercijalnoj osnovi, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da, ako podnositelj dokaže okolnosti koje bi mogle ugroziti naknadu štete, nadležna pravosudna tijela mogu naložiti preventivnu zapljenu pokretne i nepokretne imovine osobe koja je navodno počinila povredu, uključujući blokadu njegovih/njezinih bankovnih računa i druge imovine. U tu svrhu, nadležna tijela mogu naložiti dostavu bankarskih, financijskih ili komercijalnih isprava ili odgovarajući pristup odgovarajućim informacijama.

ČLANAK 157.

Korektivne mjere

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da nadležna pravosudna tijela mogu naložiti, na zahtjev podnositelja zahtjeva i ne dovodeći u pitanje bilo kakve naknade štete nositelju prava zbog povrede, te bez bilo kakve vrste naknade, opoziv, konačno uklanjanje iz trgovinskih kanala ili uništenje robe za koju su utvrdila da se njome čini povreda prava intelektualnog vlasništva.

2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da se te mjere izvršavaju na trošak počinitelja povrede prava intelektualnog vlasništva, osim u slučaju pozivanja na posebne razloge da se to ne učini.

ČLANAK 158.

Sudske zabrane

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da, u slučaju donošenja sudske odluke u kojoj je utvrđena povreda prava intelektualnog vlasništva, pravosudna tijela mogu protiv počinitelja povrede izdati sudsku zabranu s ciljem sprečavanja daljnjeg trajanja povrede. Ako je to predviđeno nacionalnim pravom, nepoštovanje sudske zabrane, prema potrebi, podliježe periodičnom plaćanju kazne, kako bi se osiguralo poštovanje zabrane. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a također osiguravaju da nositelji prava mogu zatražiti sudsku zabranu protiv posrednika čije usluge koristi treća stranka s ciljem povrede prava intelektualnog vlasništva.

ČLANAK 159.

Alternativne mjere

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu predvidjeti da, u odgovarajućim slučajevima i na zahtjev osobe koja bi mogla biti predmet mjera predviđenih u dijelu III. Sporazuma TRIPS i u ovom poglavlju, nadležna pravosudna tijela mogu naložiti plaćanje novčane naknade oštećenoj stranci umjesto primjene mjera predviđenih u dijelu III. Sporazuma TRIPS ili u ovom poglavlju, ako je ta osoba nije djelovala s namjerom niti iz nemara, ako bi izvršenje dotičnih mjera toj osobi prouzročilo nerazmjernu štetu i ako oštećena stranka novčanu kaznu smatra razumno zadovoljavajućom.

ČLANAK 160.

Naknada štete

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da pravosudna tijela kad odrede naknadu štete:

(a) uzimaju u obzir sve odgovarajuće aspekte, kao što su negativne gospodarske posljedice, uključujući izgubljenu dobit, koje je oštećena stranka pretrpjela, bilo kakvu nepošteno stečenu dobit počinitelja povrede i, u odgovarajućim slučajevima, elemente koji nisu ekonomski čimbenici; ili

(b) kao alternativu točki (a), mogu, u odgovarajućim slučajevima, odrediti naknadu štete kao jednokratni iznos na temelju elemenata kao što je najmanji iznos licencijskih ili drugih naknada koje bi dospjele da je počinitelj povrede zatražio odobrenje za korištenje dotičnog prava intelektualnog vlasništva.

2. Ako počinitelj povrede nije znao ili nije imao opravdanih razloga znati da je sudjelovao u aktivnostima kojima se čini povreda, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu predvidjeti da pravosudna tijela mogu naložiti povrat dobiti ili plaćanje naknade štete koja se može prethodno utvrditi.

ČLANAK 161.

Pravni troškovi

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da njihovo domaće pravo sadrži mjere za podjelu troškova kojima se u načelu od stranke koja je izgubila u sporu zahtijeva plaćanje troškova, osim ako razlozi pravičnosti zahtijevaju da se troškovi podijele drukčije.

ČLANAK 162.

Objava pravosudnih odluka

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da, u sudskim postupcima pokrenutima u vezi s povredom prava intelektualnog vlasništva, pravosudna tijela mogu naložiti, na zahtjev podnositelja zahtjeva i o trošku počinitelja povrede, odgovarajuće mjere za širenje informacija o odluci, uključujući izlaganja odluke i njezinu objavu u cijelosti ili djelomično. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a mogu predvidjeti druge dodatne mjere obavješćivanja javnosti koje su prikladne određenim okolnostima, uključujući vidljivo oglašavanje.

ČLANAK 163.

Mjere na granicama

1. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a, osim ako je drukčije predviđeno u ovom odjeljku, usvajaju postupke ²⁷ koji omogućuju nositelju prava koji ima osnovane razloge za sumnju da bi se roba kojom se čini povreda prava intelektualnog vlasništva ²⁸ mogla uvesti, izvesti, ponovno izvesti, ući ili izaći iz carinskog područja, staviti u postupak suspenzije ili staviti u bescarinsku zonu ili bescarinsko skladište,

²⁷ Podrazumijeva se da ne postoji nikakva obveza primjene takvih postupaka na uvoz robe koju je na tržište u drugoj zemlji stavio nositelj prava ili je to učinjeno uz njegovu suglasnost.

²⁸ Za potrebe ovog odjeljka, „roba kojom se čini povreda prava intelektualnog vlasništva” znači:

(a) „krivotvorena roba”, odnosno:

- i. roba, uključujući i njezina pakiranja, koja je bez odobrenja označena žigom koji je istovjetan žigu valjano registriranom za istu vrstu robe, ili koja se u svojim bitnim obilježjima ne može razlikovati od takvog žiga, i koja time čini povredu prava nositelja tog žiga;
- ii. svaki zaštitni znak žiga (logotip, etiketa, naljepnica, brošura, upute za uporabu ili jamstveni list), čak i ako je predstavljen odvojeno, pod istim uvjetima kao i roba navedena u podtočki i.;
- iii. ambalaža obilježena žigovima krivotvorene robe, predstavljena odvojeno, pod istim uvjetima kao i roba iz podtočke i.;

(b) „piratska roba”, odnosno roba koja predstavlja ili sadrži kopije koje su izrađene bez suglasnosti nositelja autorskog ili srodnog prava ili prava dizajna, bez obzira na to je li registrirano u skladu s nacionalnim pravom, ili suglasnosti osobe koju je nositelj uredno ovlastio u zemlji proizvodnje;

(c) roba kojom se, prema pravu stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a u kojoj je podnesen zahtjev za postupanjem carinskih tijela, čini povreda:

- i. dizajna;
- ii. zemljopisne oznake.

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su surađivati s ciljem proširenja područja primjene ove definicije na robu kojom se čini povreda svih prava intelektualnog vlasništva.

da nadležnim tijelima, administrativnim ili pravosudnim, podnese zahtjev u pisanom obliku da carinska tijela suspendiraju puštanje takve robe u slobodni promet ili zadrže takvu robu.

2. Primjenjuju se odredbe članaka 52. do 60. Sporazuma TRIPS. Bilo kakva prava ili dužnosti uspostavljene na temelju takvih odredaba koje se odnose na uvoznika također se primjenjuju na izvoznika ili imatelja robe.

Pododjeljak 4.

Suradnja

ČLANAK 164.

Suradnja

1. Suradnja je usmjerena prema pružanju potpore provedbi obveza preuzetih na temelju ovog odjeljka. Stranke su suglasne da će aktivnosti u području suradnje biti posebno važne u prijelaznom razdoblju iz članaka 139. i 140.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) jačanje regionalnih inicijativa, organizacija i ureda u području prava intelektualnog vlasništva, uključujući osposobljavanje osoblja i razvoj javno dostupnih baza podataka, s ciljem unaprjeđenja regionalne regulatorne sposobnosti, regionalnih zakona i drugih propisa, kao i regionalne provedbe, s obzirom na obveze u području intelektualnog vlasništva preuzete na temelju ovog odjeljka, uključujući u vezi s provedbom. To posebno uključuje pružanje potpore zemljama koje nisu stranke regionalnih inicijativa, ali ih žele poštovati, kao i regionalno upravljanje autorskim pravom i srodnim pravima;

(b) pružanje potpore u pripremi nacionalnih zakona i drugih propisa za zaštitu i provedbu prava intelektualnog vlasništva, u osnivanju i jačanju domaćih ureda i drugih agencija u području prava intelektualnog vlasništva, uključujući osposobljavanje osoblja u vezi s provedbom, kao i u uspostavi načina suradnje između takvih agencija stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a, također s ciljem olakšavanja pristupanja država potpisnica CARIFORUM-a ugovorima i konvencijama iz ovog odjeljka te njihovog poštovanja od strane tih država potpisnica CARIFORUM-a;

(c) utvrđivanje proizvoda koji bi mogli imati korist od zaštite kao zemljopisne oznake i sve druge radnje kojima je cilj postizanje zaštite kao zemljopisne oznake za te proizvode. Pritom stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a pridaju osobitu pažnju promicanju i očuvanju lokalnog tradicionalnog znanja i biološke raznolikosti uspostavom zemljopisnih oznaka;

(d) razvoj kodeksa ponašanja od strane trgovinskih ili strukovnih udruženja kojima je cilj doprinos provedbi prava intelektualnog vlasništva uz savjetovanje s nadležnim tijelima stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a.

POGLAVLJE 3.

Javna nabava

ČLANAK 165.

Opći cilj

Stranke priznaju važnost transparentnog konkurentnog javnog nadmetanja za gospodarski razvoj uzimajući u obzir posebni položaj gospodarstava država CARIFORUM-a.

ČLANAK 166.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

1. „javna nabava” znači bilo kakva vrsta nabave robe, usluga ili kombinacije roba i usluga, uključujući radove, koju obavljaju naručitelji navedeni u Prilogu VI. za potrebe države, a ne s ciljem tržišne preprodaje ili s ciljem korištenja u proizvodnji robe ili pružanja usluga za tržišnu prodaju, osim ako je drukčije navedeno. Javna nabava uključuje nabavu na načine kao što su kupoprodaja ili zakup odnosno najam ili kupoprodaja s obročnom otplatom cijene, s pravom na kupoprodaju ili bez njega;
2. „naručitelji” znači subjekti država potpisnica CARIFORUM-a i stranke EZ-a navedeni u Prilogu VI. koji nabavljaju u skladu s odredbama ovog poglavlja;
3. „dobavljači” znači bilo koja fizička ili pravna osoba ili javno tijelo ili skupina takvih osoba ili tijela države potpisnice CARIFORUM-a ili stranke EZ-a koja može osigurati robu, usluge ili izvršenje radova. Ovaj izraz jednako obuhvaća dobavljača robe, usluge ili izvođača radova;
4. „kvalificirani dobavljač” znači dobavljač za kojeg naručitelj priznaje da je ispunio uvjete za sudjelovanje;

5. „prikladan dobavljač” znači dobavljač kojemu je dopušteno sudjelovanje u mogućnostima koje nude javne nabave stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a, u skladu s domaćim pravom i ne dovodeći u pitanje odredbe ovog poglavlja;
6. „višenamjenski popis” znači popis dobavljača za koje je naručitelj utvrdio da ispunjavaju uvjete za uvrštenje na taj popis i koje naručitelj namjerava koristiti više od jednom;
7. „pravna osoba” znači bilo koji pravni subjekt koji je propisno osnovan ili na neki drugi način organiziran sukladno primjenjivom pravu, radi stjecanja dobiti ili ne, te neovisno o tome je li u privatnom ili državnom vlasništvu, uključujući bilo koje trgovačko društvo, zakladu, partnerstvo, zajednički pothvat, poduzeće s jednim vlasnikom ili udruženje;
8. „pravna osoba stranke” znači bilo koji pravni subjekt koji je propisno osnovan ili na neki drugi način organiziran sukladno pravu stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a. Ako takva pravna osoba na području jedne države potpisnice CARIFORUM-a ili stranke EZ-a ima samo svoje sjedište ili središnju upravu, ne može se smatrati pravnom osobom stranke, osim ako obavlja značajne poslovne djelatnosti na bilo kojem takvom području;
9. „fizička osoba” znači državljanin države članice Europske unije ili države potpisnice CARIFORUM-a sukladno njihovom odnosnom zakonodavstvu;
10. usluge uključuju građevinske usluge, osim ako je drukčije određeno;

11. „u pisanom obliku” ili „pisano” znači bilo kakvo izražavanje informacija riječima, brojkama ili drugim simbolima, uključujući i elektroničkim sredstvima, koji se mogu čitati, reproducirati i pohraniti;
12. „obavijest o planiranoj nabavi” znači obavijest koju objavljuje naručitelj kojom poziva sve zainteresirane dobavljače da podnesu zahtjev za sudjelovanje, ponudu ili oboje;
13. „otvoreni” postupci javnog nadmetanja su oni postupci u kojima svi zainteresirani dobavljači mogu podnijeti ponudu;
14. „selektivni” postupci javnog nadmetanja su oni postupci u kojima, u skladu s odgovarajućim odredbama ovog poglavlja, ponudu mogu podnijeti samo oni kvalificirani dobavljači koje je pozvao naručitelj;
15. „ograničeni” postupci javnog nadmetanja su oni postupci u kojima se naručitelji mogu savjetovati s dobavljačima po njihovom izboru i pregovarati o uvjetima ugovora s jednim ili više njih;
16. „tehničke specifikacije” znači specifikacija koja utvrđuje svojstva proizvoda ili usluga koje se nabavljaju, kao što je kvaliteta, osobine, sigurnost i dimenzije, simboli, terminologija, pakiranje, obilježavanje i etiketiranje, ili postupci i načini za njihovu proizvodnju i zahtjevi u vezi s postupcima za procjenu sukladnosti koje propisuju naručitelji obuhvaćeni ovim poglavljem;

17. „kompenzacije” u javnoj nabavi znači bilo kakvi uvjeti ili obveze koje potiču lokalni razvoj ili poboljšavaju račune bilance plaćanja, kao što su korištenje domaćeg sadržaja, licenciranje tehnologije, ulaganja, barter (vezana) trgovina ili slične radnje.

ČLANAK 167.

Područje primjene

1. Odredbe ovog poglavlja primjenjuju se samo na one naručitelje koji su navedeni u Prilogu VI. te u vezi s nabavama iznad pragova određenih u tom Prilogu.

2. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da se nabava njihovih naručitelja obuhvaćena ovim poglavljem odvija na transparentan način prema odredbama ovog poglavlja i priloga koji se na njega odnose, pri čemu se bilo koji prikladan dobavljač država potpisnica CARIFORUM-a ili stranke EZ-a tretira jednako u skladu s načelom otvorenog i učinkovitog tržišnog natjecanja.

A. Pružanje potpore stvaranju regionalnih tržišta nabava

1. Stranke priznaju gospodarsku važnost uspostave konkurentnih regionalnih tržišta nabava.

2. (a) U vezi s bilo kakvom mjerom u pogledu obuhvaćenih nabava, svaka država potpisnica CARIFORUM-a, uključujući njezine naručitelje, nastoji ne tretirati dobavljača s poslovnim nastanom u bilo kojoj državi CARIFORUM-a manje povoljno od nekog drugog lokalnog dobavljača.

(b) U vezi s bilo kakvom mjerom u pogledu obuhvaćenih javnih nabava, stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a, uključujući njihove naručitelje:

i. nastoje ne diskriminirati dobavljača s poslovnim nastanom u bilo kojoj stranci na temelju činjenice da su roba i usluge, koje taj dobavljač nudi za određenu nabavu, roba i usluge bilo koje stranke;

ii. ne tretiraju lokalnog dobavljača manje povoljno od nekog drugog lokalnog dobavljača na temelju stupnja povezanosti s inozemstvom ili činjenice da je u vlasništvu subjekata ili državljana bilo koje države potpisnice CARIFORUM-a ili stranke EZ-a.

3. Podložno stavku A.4, svaka stranka, uključujući njezine naručitelje, u odnosu na sve mjere u vezi s obuhvaćenom javnom nabavom, robi i uslugama druge stranke te dobavljačima druge stranke koji nude robu ili usluge bilo koje stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji ta stranka, uključujući njezine naručitelje, odobrava domaćoj robi, uslugama i dobavljačima.

4. Stranke su dužne osigurati tretman predviđen u stavku A.3 samo ako Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ u tu svrhu donese odgovarajuću odluku. U toj se odluci može navesti na koje se nabave svake stranke tretman predviđen u stavku A.3 primjenjuje te pod kojim uvjetima.

B. Pravila o određivanju vrijednosti

Naručitelji ne biraju način određivanja vrijednosti niti dijele nabavu s ciljem izbjegavanja primjene ovog poglavlja. Pri određivanju vrijednosti uzimaju se u obzir svi oblici plaćanja, uključujući premije, pristojbe, provizije i kamate.

C. Iznimke

1. Ništa se u ovom poglavlju ne tumači tako da državu potpisnicu CARIFORUM-a ili stranku EZ-a sprečava u uvođenju ili provođenju mjera koje se odnose na robu ili usluge osoba s invaliditetom, dobrotvornih ustanova ili zatvorenika.

2. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na:

(a) stjecanje ili unajmljivanje zemlje, postojećih zgrada ili drugih nekretnina ili prava koja se odnose na njih;

(b) izvanugovorne sporazume ili bilo koji oblik pomoći koju pruža stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a, uključujući sporazume o suradnji, bespovratna sredstva, zajmove, infuzije kapitala, jamstva i fiskalne poticaje;

(c) nabavu ili stjecanje fiskalnog zastupanja ili depozitnih usluga, usluga likvidacije i upravljanja za uređene financijske institucije ili usluga povezanih s prodajom, otkupom i distribucijom javnog duga, uključujući zajmove i državne obveznice, zadužnice i druge vrijednosne papire;

(d) stjecanje, razvoj, produkciju ili koprodukciju programskog materijala namijenjenog emitiranju na radijskim i televizijskim postajama i ugovore o zakupu vremena za emitiranje;

(e) usluge arbitraže i mirenja;

(f) ugovore o zapošljavanju u javnom sektoru;

(g) usluge istraživanja i razvoja;

(h) nabavu poljoprivrednih proizvoda koja se provodi s ciljem promicanja programa za potporu poljoprivredi i programa za prehranu ljudi, uključujući pomoć u hrani;

(i) nabavu između državnih tijela;

(j) nabave obavljene:

- i. za izravnu svrhu pružanja međunarodne pomoći, uključujući razvojnu pomoć;
- ii. na temelju određenog postupka ili uvjeta međunarodnog sporazuma u vezi s razmještanjem postrojbi ili zajedničkom provedbom projekta od strane stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a sa subjektom koji nije stranka;
- iii. za potporu vojnim snagama koje se nalaze izvan područja dotične stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a;
- iv. na temelju određenog postupka ili uvjeta međunarodne organizacije ili financirane međunarodnim bespovratnim sredstvima, zajmovima ili drugom pomoći ako primjenjivi postupak ili uvjet ne bi bio u skladu s ovim poglavljem.

ČLANAK 168.

Transparentnost javne nabave

1. Podložno članku 180. stavku 4., svaka stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a odmah objavljuje svaki zakon, drugi propis, sudsku odluku i administrativnu odluku opće primjene te postupke, koji se odnose na nabavu obuhvaćenu ovim poglavljem, kao i mogućnosti koje nude pojedinačne nabave, u odgovarajućim glasilima iz Priloga VII., uključujući službeno određene elektroničke medije. Svaka stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a odmah na isti način objavljuje sva izmjene takvih mjera te u razumnom roku obavješćuje druge o svakoj takvoj izmjeni.

2. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da njihovi naručitelji osiguraju učinkovito upoznavanje javnosti s mogućnostima javnog nadmetanja koje se stvaraju odgovarajućim državnim procesima, čime prikladnim dobavljačima pružaju sve informacije koje su im potrebne za sudjelovanje u takvoj nabavi. Svaka stranka uspostavlja i održava odgovarajući internetski sustav kako bi unaprijedila učinkovito upoznavanje javnosti s mogućnostima javnog nadmetanja.

(a) Dokumentacija za nadmetanje koja se pruža dobavljačima mora sadržavati sve informacije koje su im potrebne kako bi mogli dostaviti odgovarajuće ponude.

(b) Ako subjekti ne nude slobodan i neposredan pristup cjelokupnoj dokumentaciji za nadmetanje i bilo kakvoj popratnoj dokumentaciji elektroničkim sredstvima, subjekti su obvezni odmah, na zahtjev svakog prikladnog dobavljača stranaka, staviti na raspolaganje dokumentaciju za nadmetanje.

3. Naručitelji za svaku nabavu obuhvaćenu ovim poglavljem, osim ako je predviđeno drukčije, unaprijed objavljuju obavijest o planiranoj nabavi. Svaka obavijest mora biti dostupna tijekom cjelokupnog razdoblja određenog za javno nadmetanje za odgovarajuću nabavu.

4. Informacije u svakoj obavijesti o planiranoj nabavi uključuju najmanje sljedeće:

(a) ime, adresu, broj telefaksa, elektroničku adresu (ako postoji) naručitelja i, ako je različita, adresu na kojoj se mogu dobiti svi dokumenti koji se odnose na nabavu;

(b) odabrani postupak javnog nadmetanja i oblik ugovora;

(c) opis planirane nabave, kao i ključne ugovorne uvjete koji se trebaju ispuniti;

(d) sve uvjete koje dobavljači moraju ispuniti kako bi sudjelovali u nabavi;

(e) rokove za podnošenje ponuda i, prema potrebi, sve rokove za podnošenje zahtjeva za sudjelovanje u nabavi;

(f) sve kriterije koji će se koristiti za dodjeljivanje ugovora; i

(g) ako je moguće, uvjete plaćanja i druge uvjete.

5. Naručitelji se potiču da što je prije moguće u svakoj fiskalnoj godini objave obavijest u vezi s budućim planovima u pogledu nabave. Takva obavijest trebala bi uključivati predmet nabave i predviđeni dan objave obavijesti o planiranoj nabavi.

6. Naručitelji koji djeluju u sektoru komunalnih usluga mogu takvu obavijest u vezi s budućim planovima u pogledu nabave koristiti kao obavijest o planiranoj nabavi, pod uvjetom da ta obavijest sadrži što je više moguće raspoloživih informacija određenih u stavku 4. te izjavu da bi dobavljači trebali iskazati svoj interes tom subjektu.

ČLANAK 169.

Načini nabave

1. Ne dovodeći u pitanje način javne nabave koji se koristi za bilo kakvu konkretnu nabavu, naručitelji osiguravaju da su takvi načini navedeni u obavijesti o planiranoj nabavi ili dokumentaciji za nadmetanje.

2. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da njihovi zakoni i drugi propisi jasno propisuju uvjete pod kojima naručitelji mogu koristiti ograničene postupke javnog nadmetanja. Naručitelji ne koriste takve načine za potrebe ograničavanja sudjelovanja u postupku nabave na netransparentan način.

3. Prilikom provođenja nabave elektroničkim sredstvima, naručitelj:

(a) osigurava da se nabava provodi korištenjem opće dostupnih i interoperabilnih proizvoda informacijske tehnologije i softvera, uključujući one koji su povezani s autentikacijom i enkripcijom informacija; i

(b) održava mehanizme koji osiguravaju integritet i sprečavaju neodgovarajući pristup zahtjevima za sudjelovanje i ponudama.

ČLANAK 170.

Selektivni postupci javnog nadmetanja

1. Kada god se koriste selektivni postupci javnog nadmetanja, naručitelji:

(a) objavljuju obavijest o planiranoj nabavi;

(b) u obavijesti o planiranoj nabavi pozivaju prikladne dobavljače da podnesu zahtjev za sudjelovanje;

(c) na pravedan način odabiru dobavljače koji će sudjelovati u selektivnom postupku javnog nadmetanja; i

(d) navode rok za podnošenje zahtjeva za sudjelovanje.

2. Naručitelji kao kvalificirane dobavljače priznaju sve dobavljače koji ispunjavaju uvjete za sudjelovanje u određenoj nabavi, osim ako naručitelj u obavijesti ili u dokumentaciji za nadmetanje, ako je ta dokumentacija javno dostupna, navede bilo kakva ograničenja s obzirom na dobavljače kojima će biti dopušteno podnošenje ponuda i objektivne kriterije za takvo ograničenje.

3. Ako dokumentacija za nadmetanje nije javno dostupna na dan objave obavijesti iz stavka 1., naručitelji osiguravaju da se ta dokumentacija stavi na raspolaganje istodobno svim odabranim kvalificiranim dobavljačima.

ČLANAK 171.

Ograničeni postupci javnog nadmetanja

1. Kada koristi ograničeni postupak javnog nadmetanja, naručitelj može izabrati da neće primjenjivati članak 168., članak 169. stavke 1. i 3., članak 170., članak 173. stavak 1. te članke 174., 175., 176. i 178.

2. Naručitelji mogu dodjeljivati svoje javne ugovore ograničenim postupkom javnog nadmetanja u sljedećim slučajevima:

(a) ako kao odgovor na otvoreni ili selektivni postupak javnog nadmetanja nije podnesena nijedna odgovarajuća ponuda, pod uvjetom da uvjeti početnog javnog nadmetanja nisu bitno mijenjani;

(b) ako, zbog tehničkih ili umjetničkih razloga, ili zbog razloga povezanih sa zaštitom isključivih prava, ugovor može izvršiti samo određeni dobavljač i ne postoji nijedna razumna alternativa ili zamjena;

(c) ako, zbog iznimne hitnosti zbog događaja koje naručitelj nije mogao predvidjeti, proizvode ili usluge ne bi bilo moguće pravodobno pribaviti posredstvom otvorenog ili selektivnog postupka javnog nadmetanja;

(d) za dodatne isporuke robe ili usluga od strane izvornog dobavljača, ako bi promjena dobavljača prisilila naručitelja da nabavi opremu ili usluge koje ne ispunjavaju zahtjeve zamjenjivosti s već postojećom opremom ili uslugama pribavljenima u okviru prvotnog javnog nadmetanja i ako bi takvo odvajanje uzrokovalo znatnu neugodnost ili bitno udvostručavanje troškova za naručitelja;

(e) ako naručitelj nabavlja prototipove ili prvi proizvod ili uslugu koji su razvijeni na njegov zahtjev za vrijeme trajanja određenog ugovora za istraživanje, pokus, studiju ili izvorni razvoj te za potrebe tog ugovora;

(f) ako su dodatne usluge, koje nisu bile uključene u prvotni ugovor, ali su bile u okviru ciljeva izvorne dokumentacije za nadmetanje, zbog nepredviđenih okolnosti postale neophodne za završetak usluga koje su u tom ugovoru opisane. Međutim, ukupna vrijednost ugovora koji se sklapaju za dodatne usluge ne smije premašiti 50 % iznosa izvornog ugovora;

(g) za nove usluge koje se sastoje od ponavljanja sličnih usluga koje su u skladu s osnovnim projektom za koji je prvotni ugovor dodijeljen na temelju otvorenog ili selektivnog načina nabave i za koje je naručitelj u obavijesti o planiranoj nabavi naveo da bi se pri dodjeljivanju ugovora za takve nove usluge mogao koristiti ograničeni postupak javnog nadmetanja;

(h) za proizvode kupljene na tržištu robe;

(i) u slučaju ugovora koji se dodjeljuju pobjedniku natječaja za projekt; u slučaju da postoji više uspješnih kandidata, uspješni se kandidati pozivaju na sudjelovanje u pregovorima kako je navedeno u obavijesti o planiranoj nabavi ili dokumentaciji za nadmetanje; i

(j) za kupnje pod iznimno povoljnim uvjetima, koji se pojavljuju u vrlo kratkom roku u slučaju neuobičajenih raspolaganja koja na primjer nastaju likvidacijom, prisilnom upravom ili stečajem i ne za rutinske kupnje od redovitih dobavljača.

ČLANAK 172.

Pravila o podrijetlu

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a za potrebe ovog poglavlja ne primjenjuju pravila o podrijetlu na robu ili usluge koje su uvezene iz stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a ili ih one isporučuju, ovisno o slučaju, a koja se razlikuju od pravila o podrijetlu koja se istodobno primjenjuju u uobičajenom tijeku trgovine na uvoz ili isporuke iste robe ili usluga iz iste države potpisnice CARIFORUM-a ili stranke EZ-a.

ČLANAK 173.

Tehničke specifikacije

1. Sukladno ciljevima ovog poglavlja, naručitelji osiguravaju da se tehničke specifikacije koje se primjenjuju ili su namijenjene za primjenu u vezi s nabavama obuhvaćenima ovim poglavljem određene u obavijestima o planiranoj nabavi i/ili dokumentaciji za nadmetanje.
2. Naručitelj ne traži i ne prihvaća savjete, koji se mogu upotrijebiti u pripremi ili usvajanju bilo kakvih tehničkih specifikacija za konkretnu nabavu, od osobe koja bi mogla imati poslovni interes u nabavi, na način koji bi spriječio tržišno natjecanje.

3. Naručitelj u propisivanju tehničkih specifikacija za robu ili usluge koje se nabavljaju, prema potrebi:

(a) određuje tehničke specifikacije, u smislu izvedbe i funkcionalnih zahtjeva, a ne u smislu oblikovanja ili opisnih norma; i

(b) temelji tehničke specifikacije na međunarodnim normama, ako one postoje; u suprotnom, na nacionalnim tehničkim propisima, priznatim nacionalnim normama ili građevinskim propisima.

4. Ako se u tehničkim specifikacijama koriste oblikovne ili opisne značajke, naručitelj, prema potrebi, u tehničke specifikacije uključuje riječi kao što su „ili jednakovrijedno” i razmatra ponude koje dokazano ispunjavaju potrebne oblikovne ili opisne značajke te su prikladne za predviđene potrebe.

5. Naručitelj ne propisuje tehničke specifikacije koje zahtijevaju ili upućuju na određeni žig ili trgovački naziv, patent, autorsko pravo, dizajn ili vrstu, posebno podrijetlo, proizvođača ili dobavljača, osim ako ne postoji neki drugi dovoljno točan ili razumljiv način kako bi se opisali zahtjevi nabave i pod uvjetom da su, u takvim slučajevima, riječi kao što su „ili jednakovrijedno”, uključene u natječajnu dokumentaciju.

ČLANAK 174.

Kvalifikacija dobavljača

1. Za nabave obuhvaćene ovim poglavljem, naručitelji osiguravaju da su svi uvjeti i kriteriji za sudjelovanje u postupku dodjele javnih ugovora obznanjeni unaprijed u obavijesti o planiranoj nabavi ili dokumentaciji za nadmetanje. Svi takvi uvjeti i kriteriji ograničeni su na one koji su bitni kako bi se osiguralo da je potencijalni dobavljač sposoban izvršiti dotični ugovor.
2. Države potpisnice CARIFORUM-a i stranka EZ-a za sudjelovanje dobavljača u nabavi ne postavljaju uvjet da je dobavljaču subjekt te stranke ili države već dodijelio jedan ili više ugovora ili da dobavljač mora imati prethodno radno iskustvo na odgovarajućem području. Ovaj se stavak ne primjenjuje na nabave u vezi s istraživanjima i studijama utjecaja na društvo.
3. Naručitelj svoju procjenu financijskih, poslovnih i tehničkih sposobnosti dobavljača temelji na uvjetima koje je unaprijed naveo u obavijestima ili dokumentaciji za nadmetanje.
4. Ništa u ovom članku ne sprečava isključenje bilo kojeg dobavljača zbog razloga kao što su stečaj ili lažne izjave ili presude za teško kazneno djelo.

5. Naručitelji mogu voditi višenamjenske popise pod uvjetom da se obavijest kojom se zainteresirane dobavljače poziva da podnesu zahtjev za uvrštenje na popis:

(a) objavljuje svake godine; i

(b) ako se objavljuje elektroničkim sredstvima, bude stalno dostupna u jednom od odgovarajućih medija navedenih u Prilogu VII.

6. Naručitelji osiguravaju da dobavljači mogu podnijeti zahtjev za kvalifikaciju u svakom trenutku objavljivanjem obavijesti kojom se zainteresirane dobavljače poziva da podnesu zahtjev za uvrštenje na popis, a koja sadrži sljedeće informacije:

(a) opis robe i usluga, ili njihovih kategorija, za koje se popis može koristiti;

(b) uvjete za sudjelovanje koje dobavljači moraju ispuniti i načine koje će naručitelj koristiti za provjeru dobavljačevog ispunjavanja uvjeta;

(c) naziv i adresu naručitelja i druge informacije koje su potrebne za kontaktiranje subjekta i dobivanje svih odgovarajućih dokumenata koji se odnose na popis; i

(d) razdoblje valjanosti popisa i mogućnosti za njegovo produljenje ili prestanak ili, ako razdoblje valjanosti nije navedeno, navođenje načina na koji će se uputiti obavijest o prestanku korištenja popisa.

Naručitelji uvrštavaju sve kvalificirane dobavljače na popis u primjereno kratkom roku.

7. Ako nekvalificirani dobavljač u roku podnese zahtjev za sudjelovanje i svu potrebnu dokumentaciju u vezi s time, naručitelj, neovisno o tome koristi li višenamjenski popis ili ne, ispituje i prihvaća dobavljačev zahtjev za sudjelovanje, osim ako, zbog složenosti nabave, subjekt nije u mogućnosti dovršiti ispitivanje tog zahtjeva. Naručitelji također osiguravaju da se dobavljača koji je zatražio uvrštenje na popis pravodobno obavijesti o odluci u vezi s time.

8. Naručitelji koji djeluju u sektoru komunalnih usluga mogu obavijest kojom se dobavljače poziva da podnesu zahtjev za uvrštenje na višenamjenski popis koristiti kao obavijest o planiranoj nabavi i mogu pritom isključiti zahtjeve za sudjelovanje od strane dobavljača koji još nisu kvalificirani u pogledu nabave zato što naručitelj nema dovoljno vremena za ispitivanje zahtjeva.

ČLANAK 175.

Pregovori

1. Države potpisnice CARIFORUM-a i stranka EZ-a mogu osigurati da njihovi naručitelji vode pregovore:

(a) u okviru nabava za koje su naveli takvu namjeru u obavijesti o planiranoj nabavi; ili

(b) ako je iz ocjene razvidno da nijedna ponuda nije očito najpovoljnija u smislu konkretnih kriterija za ocjenu koji su određeni u obavijesti o planiranoj nabavi ili dokumentaciji za nadmetanje.

2. Naručitelj:

(a) osigurava da se svako isključenje dobavljača iz pregovora obavlja u skladu s kriterijima za ocjenu koji su određeni u obavijesti o planiranoj nabavi ili dokumentaciji za nadmetanje; i

(b) kada su pregovori završeni, određuju zajednički rok u kojem preostali dobavljači mogu podnijeti bilo kakve nove ili revidirane ponude.

ČLANAK 176.

Otvaranje ponuda i dodjeljivanje ugovora

1. Sve ponude koje naručitelji prikupljaju na temelju otvorenog ili selektivnog postupka primaju se i otvaraju sukladno postupcima i uvjetima koji jamče nepristranost i transparentnost procesa.

2. Osim ako naručitelj odluči da dodjela ugovora nije u javnom interesu, dodjeljuje ugovor dobavljaču za kojeg se utvrdi, na temelju predloženih informacija, da je u potpunosti sposoban izvršiti ugovor i čija je ponuda ili najniža ponuda ili ponuda za koju je, u smislu posebnih kriterija za ocjenu određenih u obavijesti ili dokumentaciji za nadmetanje, utvrđeno da je najpovoljnija. Dodjele se obavljaju u skladu s kriterijima i bitnim zahtjevima navedenima u obavijesti o planiranoj nabavi ili u dokumentaciji za nadmetanje.

ČLANAK 177.

Informacije o dodjeli ugovora

1. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da njihovi naručitelji predvide učinkovitu objavu rezultata postupaka javne nabave.
2. Naručitelji odmah, na zahtjev i u pisanom obliku, obavješćuju dobavljače o odlukama u vezi s dodjelom ugovora. Naručitelji na zahtjev obavješćuju svakog isključenog dobavljača o razlozima odbijanja njegove ponude i relativnim prednostima ponude uspješnog dobavljača.
3. Naručitelji mogu odlučiti zadržati određene informacije o dodjeli ugovora ako bi objava takvih informacija utjecala na provedbu zakona ili bi na neki drugi način bila u suprotnosti s javnim interesom, štetila legitimnim komercijalnim interesima dobavljača ili bi mogla naštetiti poštenom tržišnom natjecanju među njima.

4. Podložno članku 180. stavku 4., najkasnije 72 dana od dodjele svakog ugovora obuhvaćenog ovim poglavljem, naručitelj objavljuje obavijest u odgovarajućim tiskanim ili elektroničkim medijima navedenima u Prilogu VII. Ako se koristi samo elektronički medij, informacije moraju ostati dostupne tijekom razumnog razdoblja. Obavijest mora uključivati najmanje sljedeće informacije:

(a) opis nabavljene robe ili usluga;

(b) naziv i adresu naručitelja;

(c) naziv i adresu uspješnog dobavljača;

(d) vrijednost uspješne ponude ili najviše i najniže ponude koje su uzete u obzir prilikom dodjeljivanja ugovora;

(e) datum dodjele; i

(f) vrstu korištenog načina nabave, a u slučajevima u kojima se koristilo ograničeni postupak nadmetanja, opis okolnosti koje opravdavaju korištenje takvog postupka.

ČLANAK 178.

Rokovi

1. Prilikom određivanja bilo kakvog roka koji se primjenjuje na nabavu obuhvaćenu ovim poglavljem, naručitelji, u skladu sa svojim vlastitim opravdanim potrebama, uzimaju u obzir čimbenike kao što su složenost planirane nabave i uobičajeno vrijeme potrebno za slanje ponuda.
2. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju da njihovi naručitelji prilikom određivanja konačnog datuma za primitak ponuda ili zahtjeva za sudjelovanje ili za kvalificiranje za popis dobavljača uzimaju u obzir vrijeme potrebno za objavu. Takvi rokovi, uključujući bilo kakvo produljenje, zajednički su za sve zainteresirane ili sudjelujuće dobavljače.
3. Naručitelji jasno određuju rokove koji se primjenjuju na bilo kakvu konkretnu nabavu u obavijesti o planiranoj nabavi i/ili dokumentaciji za nadmetanje.

ČLANAK 179.

Osporavanje javnog nadmetanja

1. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a osiguravaju transparentne, pravodobne, nepristrane i učinkovite postupke koji dobavljačima omogućuju da ospore domaće mjere za provedbu ovog poglavlja u kontekstu nabava za koje imaju ili su imali legitiman komercijalni interes. U tu svrhu, svaka stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a osniva, utvrđuje ili imenuje najmanje jedno nepristrano administrativno ili pravosudno tijelo koje je neovisno o njezinim naručiteljima za primanje i preispitivanje osporavanja od strane dobavljača, a koja proizlazi iz konteksta obuhvaćene nabave.
2. Svakom se dobavljaču, od trenutka kada mu je osnova za osporavanje postala poznata ili mu je opravdano trebala postati poznata, daje dovoljno vremena za pripremu i podnošenje osporavanja. Ovaj stavak ne sprečava stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a da od podnositelja zahtijevaju da svoja osporavanja podnesu u razumnom roku, pod uvjetom da se trajanje tog razdoblja unaprijed objavi.
3. Naručitelji moraju osigurati svoju sposobnost odgovora na zahtjeve za preispitivanje vođenjem primjerene evidencije o svakoj nabavi obuhvaćenoj ovim poglavljem.
4. Postupci za osporavanje predviđaju učinkovite i brze privremene mjere za ispravljanje povreda domaćih mjera za provedbu ovog poglavlja.

ČLANAK 180.

Razdoblje za provedbu

1. Kako bi svoje mjere uskladile s bilo kakvom posebnom postupovnom obvezom iz ovog poglavlja, državama potpisnicama CARIFORUM-a daje se razdoblje za provedbu od dvije godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma.
2. Ako se preispitivanjem od strane Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj na kraju razdoblja za provedbu utvrdi da je jednoj ili više država potpisnica CARIFORUM-a potrebna još jedna godina kako bi svoje mjere uskladile s obvezama iz ovog poglavlja, Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj može produžiti razdoblje za provedbu iz stavka 1. za još jednu godinu za dotične pojedinačne države potpisnice CARIFORUM-a.
3. Odstupajući od stavaka 1. i 2., Antigva i Barbuda, Belize, Zajednica Dominike, Grenada, Republika Haiti, Sveti Kristofor i Nevis, Sveta Lucija i Sveti Vincent i Grenadini koriste razdoblje za provedbu od pet godina.
4. Zahtjevi propisani u članku 168. stavku 1. i stavku 2. posljednjoj rečenici, u članku 170. stavku 1. točki (a) i u članku 177. stavku 4. stupit će na snagu za države potpisnice CARIFORUM-a tek nakon što se razviju potrebne sposobnosti za njihovu provedbu, ali najkasnije pet godina od stupanja na snagu ovog Sporazuma.

ČLANAK 181.

Klauzula o preispitivanju

Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj svake će tri godine preispitati provedbu ovog poglavlja, uključujući i u vezi s bilo kojom izmjenom područja primjene, te prema potrebi može dati odgovarajuće preporuke Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ u tu svrhu. U izvršavanju te zadaće, Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj može, ne dovodeći u pitanje članak 182., također dati odgovarajuće preporuke u vezi s daljnjom suradnjom stranaka u području nabava i provedbom ovog poglavlja.

ČLANAK 182.

Suradnja

1. Stranke priznaju važnost suradnje kako bi se olakšala provedba obveza i postigli ciljevi ovog poglavlja.
2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore i uspostavom odgovarajućih kontaktnih točaka, u sljedećim područjima:
 - (a) razmjena iskustava i informacija o najboljoj praksi i regulatornim okvirima;

(b) uspostava i održavanje odgovarajućih sustava i mehanizama za lakše ispunjavanje obveza iz ovog poglavlja; i

(c) uspostava mrežnog sustava na regionalnoj razini za učinkovito širenje informacija o mogućnostima javnog nadmetanja kako bi se povećala svijest svih trgovačkih društava o postupcima javne nabave.

POGLAVLJE 4.

Okoliš

ČLANAK 183.

Ciljevi i kontekst održivog razvoja

1. Stranke ponovno potvrđuju da će se načela održivog upravljanja prirodnim resursima i okolišem primijeniti i ugraditi u svaku razinu njihovog partnerstva kao dio njihovih glavnih obveza u vezi s održivim razvojem kako su određene u člancima 1. i 2. Sporazuma iz Cotonoua.

2. Stranke podsjećaju da članak 32. Sporazuma iz Cotonoua uključuje okoliš i prirodne resurse kao tematska i povezana pitanja te da su stoga temeljna načela vlasništva, sudjelovanja, dijaloga i diferencijacije određena u članku 2. Sporazuma iz Cotonoua posebno važna.
3. Stranke i države potpisnica CARIFORUM-a odlučne su očuvati, zaštititi i unaprijediti okoliš, uključujući multilateralnim i regionalnim sporazumima o okolišu kojih su stranke.
4. Stranke ponovno potvrđuju svoju predanost promicanju razvoja međunarodne trgovine na takav način da osiguravaju održivo i dobro upravljanje okolišem, u skladu s obvezama koje su preuzele u tom području, uključujući međunarodne konvencije kojih su stranke i vodeći računa o svojem odnosnom stupnju razvoja.
5. Stranke i države potpisnica CARIFORUM-a odlučne su poduzeti napore kako bi olakšale trgovinu robom i uslugama za koje stranke smatraju da su korisne za okoliš. Takvi proizvodi mogu uključivati okolišne tehnologije, obnovljivu i energetske učinkovitu robu i usluge te robu s ekološkom oznakom.

ČLANAK 184.

Razine zaštite i pravo na zakonsko uređivanje

1. Priznajući pravo stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a na zakonsko uređivanje kako bi dostigle vlastitu razinu domaće zaštite okoliša i javnog zdravlja i ostvarile vlastite prioritete u vezi s održivim razvojem te sukladno tome donijele ili promijenile svoje zakone i politike u području okoliša, svaka stranka i država potpisnica CARIFORUM-a nastoji osigurati da njezini zakoni i politike u području okoliša i javnog zdravlja predviđaju i potiču visoke razine zaštite okoliša i javnog zdravlja te i dalje unaprjeđuju te zakone i politike.
2. Stranke su suglasne da se posebne potrebe i zahtjevi država CARIFORUM-a uzimaju u obzir pri oblikovanju i provedbi mjera kojima je cilj zaštita okoliša i javnog zdravlja i koje utječu na trgovinu među strankama.
3. Pod uvjetom da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvodnje ili neopravdane diskriminacije među strankama ili prikriveno ograničenje trgovine među njima, ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao sprečavanje bilo koje stranke i država potpisnica CARIFORUM-a da usvoje ili provode mjere koje su potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili bilja i koje su povezane s očuvanjem prirodnih resursa ili zaštitom okoliša.

ČLANAK 185.

Regionalna integracija i uporaba međunarodnih norma u području okoliša

S obzirom na izazove u području okoliša s kojima se suočavaju u svojim odnosnim regijama te kako bi promicale razvoj međunarodne trgovine na takav način da osiguravaju održivo i dobro upravljanje okolišem, stranke priznaju važnost uspostave učinkovitih strategija i mjera na regionalnoj razini. Stranke su suglasne da će, u nedostatku odgovarajućih norma u području okoliša u nacionalnom ili regionalnom zakonodavstvu, nastojati usvojiti i provoditi odgovarajuće međunarodne norme, smjernice ili preporuke, ako su praktične i primjerene.

ČLANAK 186.

Znanstvene informacije

Stranke priznaju važnost uzimanja u obzir znanstvenih i tehničkih informacija, načela predostrožnosti i odgovarajućih međunarodnih norma, smjernica ili preporuka prilikom pripremanja i provođenja mjera koje usmjerenih na zaštitu okoliša i javnog zdravlja i koje utječu na trgovinu među strankama.

ČLANAK 187.

Transparentnost

Stranke i države potpisnica CARIFORUM-a obvezuju se razvijati, uvoditi i provoditi sve mjere kojima je cilj zaštita okoliša i javnog zdravlja i koje utječu na trgovinu među strankama na transparentan način, uz potrebnu pozornost te javno i međusobno savjetovanje te uz odgovarajuće i pravodobno obavješćivanje nedržavnih sudionika i savjetovanje s njima, uključujući privatni sektor. Stranke su suglasne da se ispunjavanje odredaba o transparentnosti sadržanih u glavi I. poglavljima 6. i 7. smatra i ispunjavanjem odredaba ovog članka.

ČLANAK 188.

Održavanje razina zaštite

1. Podložno članku 184. stavku 1., stranke su suglasne da neće poticati trgovinu ili izravna strana ulaganja kako bi jačale ili održavale konkurentsku prednost:

(a) smanjivanjem razine zaštite predviđene domaćim zakonodavstvom u području okoliša i javnog zdravlja;

(b) odstupanjem od takvog zakonodavstva ili njegovim neprimjenjivanjem.

2. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a obvezuju se da neće usvojiti ni primjenjivati regionalno ili nacionalno zakonodavstvo povezano s trgovinom ili ulaganjima ili druge povezane administrativne mjere, ovisno o slučaju, na način koji bi onemogućivao mjere čija je namjera koristiti, zaštititi ili očuvati okoliš ili prirodne resurse ili zaštititi javno zdravlje.

ČLANAK 189.

Savjetovanje i praćenje

1. Stranke priznaju važnost praćenja i procjene utjecaja provedbe Sporazuma na održivi razvoj preko svojih odnosnih sudjelujućih procesa i institucija, kao i onih uspostavljenih na temelju ovog Sporazuma.

2. Stranke se mogu savjetovati međusobno i sa Savjetodavnim odborom CARIFORUM-EZ o pitanjima iz područja okoliša obuhvaćenima člancima 183. do 188. Članovi Savjetodavnog odbora CARIFORUM-EZ mogu strankama podnositi usmene ili pisane preporuke u vezi sa širenjem i dijeljenjem najbolje prakse koja se odnosi na pitanja obuhvaćena ovim poglavljem.

3. Stranke se mogu usuglasiti da u vezi s bilo kojim pitanjem obuhvaćenim člancima 183. do 188. zatraže savjet od odgovarajućih međunarodnih tijela o najboljoj praksi, uporabi učinkovitih alata politike za rješavanje izazova u području okoliša povezanih s trgovinom te o utvrđivanju bilo kakve prepreke koja bi mogla spriječiti učinkovitu provedbu norma u području zaštite okoliša u okviru odgovarajućih multilateralnih sporazuma u području zaštite okoliša.

4. Stranka može zatražiti savjetovanja s drugom strankom o pitanjima koja se odnose na tumačenje i primjenu članaka 183. do 188. Savjetovanja ne smiju trajati dulje od tri mjeseca. U okviru tog postupka bilo koja stranka može samostalno zatražiti savjet od odgovarajućih međunarodnih tijela. U tom se slučaju ograničenje razdoblja savjetovanja produljuje za dodatno razdoblje od tri mjeseca.

5. Ako pitanje nije zadovoljavajuće riješeno savjetovanjima među strankama na temelju stavka 3., bilo koja stranka može zatražiti sazivanje Odbora stručnjaka za razmatranje takvog pitanja.

6. Odbor stručnjaka čine tri člana s posebnim stručnim znanjem u vezi s pitanjima obuhvaćenima ovim poglavljem. Predsjednik ne smije biti državljanin niti jedne stranke. Odbor stručnjaka strankama podnosi izvješće u roku od tri mjeseca od osnivanja. Izvješće se stavlja na raspolaganje Savjetodavnom odboru CARIFORUM-EZ.

ČLANAK 190.

Suradnja

1. Stranke priznaju važnost suradnje u pitanjima okoliša kako bi postigle ciljeve ovog Sporazuma.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) tehnička pomoć proizvođačima kako bi ispunili odgovarajuće norme za proizvode i druge norme koje se primjenjuju na tržištima stranke EZ-a;

(b) promicanje i olakšavanje privatnih i javnih dobrovoljnih i tržišno utemeljenih shema, uključujući odgovarajuće sheme označivanja i akreditacijske sheme;

(c) tehnička pomoć i jačanje sposobnosti, posebno kod javnog sektora, za provedbu i izvršavanje multilateralnih sporazuma u području okoliša, uključujući u vezi s trgovinskim aspektima;

(d) olakšavanje trgovine među strankama prirodnim resursima, uključujući drvo i proizvode od drva, dobivenima iz zakonitih i održivih izvora;

(e) pomoć proizvođačima kako bi razvili i/ili unaprijedili proizvodnju robe i usluga za koje stranke smatraju da će biti korisne za okoliš; i

(f) promicanje i jačanje javne svijesti i obrazovnih programa u vezi s robom i uslugama prihvatljivima za okoliš kako bi se potakla trgovina takvim proizvodima među strankama.

POGLAVLJE 5.

Socijalni aspekti

ČLANAK 191.

Ciljevi i multilateralne obveze

1. Stranke ponovno potvrđuju svoju predanost međunarodno priznatim temeljnim radnim normama, kako su utvrđene odgovarajućim konvencijama ILO-a, a posebno slobodi udruživanja, pravu na kolektivno pregovaranje, uklanjanju prisilnog rada, ukidanju najgorih oblika rada djece i nediskriminaciji u vezi sa zapošljavanjem. Stranke također ponovno potvrđuju svoje obveze kao članice ILO-a i svoje obveze iz Deklaracije ILO-a o temeljnim načelima i pravima na radu i njezine primjene i praćenja (1998.).
2. Stranke ponovno potvrđuju svoju predanost Ministarskoj izjavi Gospodarskog i socijalnog vijeća UN-a o punoj zaposlenosti i dostojanstvenom radu iz 2006., koja promiče razvoj međunarodne trgovine na način koji vodi ka punoj i produktivnoj zaposlenosti i dostojanstvenom radu za sve, uključujući muškarce, žene i mlade.
3. Stranke priznaju korisnu ulogu temeljnih radnih norma i dostojanstvenog rada za ekonomsku učinkovitost, inovacije i produktivnost te naglašavaju vrijednost veće političke usklađenosti između trgovinskih politika, s jedne strane, i politika zapošljavanja i socijalnih politika, s druge strane.

4. Stranke su suglasne da se radne norme ne bi smjele koristiti za potrebe protekcionizma u trgovini.
5. Stranke priznaju koristi trgovanja proizvodima poštene i etične trgovine te važnost olakšavanja takvog trgovanja među njima.

ČLANAK 192.

Razine zaštite i pravo na zakonsko uređivanje

Priznajući pravo stranaka i država potpisnica CARIFORUM-a na zakonsko uređivanje kako bi uspostavile vlastite socijalne propise i radne norme u skladu s vlastitim prioritetima socijalnog razvoja te na odgovarajuće donošenje ili izmjenu svojih relevantnih zakona i politika, svaka stranka i država potpisnica CARIFORUM-a osigurava da njezini socijalni i radni propisi i politike predviđaju i potiču visoke razine socijalnih i radnih norma sukladno međunarodno priznatim pravima utvrđenima u članku 191. te se bore za daljnje unapređenje tih zakona i politika.

ČLANAK 193.

Održavanje razina zaštite

Podložno članku 192., stranke su suglasne da neće poticati trgovinu ili izravna strana ulaganja kako bi jačale ili održavale konkurentsku prednost:

- (a) smanjivanjem razine zaštite predviđene domaćim socijalnim i radnim zakonodavstvom;
- (b) odstupanjem od takvog zakonodavstva i norma ili njihovim neprimjenjivanjem.

ČLANAK 194.

Regionalna integracija

S obzirom na socijalne izazove s kojima se suočavaju u svojim odnosnim regijama te kako bi promicale održivi razvoj međunarodne trgovine, stranke priznaju važnost uspostave učinkovitih politika i mjera socijalne kohezije za promicanje dostojanstvenog rada na regionalnoj razini.

ČLANAK 195.

Savjetovanje i praćenje

1. U skladu s člankom 191., stranke priznaju važnost praćenja i procjene utjecaja provedbe Sporazuma na dostojanstven rad i druga područja održivog razvoja preko svojih odnosnih sudjelujućih procesa i institucija, kao i onih uspostavljenih na temelju ovog Sporazuma.
2. Stranke se mogu savjetovati međusobno i sa Savjetodavnim odborom CARIFORUM-EZ o socijalnim pitanjima obuhvaćenima člancima 191. do 194. Članovi Savjetodavnog odbora CARIFORUM-EZ mogu strankama podnositi usmene ili pisane preporuke u vezi sa širenjem i dijeljenjem najbolje prakse koja se odnosi na pitanja obuhvaćena ovim poglavljem.
3. Stranke se mogu usuglasiti da u vezi s bilo kojim pitanjem obuhvaćenim člancima 191. do 194. zatraže savjet od ILO-a o najboljoj praksi, uporabi učinkovitih alata politike za rješavanje socijalnih izazova povezanih s trgovinom, kao što je prilagodba tržišta rada, te o utvrđivanju bilo kakve prepreke koja bi mogla spriječiti učinkovitu provedbu temeljnih radnih norma.
4. Stranka može zatražiti savjetovanja s drugom strankom o pitanjima koja se odnose na tumačenje i primjenu članaka 191. do 194. Savjetovanja ne smiju trajati dulje od tri mjeseca. U okviru tog postupka bilo koja stranka može neovisno zatražiti savjet od ILO-a. U tom se slučaju ograničenje razdoblja savjetovanja produljuje za dodatno razdoblje od tri mjeseca.

5. Ako pitanje nije zadovoljavajuće riješeno savjetovanjima među strankama na temelju stavka 3., bilo koja stranka može zatražiti sazivanje Odbora stručnjaka za razmatranje takvog pitanja.

6. Odbor stručnjaka čine tri člana s posebnim stručnim znanjem u vezi s pitanjima obuhvaćenima ovim poglavljem. Predsjednik ne smije biti državljanin niti jedne stranke. Odbor stručnjaka strankama podnosi izvješće u roku od tri mjeseca od osnivanja. Izvješće se stavlja na raspolaganje Savjetodavnom odboru CARIFORUM-EZ.

ČLANAK 196.

Suradnja

1. Stranke priznaju važnost suradnje u socijalnim i radnim pitanjima kako bi postigle ciljeve ovog Sporazuma.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) razmjena informacija o odnosnom socijalnom i radnom zakonodavstvu i povezanim politikama, propisima i drugim mjerama;

(b) izrada nacionalnog socijalnog i radnog zakonodavstva i jačanje postojećeg zakonodavstva, kao i mehanizama za socijalni dijalog, uključujući mjere čiji je cilj promicanje Programa za dostojanstven rad kako ga je definirao ILO;

(c) obrazovni programi i programi za jačanje svijesti, uključujući stjecanje vještina i politike za prilagodbu tržišta rada, te jačanje svijesti o odgovornostima u području zdravlja i sigurnosti, radničkim pravima i odgovornostima poslodavaca; i

(d) provedba poštovanja nacionalnog zakonodavstva i radnih propisa, uključujući inicijative inspektora rada za osposobljavanje i jačanje sposobnosti te promicanje socijalne odgovornosti trgovačkih društava kroz obavješćivanje i izvješćivanje javnosti.

POGLAVLJE 6.

Zaštita osobnih podataka

ČLANAK 197.

Opći cilj

1. Stranke i države potpisnice CARIFORUM-a, priznajući:

(a) njihov zajednički interes za zaštitu temeljnih prava i sloboda fizičkih osoba, posebno njihovog prava na privatnost, u vezi s obradom osobnih podataka;

(b) važnost održavanja učinkovitih režima zaštite podataka kao sredstva zaštite interesa potrošača, poticanja povjerenja ulagača i olakšavanja prekograničnih tokova osobnih podataka;

(c) da se prikupljanje i obrada osobnih podataka trebaju odvijati na transparentan i pošten način, uz dužno poštovanje osobe čiji se podaci obrađuju,

suglasne su uspostaviti odgovarajuće pravne i regulatorne režime, kao i odgovarajuću administrativnu sposobnost za njihovu provedbu, uključujući neovisna nadzorna tijela, kako bi osigurale primjerenu razinu zaštite pojedinaca s obzirom na obradu osobnih podataka, u skladu s postojećim visokim međunarodnim normama ²⁹.

2. Države potpisnice CARIFORUM-a nastoje provesti odredbe stavka 1. što je prije moguće, a najkasnije u roku od sedam godina od stupanja na snagu ovog Sporazuma.

²⁹ Takve su norme one sadržane u sljedećim međunarodnim instrumentima:

i. Smjernice za zakonsko uređenje računalnih datoteka o osobnim podacima, kako ih je izmijenila Opća skupština Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1990.

ii. Preporuka Vijeća Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj o smjernicama koje uređuju zaštitu privatnosti i prekogranični prijenos osobnih podataka od 23. rujna 1980.

ČLANAK 198.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „osobni podaci” znači bilo kakve informacije koje se odnose na utvrđenog pojedinca ili pojedinca kojeg se može utvrditi („osoba čiji se podaci obrađuju”);
- (b) „obrada osobnih podataka” znači bilo kakav postupak ili skup postupaka koji se provode nad osobnim podacima, kao što je prikupljanje, snimanje, organiziranje, pohrana, mijenjanje, pretraživanje, obavljanje uvida, uporaba, otkrivanje, kombiniranje, blokiranje, brisanje ili uništavanje, kao i prijenosi osobnih podataka preko nacionalnih granica;
- (c) „kontrolor podataka” znači fizička ili pravna osoba, tijelo vlasti ili bilo koje drugo tijelo koje utvrđuje svrhu i načine obrade osobnih podataka.

ČLANAK 199.

Načela i općenita pravila

Stranke su suglasne da pravni i regulatorni režimi i administrativna sposobnost koji će se uspostaviti uključuju najmanje sljedeća sadržajna načela i mehanizme za izvršenje:

(a) Sadržajna načela

i. načelo ograničenja svrhe — podaci se moraju obrađivati za konkretnu svrhu i potom upotrebljavati ili dalje dostavljati samo u mjeri u kojoj to nije nespojivo sa svrhom prijenosa. Jedine iznimke ovom pravilu su one koje su predviđene zakonodavstvom i koje su u demokratskom društvu potrebne zbog važnih javnih interesa;

ii. načelo kvalitete podataka i razmjernosti — podaci moraju biti točni i, prema potrebi, ažurirani. Podaci moraju biti odgovarajući, relevantni i ne smiju biti pretjerani u odnosu na svrhe zbog kojih se prenose ili dodatno obrađuju;

iii. načelo transparentnosti — pojedincima se moraju pružiti informacije u vezi sa svrhom obrade i identitetom kontrolora podataka u trećoj zemlji, kao i druge informacije u mjeri u kojoj je to potrebno kako bi se osigurala pravednost. Jedine iznimke ovom pravilu su one koje su predviđene zakonodavstvom i koje su u demokratskom društvu potrebne zbog važnih javnih interesa;

iv. načelo sigurnosti — kontrolor podataka mora poduzeti tehničke i organizacijske sigurnosne mjere koje su primjerene rizicima koje predstavlja obrada. Bilo koja osoba koja je podređena kontroloru podataka, uključujući obrađivača, ne smije obrađivati podatke osim na temelju uputa kontrolora;

v. prava pristupa, ispravljanja i prigovora — osoba čiji se podaci obrađuju mora imati pravo dobiti primjerak svih podataka koji se odnose na njega/nju i koji se obrađuju te pravo na ispravljanje tih podataka ako se dokaže da nisu točni. U određenim situacijama on/ona također moraju imati pravo prigovora na obradu podataka koji se odnose na njega/nju. Jedine iznimke ovom pravilu su one koje su predviđene zakonodavstvom i koje su u demokratskom društvu potrebne zbog važnih javnih interesa;

vi. ograničenja daljnjih prijenosa — u načelu se daljnji prijenosi osobnih podataka od strane primatelja izvornog prijenosa podataka mogu dopustiti samo ako drugi primatelj (tj. primatelj daljnjeg prijenosa) također podliježe pravilima koja osiguravaju odgovarajuću razinu zaštite;

vii. podaci osjetljive prirode — kod posebnih kategorija podataka koji otkrivaju rasno ili etničko podrijetlo, politička mišljenja, vjerska ili filozofska uvjerenja, ili članstvo u sindikatima, podataka o zdravlju ili seksualnom životu te podataka koji se odnose na kaznena djela, kaznene presude ili sigurnosne mjere, takvi se podaci ne smiju obrađivati osim ako su nacionalnim pravom predviđene dodatne zaštitne mjere.

(b) Mehanizmi za izvršenje

Moraju se uspostaviti odgovarajući mehanizmi kako bi se osiguralo postizanje sljedećih ciljeva:

i. osiguranje zadovoljavajuće razine usklađenosti s pravilima, uključujući visoki stupanj svjesnosti kontrolora podataka o njihovim obvezama, a među osobama čiji se podaci obrađuju, o njihovim pravima i načinima njihovog ostvarivanja; postojanje učinkovitih i odvraćajućih sankcija i sustava izravne provjere od strane tijela, revizora ili neovisnih službenika za zaštitu podataka;

ii. pružanje potpore i pomoći u ostvarivanju njihovih prava pojedinačnim osobama čiji se podaci obrađuju i koje moraju moći svoja prava ostvariti brzo i učinkovito te bez sprečavajućih troškova, uključujući putem odgovarajućih institucionalnih mehanizama koji omogućuju neovisnu istragu pritužbi;

iii. pružanje odgovarajuće pravne zaštite oštećenoj stranci ako se nije postupalo u skladu s pravilima, predviđajući plaćanje naknade i određivanje sankcija, ako je to primjereno, u skladu s primjenjivim domaćim pravilima.

ČLANAK 200.

Povezanost s međunarodnim obvezama

1. Stranka EZ-a i države potpisnica CARIFORUM-a međusobno se obavješćuju u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj o međunarodnim obvezama ili dogovorima s trećim zemljama koje možda preuzimaju ili o bilo kojoj obvezi kojoj možda podliježu, a koje bi mogle biti važne za provedbu ovog poglavlja, a posebno o bilo kakvom dogovoru koji predviđa obradu osobnih podataka, kao što je prikupljanje, pohranjivanje, pristup trećih osoba osobnim podacima ili prijenosi osobnih podataka trećim osobama.
2. U vezi s time na zahtjev stranke EZ-a ili država potpisnica CARIFORUM-a, stranka EZ-a i države potpisnica CARIFORUM-a započinju savjetovanja kako bi riješile bilo kakva pitanja koja se eventualno pojave.

ČLANAK 201.

Suradnja

1. Stranke potvrđuju važnost suradnje kako bi olakšale razvoj odgovarajućeg zakonodavstva, pravosudnih i institucionalnih okvira te odgovarajuće razine zaštite osobnih podataka u skladu s ciljevima i načelima sadržanima u ovom poglavlju.

2. Podložno odredbama članka 7., stranke su suglasne surađivati, uključujući olakšavanjem pružanja potpore, u sljedećim područjima:

(a) razmjena informacija i stručnog znanja;

(b) pomoć u pripremi zakonodavstva, smjernica i priručnika;

(c) osiguranje osposobljavanja za ključno osoblje;

(d) pomoć u uspostavi i funkcioniranju odgovarajućih institucionalnih okvira;

(e) pomoć u oblikovanju i provedbi inicijativa za sukladnost usmjerenih prema gospodarskim subjektima i potrošačima kako bi se potaklo povjerenje ulagača i javnosti.

DIO III.

IZBJEGAVANJE SPOROVA I NJIHOVO RJEŠAVANJE

ČLANAK 202.

Cilj

Cilj je ovog dijela izbjegavanje i rješavanje svakog spora među strankama s ciljem postizanja sporazumnog rješenja.

ČLANAK 203.

Područje primjene

1. Ovaj se dio primjenjuje na svaki spor u vezi s tumačenjem i primjenom ovog Sporazuma.
2. Neovisno o stavku 1., postupak određen člankom 98. Sporazuma iz Cotonoua primjenjuje se u slučaju spora u vezi sa suradnjom u području financiranja razvoja suradnje kako je predviđeno Sporazumom iz Cotonoua.

POGLAVLJE 1.

Savjetovanja i posredovanje

ČLANAK 204.

Savjetovanja

1. Stranke nastoje svaki spor iz članka 203. riješiti tako da započnu pregovore u dobroj vjeri s ciljem postizanja sporazumnog rješenja.

2. Stranka traži savjetovanja slanjem pisanog zahtjeva drugoj stranci i njegove kopije Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, u kojem navodi spornu mjeru i odredbe Sporazuma s kojima prema njezinom mišljenju ta mjera nije u skladu.
3. Savjetovanja se održavaju u roku od 40 dana od dana podnošenja zahtjeva. Savjetovanja se smatraju okončanim u roku od 60 dana od dana podnošenja zahtjeva, osim ako se obje stranke usuglase da nastave savjetovanja. Sve informacije otkrivene tijekom savjetovanja ostaju povjerljive.
4. Savjetovanja o hitnim pitanjima, uključujući pitanja o pokvarljivoj ili sezonskoj robi, održavaju se u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva, a smatraju se okončanim u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva.
5. Ako se savjetovanja ne održe u vremenskim okvirima utvrđenima u stavku 3. odnosno u stavku 4., ili ako su savjetovanja okončana bez postizanja dogovora o sporazumnom rješenju, stranka koja je izjavila prigovor može zatražiti osnivanje arbitražnog vijeća u skladu s člankom 206.
6. Stranka ne pokreće spor na temelju ovog dijela u vezi s tumačenjem i primjenom glave IV. poglavlja 4. i 5., osim ako se poziva na postupke iz članka 189. stavaka 3., 4. i 5. odnosno članka 195. stavka 3., 4. i 5. i ako predmet nije zadovoljavajuće riješen u roku od 9 mjeseci od početka savjetovanja. Savjetovanja na temelju tih odredaba zamjenjuju ona koja bi bila obvezna prema ovom članku.

ČLANAK 205.

Posredovanje

1. Ako se savjetovanjima ne postigne dogovor o sporazumnom rješenju, stranke se mogu dogovorno obratiti posredniku. Ako se stranke ne usuglase drukčije, osnova za posredovanje je predmet iz zahtjeva za savjetovanja.

2. Ako se stranke u roku od 15 dana od dana dogovora o zahtjevu za posredovanje ne usuglase o posredniku, predsjednik Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, ili osoba koju predsjednik ovlasti, odabire posrednika ždrijebom iz skupine pojedinaca koji su uvršteni na popis iz članka 221. i nisu državljani nijedne od stranaka. Odabir se obavlja u roku od 25 dana od dana podnošenja dogovora o zahtjevu za posredovanje u nazočnosti predstavnika svake stranke. Posrednik će sazvati sastanak sa strankama najkasnije 30 dana nakon što je odabran. Posrednik prima podneske svake stranke najkasnije 15 dana prije sastanka i priopćuje mišljenje najkasnije 45 dana nakon što je odabran.

3. Mišljenje posrednika može uključivati preporuku o tome kako riješiti spor u skladu s odredbama ovog Sporazuma. Mišljenje posrednika nije obvezujuće.

4. Stranke se mogu usuglasiti o izmjeni rokova iz stavka 2. Posrednik također može odlučiti izmijeniti te rokove na zahtjev bilo koje stranke ili na vlastitu inicijativu, s obzirom na posebne poteškoće s kojima se suočava dotična stranka ili složenost predmeta.

5. Postupak posredovanja, posebno sve otkrivene informacije i stajališta stranaka tijekom postupka, ostaje povjerljiv.

POGLAVLJE 2.

Postupci rješavanja sporova

Odjeljak 1.

Arbitražni postupak

ČLANAK 206.

Pokretanje arbitražnog postupka

1. Ako stranke ne uspiju riješiti spor savjetovanjima kako je predviđeno člankom 204., ili posredovanjem kako je predviđeno člankom 205., stranka koja je izjavila prigovor može zatražiti osnivanje arbitražnog vijeća.

2. Zahtjev za osnivanje arbitražnog vijeća upućuje se u pisanom obliku stranci protiv koje je prigovor izjavljen i Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj. Stranka koja je izjavila prigovor u svojem zahtjevu navodi konkretnu spornu mjeru te obrazlaže kako takva mjera predstavlja povredu odredaba ovog Sporazuma.

ČLANAK 207.

Osnivanje arbitražnog vijeća

1. Arbitražno vijeće sastoji se od tri arbitra.

2. U roku od 10 dana od dana podnošenja zahtjeva za osnivanje arbitražnog vijeća Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, stranke se međusobno savjetuju kako bi postigle dogovor o sastavu arbitražnog vijeća.

3. Ako se stranke ne mogu dogovoriti o sastavu arbitražnog vijeća u roku utvrđenom u stavku 2., bilo koja stranka može zatražiti da predsjednik Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, ili osoba koju predsjednik ovlasti, odabere sva tri člana ždrijebom s popisa utvrđenog na temelju članka 221., jednog među pojedincima koje je predložila stranka koja je izjavila prigovor, jednog među pojedincima koje je predložila stranka protiv koje je izjavljen prigovor i jednog među pojedincima koje su stranke odabrale za funkciju predsjednika. Ako se stranke usuglase o jednom ili više članova arbitražnog vijeća, bilo koji preostali članovi odabiru se istim postupkom.

4. U slučaju spora u vezi s tumačenjem i primjenom glave IV. poglavlja 4. i 5., vijeće se sastoji od najmanje dva člana s posebnim stručnim znanjem o pitanjima obuhvaćenima tim poglavljem koji se biraju s popisa 15 osoba koji je utvrdio Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj kako je predviđeno u članku 221.

5. Predsjednik Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, ili osoba koju predsjednik ovlasti, odabire arbitre u roku od pet dana od primitka zahtjeva iz stavka 3. ovog članka od bilo koje stranke i uz nazočnost predstavnika svake stranke.

6. Dan osnivanja arbitražnog vijeća jest dan kada je odabrano svih troje arbitara.

ČLANAK 208.

Privremeno izvješće vijeća

Arbitražno vijeće strankama dostavlja privremeno izvješće koje se sastoji od opisnog dijela te njegovih nalaza i zaključaka, u pravilu najkasnije 120 dana od dana osnivanja arbitražnog vijeća. Bilo koja stranka može arbitražnom vijeću podnijeti pisane primjedbe o određenim aspektima njegovog privremenog izvješća u roku od 15 dana od dostave izvješća.

ČLANAK 209.

Odluka arbitražnog vijeća

1. Arbitražno vijeće o svojoj odluci obavješćuje stranke i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj u roku od 150 dana od dana osnivanja arbitražnog vijeća. Ako smatra da taj rok nije moguće ispuniti, predsjednik arbitražnog vijeća mora o tome u pisanom obliku obavijestiti stranke i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, navodeći razlog za odgodu i dan kada vijeće namjerava završiti svoj rad. Obavijest o odluci ni pod kojim se okolnostima ne smije poslati kasnije od 180 dana od dana osnivanja arbitražnog vijeća.

2. U hitnim slučajevima, uključujući one u vezi s pokvarljivom ili sezonskom robom, arbitražno vijeće ulaže sve napore kako bi obavijest o svojoj odluci uputilo u roku od 75 dana od dana osnivanja arbitražnog vijeća. Ni pod kojim okolnostima to ne smije trajati dulje od 90 dana od njegova osnivanja. Arbitražno vijeće može u roku od 10 dana od svojeg osnivanja donijeti prethodnu odluku o tome smatra li slučaj hitnim.

3. Bilo koja stranka može zatražiti da arbitražno vijeće da preporuku o tome kako bi stranka protiv koje je izjavljen prigovor mogla ispraviti neusklađenost. U slučaju spora u vezi s tumačenjem i primjenom glave IV. poglavlja 4. i 5., arbitražno vijeće uključuje preporuku o tome kako osigurati usklađenost s odgovarajućim odredbama tih poglavlja.

Odjeljak 2.

Usklađenost

ČLANAK 210.

Postupanje u skladu s odlukom arbitražnog vijeća

Svaka stranka poduzima sve potrebne mjere kako bi postupila u skladu s odlukom arbitražnog vijeća, a stranke će se nastojati usuglasiti o roku za postupanje u skladu s odlukom.

ČLANAK 211.

Razumni rok za postupanje u skladu s odlukom

1. Najkasnije 30 dana od obavijesti strankama o odluci arbitražnog vijeća, stranka protiv koje je izjavljen prigovor obavješćuje stranku koja je izjavila prigovor i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj o roku koji će joj biti potreban kako bi postupila u skladu s odlukom (razumni rok).

2. U slučaju nesuglasja među strankama u vezi s razumnim rokom za postupanje u skladu s odlukom arbitražnog vijeća, stranka koja je izjavila prigovor, u roku od 20 dana od obavijesti upućene na temelju stavka 1., u pisanom obliku od arbitražnog vijeća traži da odredi trajanje razumnog roka. O takvom se zahtjevu istodobno obavješćuje druga stranka i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj. Arbitražno vijeće o svojoj odluci obavješćuje stranke i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva.

3. Arbitražno vijeće pri određivanju trajanja razumnog roka uzima u obzir vrijeme koje je stranci protiv koje je izjavljen prigovor obično potrebno za donošenje zakonskih ili administrativnih mjera koje su usporedive s onima koje je takva stranka utvrdila kao mjere koje su potrebne kako bi se osiguralo postupanje u skladu s odlukom. Arbitražno vijeće također uzima u obzir očita ograničenja sposobnosti koja mogu utjecati na donošenje potrebnih mjera od strane stranke protiv koje je izjavljen prigovor.

4. Ako se izvorno arbitražno vijeće, ili neki njegovi članovi, ne mogu ponovno sastati, primjenjuju se postupci određeni u članku 207. Rok za slanje obavijesti o odluci je 45 dana od dana podnošenja zahtjeva iz stavka 2.

5. Stranke mogu sporazumno produžiti razumni rok.

ČLANAK 212.

Preispitivanje mjera poduzetih za postupanje u skladu s odlukom arbitražnog vijeća

1. Stranka protiv koje je izjavljen prigovor obavješćuje drugu stranku i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, prije kraja razumnog roka, o svakoj mjeri koju je poduzela kako bi postupila u skladu s odlukom arbitražnog vijeća.
2. U slučaju nesuglasja među strankama u vezi s usklađenosti s odredbama ovog Sporazuma bilo kakve mjere o kojoj je poslana obavijest na temelju stavka 1., stranka koja je izjavila prigovor može u pisanom obliku od arbitražnog vijeća zatražiti da odluči o tom pitanju. U takvom se zahtjevu utvrđuje konkretna sporna mjera te se obrazlaže kako takva mjera nije u skladu s odredbama ovog Sporazuma. Arbitražno vijeće o svojoj odluci obavješćuje u roku od 90 dana od dana podnošenja zahtjeva. U hitnim slučajevima, uključujući one u vezi s pokvarljivom ili sezonskom robom, arbitražno vijeće o svojoj odluci obavješćuje u roku od 45 dana od dana podnošenja zahtjeva.
3. Ako se izvorno arbitražno vijeće, ili neki njegovi članovi, ne mogu ponovno sastati, primjenjuju se postupci određeni u članku 207. Rok za slanje obavijesti o odluci je 105 dana od dana podnošenja zahtjeva iz stavka 2.

ČLANAK 213.

Privremena pravna sredstva u slučaju nepostupanja u skladu s odlukom

1. Ako dotična stranka ne uputi obavijest o bilo kakvoj mjeri poduzetoj kako bi postupila u skladu s odlukom arbitražnog vijeća prije isteka razumnog roka, ili ako arbitražno vijeće odluči da mjera iz obavijesti na temelju članka 212. stavka 1. nije u skladu s obvezama te stranke prema odredbama ovog Sporazuma, stranka protiv koje je izjavljen prigovor dužna je, ako to od nje zatraži stranka koja je izjavila prigovor, predložiti ponudu za naknadu. Ništa u ovom Sporazumu ne obvezuje stranku protiv koje je izjavljen prigovor da ponudi financijsku naknadu.

2. Ako se u roku od 30 dana od kraja razumnog roka, ili od odluke arbitražnog vijeća na temelju članka 212. da mjera koja je poduzeta kako bi se postupilo u skladu s odlukom nije u skladu s odredbama ovog Sporazuma, ne postigne dogovor o naknadi, stranka koja je izjavila prigovor ima pravo, nakon što obavijesti drugu stranku, donijeti odgovarajuće mjere. Pri donošenju takvih mjera stranka koja je izjavila prigovor nastoji odabrati mjere koje najmanje utječu na postizanje ciljeva ovog Sporazuma i uzima u obzir njihov utjecaj na gospodarstvo stranke protiv koje je izjavljen prigovor ili pojedinačnih država CARIFORUM-a. Pored toga, ako je stranka EZ-a stekla pravo da donese takve mjere, odabire mjere čiji je konkretan cilj postići da država ili države CARIFORUM-a, za čije je mjere utvrđeno da krše ovaj Sporazum, postupe u skladu s odlukom. Ostale države CARIFORUM-a olakšavaju donošenje mjera za postupanje u skladu s odlukom arbitražnog vijeća od strane države ili država CARIFORUM-a za koje je utvrđeno da su počinile povredu. U slučajevima u vezi sa sporom na temelju glave IV. poglavlja 4. i 5., odgovarajuće mjere ne uključuju suspenziju trgovinskih povlastica prema ovom Sporazumu. Stranka koja je izjavila prigovor može donijeti odgovarajuće mjere 10 dana nakon dana obavijesti.

3. Stranka EZ-a je odgovarajuće suzdržana prilikom traženja naknade ili donošenja odgovarajućih mjera na temelju stavka 1. ili 2.

4. Naknada ili odgovarajuće mjere privremene su i primjenjuju se samo dok bilo kakva mjera za koju je utvrđeno da krši odredbe ovog Sporazuma ne bude povučena ili izmijenjena kako bi bila u skladu s tim odredbama ili dok se stranke ne usuglase o rješenju spora.

ČLANAK 214.

Preispitivanje mjera poduzetih za postupanje u skladu s odlukom nakon donošenja odgovarajućih
mjera

1. Stranka protiv koje je izjavljen prigovor obavješćuje drugu stranku i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj o svakoj mjeri koju je poduzela kako bi postupila u skladu s odlukom arbitražnog vijeća i o svojem zahtjevu da stranka koja je izjavila prigovor prestane s primjenom odgovarajućih mjera.

2. Ako stranke u roku od 30 dana od dana podnošenja obavijesti ne postignu dogovor o usklađenosti s odredbama ovog Sporazuma mjere u vezi s kojom je poslana ta obavijest, stranka koja je izjavila prigovor u pisanom obliku zahtijeva od arbitražnog vijeća da odluči o tom pitanju. O takvom se zahtjevu obavješćuje druga stranka i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj. O odluci arbitražnog vijeća stranke i Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj obavješćuju se u roku od 45 dana od dana podnošenja zahtjeva. Ako arbitražno vijeće odluči da bilo kakva mjera koja je poduzeta kako bi se postupilo u skladu s odlukom nije u skladu s odredbama ovog Sporazuma, arbitražno će vijeće odrediti može li stranka koja je izjavila prigovor nastaviti primjenjivati odgovarajuće mjere. Ako arbitražno vijeće odluči da bilo kakva mjera koja je poduzeta kako bi se postupilo u skladu s odlukom jest u skladu s odredbama ovog Sporazuma, odgovarajuće se mjere ukidaju.

3. Ako se izvorno arbitražno vijeće, ili neki njegovi članovi, ne mogu ponovno sastati, primjenjuju se postupci utvrđeni u članku 207. Rok za slanje obavijesti o odluci je 60 dana od dana podnošenja zahtjeva iz stavka 2.

Odjeljak 3.

Zajedničke odredbe

ČLANAK 215.

Sporazumno rješenje

Stranke mogu u bilo kojem trenutku postići sporazumno rješenje spora na temelju ovog dijela. O svakom takvom rješenju obavješćuju Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj. Usvajanjem sporazumnog rješenja postupak se prekida.

ČLANAK 216.

Poslovník

1. Postupke rješavanja sporova na temelju poglavlja 2. ovog dijela uređuje poslovnik koji donosi Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ u roku od tri mjeseca od početka privremene primjene ovog Sporazuma.

2. Bilo koja sjednica arbitražnog vijeća otvorena je javnosti u skladu s poslovnikom, osim ako arbitražno vijeće po službenoj dužnosti ili na zahtjev stranaka odluči drukčije.

ČLANAK 217.

Informacije i tehnički savjeti

Na zahtjev stranke ili na vlastitu inicijativu, arbitražno vijeće može dobiti informacije iz bilo kakvog izvora, uključujući stranke uključene u spor, a koje smatra prikladnima za arbitražni postupak. Arbitražno vijeće također ima pravo zatražiti odgovarajuće mišljenje stručnjaka ako to smatra primjerenim. Zainteresirane stranke ovlaštene su arbitražnom vijeću podnositi dopise prijatelja suda (*amicus curiae*) u skladu s poslovnikom. Sve tako dobivene informacije moraju se otkriti svakoj stranci te im se dostaviti kako bi one mogle dati svoje primjedbe.

ČLANAK 218.

Jezici obraćanja

1. Pisana i usmena obraćanja stranaka izvršavaju se na bilo kojem od službenih jezika stranaka.
2. Stranke se nastoje usuglasiti o zajedničkom radnom jeziku za bilo kakav konkretan postupak na temelju ovog dijela. Ako se stranke ne mogu usuglasiti o zajedničkom radnom jeziku, svaka stranka organizira i snosi troškove prijevoda svojih podnesaka i tumačenja na raspravama na jezik koji je odabrala stranka protiv koje je izjavljen prigovor, osim ako je takav jezik službeni jezik te stranke³⁰.

ČLANAK 219.

Pravila tumačenja

Arbitražna vijeća tumače odredbe ovog Sporazuma u skladu s uobičajenim pravilima tumačenja međunarodnog javnog prava, uključujući pravila određena u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora. Odluke arbitražnog vijeća ne mogu dodavati ili smanjivati prava i obveze predviđene u odredbama ovog Sporazuma.

³⁰ Za potrebe ovog članka, službeni jezici država CARIFORUM-a su engleski, francuski, nizozemski i španjolski, a službeni jezici stranke EZ-a su oni navedeni u članku 249.

ČLANAK 220.

Odluke arbitražnog vijeća

1. Arbitražno vijeće poduzima sve napore kako bi sve odluke donijelo konsenzusom. Ako se odluka ipak ne može donijeti konsenzusom, o spornom pitanju odlučuje se većinom glasova. Međutim, ni u kojem se slučaju ne objavljuju izdvojena mišljenja arbitara.

2. Odluka sadrži nalaze o činjeničnom stanju, primjenjivost odgovarajućih odredaba ovog Sporazuma i obrazloženje svakog nalaza i donesenih zaključaka. Odbor za CARIFORUM-EZ trgovinu i razvoj objavljuje odluke arbitražnog vijeća ako ne odluči drukčije.

ČLANAK 221.

Popis arbitara

1. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj, najkasnije tri mjeseca od početka privremene primjene ovog Sporazuma, uspostavlja popis 15 osoba koje žele i mogu obavljati funkciju arbitra. Svaka stranka odabire pet osoba koje će obavljati funkciju arbitra. Dvije stranke također se usuglašavaju o pet osoba koje nisu državljani nijedne od stranaka i koji će obavljati funkciju predsjednika arbitražnog vijeća. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj osigurat će da se popis uvijek održava na toj razini.

2. Arbitri moraju imati specijalističko znanje ili iskustvo u području prava i međunarodne trgovine. Moraju biti neovisni, obavljati funkciju u svojstvu pojedinca i ne smiju primati naputke od bilo kakve organizacije ili vlade ili biti povezani s vladom bilo koje od stranaka te su dužni postupati u skladu s kodeksom ponašanja priloženim poslovniku.

3. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj može uspostaviti dodatni popis 15 osoba koje posjeduju sektorsko stručno znanje u vezi s posebnim pitanjima koja su obuhvaćena ovim Sporazumom. Ako se primjenjuje postupak odabira iz članka 207., predsjednik Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj može iskoristiti takav sektorski popis uz suglasnost obiju stranaka. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj uspostavlja dodatni popis 15 osoba koje posjeduju stručno znanje u vezi s posebnim pitanjima koja su obuhvaćena glavom IV. poglavljima 4. i 5.

ČLANAK 222.

Odnos prema obvezama u okviru WTO-a

1. Arbitražna tijela osnovana na temelju ovog Sporazuma ne odlučuju o sporovima u vezi s pravima i obvezama pojedinih stranaka ili država potpisnica CARIFORUM-a u okviru Sporazuma o osnivanju WTO-a.

2. Primjena odredaba ovog Sporazuma o rješavanju sporova ne dovodi u pitanje bilo kakvu radnju u okviru WTO-a, uključujući postupak rješavanja sporova. Međutim, ako je stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a u vezi s određenom mjerom pokrenula postupak rješavanja spora na temelju članka 206. stavka 1. ovog dijela ili na temelju Sporazuma WTO-a, ona ne može pokrenuti postupak rješavanja spora o istoj mjeri u okviru drugog foruma sve dok prvi postupak ne bude dovršen. Za potrebe ovog stavka, smatra se da se postupak rješavanja spora na temelju Sporazuma WTO-a pokreće na zahtjev stranke ili države potpisnica CARIFORUM-a za osnivanje vijeća na temelju članka 6. Dogovora o pravilima i postupcima za rješavanje sporova WTO-a.

3. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava stranku ili državu potpisnicu CARIFORUM-a da provodi suspenziju obveza koju je odobrilo Tijelo WTO-a za rješavanje sporova. Ništa u Sporazumu WTO-a ne sprečava stranke da suspendiraju pogodnosti na temelju ovog Sporazuma.

ČLANAK 223.

Rokovi

1. Svi rokovi utvrđeni u ovom dijelu, uključujući rokove za obavijesti arbitražnog vijeća o njegovim odlukama, računaju se u kalendarskim danima od dana koji slijedi nakon radnje ili činjenice na koju upućuju.

2. Stranke mogu sporazumno produjiti sve rokove iz ovog dijela.

DIO IV.

OPĆE IZNIMKE

ČLANAK 224.

Klauzula o općim iznimkama

1. Podložno zahtjevu da se takve mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije među strankama ako prevladavaju slični uvjeti ili prikriveno ograničavanje trgovine robom, trgovine uslugama ili poslovnog nastana, ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao sprečavanje da stranka EZ-a, države CARIFORUM-a ili države potpisnice CARIFORUM-a ne usvoje ili provode mjere koje:

(a) su potrebne kako bi se zaštitila javna sigurnost i javni moral ³¹ ili održao javni red;

(b) su potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili bilja;

³¹ Stranke su suglasne da se, u skladu s glavom IV. poglavljem 5., smatra da su mjere potrebne za borbu protiv rada djece uključene u značenje mjera potrebnih za zaštitu javnog morala ili mjera potrebnih za zaštitu zdravlja.

(c) su potrebne za osiguravanje postupanja u skladu sa zakonima ili drugim propisima koji su u skladu s ovim Sporazumom, uključujući one koji se odnose na:

i. sprečavanje obmanjujućih i prijevarnih ponašanja ili postupanje s posljedicama neispunjavanja ugovornih obveza;

ii. zaštitu privatnosti pojedinaca u vezi s obradom i širenjem osobnih podataka i zaštitu povjerljivosti dokumentacije i računa pojedinaca;

iii. sigurnost;

iv. provedbu carinskih odredaba; ili

v. zaštitu prava intelektualnog vlasništva;

(d) se odnose na uvoz ili izvoz zlata ili srebra;

(e) su potrebne za zaštitu nacionalnog blaga umjetničke, povijesne ili arheološke vrijednosti;

(f) se odnose na očuvanje neobnovljivih prirodnih izvora ako se te mjere provode zajedno s ograničenjima domaće proizvodnje ili potrošnje robe, domaćeg pružanja ili potrošnje usluga te domaćih ulagača;

(g) se odnose na proizvode rada zatvorenika; ili

(h) nisu u skladu s člancima 68. i 77., pod uvjetom da je razlika u tretmanu namijenjena osiguranju učinkovitog ili pravičnog uvođenja ili naplate neposrednih poreza u pogledu gospodarskih djelatnosti, ulagača ili pružatelja usluga iz stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a³².

³² Mjere namijenjene osiguranju pravičnog ili učinkovitog uvođenja ili naplate neposrednih poreza uključuju mjere koje stranka EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a poduzimaju u okviru svojeg sustava oporezivanja, koje: i. se primjenjuju na nerezidentne ulagače i pružatelje usluga kao priznanje činjenice da se porezna obveza nerezidenata određuje u odnosu na oporezive predmete koji su dobiveni ili se nalaze na području stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a; ili ii. se primjenjuju na nerezidente kako bi se osiguralo uvođenje ili naplata poreza na području stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a; ili iii. se primjenjuju na nerezidente ili rezidente kako bi se spriječilo izbjegavanje ili utaja poreza, uključujući mjere za usklađenost; ili iv. se primjenjuju na potrošače usluga koje se pružaju na području druge stranke ili iz njega kako bi se osiguralo uvođenje ili naplata poreza za takve potrošače koji potječu iz izvora na području stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a; ili v. razlikuju ulagače i pružatelje usluga koji podliježu porezu na predmete oporezive diljem svijeta od drugih ulagača i pružatelja usluga, kao priznanje razlikovanja naravi porezne osnovice među njima; ili vi. određuju, dijele ili raspoređuju prihod, dobit, zaradu, gubitak, odbitak ili knjiženje u korist rezidentnih osoba ili podružnica ili između povezanih osoba ili podružnica iste osobe, kako bi se zaštitila porezna osnovica stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a. Porezni izrazi ili pojmovi u točki (h) ove odredbe i u ovoj bilješci određeni su prema poreznim definicijama i pojmovima ili jednakovrijednim ili sličnim definicijama i pojmovima iz domaćeg prava stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a koja poduzima mjeru.

2. Odredbe glave II. i Priloga IV. ne primjenjuju se na odnosne sustave socijalne sigurnosti stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a ili na aktivnosti na području svake stranke koje su povezane, čak i povremeno, s izvršavanjem službenih ovlasti.

ČLANAK 225.

Sigurnosne iznimke

1. Ništa se u ovom Sporazumu ne tumači tako da:

(a) od stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a zahtijeva da dostavi bilo kakve informacije za čije bi otkrivanje smatrale da su u suprotnosti s njihovim bitnim sigurnosnim interesima;

(b) stranku EZ-a ili državu potpisnicu CARIFORUM-a sprečava u poduzimanju bilo kakve radnje koju smatra potrebnom za zaštitu svojih bitnih sigurnosnih interesa:

i. u vezi s fisibilnim materijalima i materijalima pogodnima za fuziju ili materijalima iz kojih su takvi materijali dobiveni;

ii. u vezi s gospodarskim djelatnostima koje se izravno ili neizravno obavljaju za potrebu opskrbe vojnog objekta;

- iii. povezanih s proizvodnjom ili trgovinom oružjem, streljivom i ratnim materijalima;
 - iv. u vezi s javnom nabavom neophodnom za nacionalnu sigurnost ili za potrebe nacionalne obrane;
ili
 - v. poduzete u vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja u međunarodnim odnosima; ili
- (c) stranku EZ-a ili državu potpisnicu CARIFORUM-a sprečava u poduzimanju bilo kakve radnje kako bi izvršila obveze koje je prihvatila za potrebe održavanja međunarodnog mira i sigurnosti.
2. Odbor za CARIFORUM-EZ trgovinu i razvoj u najvećoj se mogućoj mjeri obavješćuje o mjerama poduzetima na temelju stavka 1. točaka (b) i (c) i o njihovom prestanku.

ČLANAK 226.

Oporezivanje

1. Ništa u ovom Sporazumu ili u bilo kojem dogovoru postignutom prema ovom Sporazumu ne tumači se tako da stranku EZ-a ili državu potpisnicu CARIFORUM-a, u primjeni odgovarajućih odredaba njihovog fiskalnog zakonodavstva, sprečava da razlikuju porezne obveznike koji nisu u istom položaju, posebno u odnosu na njihovo mjesto boravišta ili mjesto gdje je njihov kapital uložen.
2. Ništa u ovom Sporazumu ili u bilo kojem dogovoru postignutom prema ovom Sporazumu ne tumači se tako da sprečava usvajanje ili provedbu bilo kakve mjere kojoj je cilj sprečavanje izbjegavanja ili utaje poreza na temelju poreznih odredaba sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili na temelju drugih poreznih dogovora ili domaćeg fiskalnog zakonodavstva.
3. Ništa u ovom Sporazumu ne utječe na prava i obveze stranke EZ-a ili države potpisnice CARIFORUM-a prema bilo kakvoj poreznoj konvenciji. U slučaju bilo kakvog neslaganja između ovog Sporazuma i bilo koje takve konvencije, ta konvencija ima prednost u mjeri u kojoj se odnosi na neslaganje.

DIO V.

INSTITUCIONALNE ODREDBE

ČLANAK 227.

Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ

1. Ovim se osniva Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ koje nadzire provedbu ovog Sporazuma. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ sastaje se na ministarskoj razini redovito, najmanje svake dvije godine, i izvanredno kada god to okolnosti zahtijevaju, ako se stranke tako usuglase.
2. Ne dovodeći u pitanje funkcije Vijeća ministara kako su utvrđene u članku 15. Sporazuma iz Cotonoua, Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ općenito je odgovorno za djelovanje i provedbu ovog Sporazuma te prati ispunjavanje njegovih ciljeva. Također razmatra sva važna pitanja koja se pojave u okviru ovog Sporazuma, kao i sva druga bilateralna, multilateralna ili međunarodna pitanja od zajedničkog interesa i pitanja koja utječu na trgovinu među strankama.

3. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ također razmatra prijedloge i preporuke stranaka za preispitivanje ovog Sporazuma.

ČLANAK 228.

Sastav i poslovnik

1. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ sastavljeno je, s jedne strane, od članova Vijeća Europske unije i članova Europske komisije i, s druge strane, od predstavnika vlada država potpisnica CARIFORUM-a.
2. Države CARIFORUM-a ovlašćuju jednog od svojih predstavnika da djeluje u njihovo ime u svim pitanjima na temelju ovog Sporazuma u vezi s kojima su se usuglasile djelovati kolektivno.
3. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ utvrđuje svoj poslovnik.

4. Zajedničkim vijećem CARIFORUM-EZ naizmjenice predsjedavaju predstavnik stranke EZ-a i predstavnik CARIFORUM-a, u skladu s odredbama utvrđenima u njegovom poslovniku. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ Vijeću ministara osnovanom u skladu s člankom 15. Sporazuma iz Cotonoua dostavlja periodična izvješća o djelovanju ovog Sporazuma.

5. Članovi Zajedničkog vijeća CARIFORUM-EZ mogu u skladu s uvjetima utvrđenima u njegovom poslovniku odrediti da ih zastupaju predstavnici.

ČLANAK 229.

Ovlasti i postupci za donošenje odluka

1. Kako bi se postigli ciljevi ovog Sporazuma, Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ ima ovlasti donositi odluke u vezi sa svim pitanjima obuhvaćenima ovim Sporazumom.

2. Donesene odluke obvezujuće su za stranke i države potpisnice CARIFORUM-a koje poduzimaju sve mjere koje su potrebne za provedbu takvih odluka u skladu s unutarnjim pravilima svake stranke i države potpisnice CARIFORUM-a.

3. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ može također dati odgovarajuće preporuke.

4. U pitanjima u vezi s kojima su države potpisnice CARIFORUM-a suglasne djelovati kolektivno, Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ donosi odluke i preporuke međusobnim sporazumom stranaka. Za pitanja u vezi s kojima se države potpisnice CARIFORUM-a nisu usuglasile djelovati kolektivno, donošenje bilo kakve odluke zahtijeva suglasnost dotične države potpisnice ili država potpisnica CARIFORUM-a.

ČLANAK 230.

Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj

1. Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ u obavljanju njegovih dužnosti pomaže Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj koji je sastavljen od predstavnika stranaka, obično na razini visokih dužnosnika. Države CARIFORUM-a ovlašćuju jednog od svojih predstavnika da djeluje u njihovo ime u svim pitanjima na temelju ovog Sporazuma u vezi s kojima su se usuglasile djelovati kolektivno. Bilo koja stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a može Odboru skrenuti pozornost na bilo kakvo pitanje povezano s primjenom Sporazuma ili postizanjem njegovih ciljeva.

2. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ utvrđuje poslovnik Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj. Odborom CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj naizmjenice predsjedavaju predstavnici svake od stranaka u razdoblju od godine dana. Odbor godišnje podnosi izvješće Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ.

3. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj ima posebno sljedeće dužnosti:

(a) u području trgovine:

- i. nadziranje i odgovornost za provedbu i ispravnu primjenu odredaba Sporazuma te raspravljanje i davanje preporuka o prioritetima suradnje u tom pogledu;
- ii. nadgledanje daljnje razrade odredaba ovog Sporazuma i ocjenjivanje rezultata dobivenih njegovom primjenom;
- iii. poduzimanje radnji za izbjegavanje sporova i rješavanje sporova koji se mogu pojaviti u vezi s tumačenjem ili primjenom Sporazuma, u skladu s odredbama dijela III.;
- iv. pomaganje Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ u obavljanju njegovih dužnosti;
- v. praćenje razvoja regionalne integracije te gospodarskih i trgovinskih odnosa među strankama;
- vi. praćenje i procjenjivanje utjecaja provedbe ovog Sporazuma na održivi razvoj stranaka;

vii. raspravljanje i poduzimanje radnji koje mogu olakšati trgovinu, ulaganja i mogućnosti poslovanja među strankama; i

viii. raspravljanje o svim pitanjima u vezi s ovim Sporazumom i svim problemima koji bi mogli utjecati na postizanje njegovih ciljeva;

(b) u području razvoja:

i. pomaganje Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ u obavljanju njegovih dužnosti u pitanjima koja su povezana s razvojnom suradnjom iz ovog Sporazuma;

ii. praćenje provedbe odredaba o suradnji utvrđenih u ovom Sporazumu i koordiniranje takvog djelovanja s donatorima trećih stranaka;

iii. davanje preporuka o suradnji povezanoj s trgovinom među strankama;

iv. periodično preispitivanje prioriteta suradnje određenih u ovom Sporazumu te, prema potrebi, davanje preporuka o uključivanju novih prioriteta; i

v. preispitivanje i raspravljanje o pitanjima suradnje koja se odnose na regionalnu integraciju i provedbu ovog Sporazuma.

4. U obavljanju svojih dužnosti Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj može:

(a) osnovati i nadgledati bilo kakav posebni odbor ili tijelo za rješavanje pitanja koja su u njegovoj nadležnosti i odrediti njegov sastav i dužnosti te poslovnik;

(b) sastati se u bilo kojem trenutku koji stranke usuglase;

(c) razmatrati bilo kakvo pitanje na temelju ovog Sporazuma i poduzeti odgovarajuće radnje u izvršavanju svojih dužnosti; i

(d) donositi odluke ili davati preporuke u slučajevima predviđenima ovim Sporazumom ili ako na njega takve provedbene ovlasti prenese Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ. U takvim slučajevima Odbor donosi odluke ili daje preporuke u skladu s uvjetima utvrđenima u članku 229. stavku 4.

5. Odbor CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj u pravilu se sastaje jednom godišnje u svrhu cjelovitog preispitivanja provedbe ovog Sporazuma, na datum i s dnevnim redom koji unaprijed usuglase stranke, jedne godine u stranci EZ-a, a iduće u državi CARIFORUM-a. Odbor održava posebne radne sjednice za obavljanje dužnosti predviđenih u stavku 3. točkama (a) i (b).

ČLANAK 231.

Parlamentarni odbor CARIFORUM-EZ

1. Ovim se osniva Parlamentarni odbor CARIFORUM-EZ. To je mjesto na kojem se članovi Europskog parlamenta i zakonodavnih tijela država CARIFORUM-a sastaju i razmjenjuju mišljenja. Sastaje se u vremenskim razmacima koje sam odredi. Suraduje sa Zajedničkom parlamentarnom skupštinom predviđenom u članku 17. Sporazuma iz Cotonoua.
2. Parlamentarni odbor CARIFORUM-EZ sastoji se od članova Europskog parlamenta, s jedne strane, i članova zakonodavnih tijela država CARIFORUM-a, s druge strane. Predstavnici stranaka mogu prisustvovati sastancima Parlamentarnog odbora CARIFORUM-EZ.
3. Parlamentarni odbor CARIFORUM-EZ utvrđuje svoj poslovnik i o tome obavješćuje Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ.
4. Parlamentarnim odborom CARIFORUM-EZ naizmjenice predsjedavaju predstavnik Europskog parlamenta i predstavnik zakonodavnog tijela države CARIFORUM-a, u skladu s odredbama koje će se utvrditi u njegovom poslovniku.

5. Parlamentarni odbor CARIFORUM-EZ može od Zajedničkog vijeća CARIFORUM-EZ zatražiti odgovarajuće informacije o provedbi ovog Sporazuma, a Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ Odboru dostavlja zatražene informacije.

6. O odlukama i preporukama Zajedničkog vijeća CARIFORUM-EZ obavješćuje se Parlamentarni odbor CARIFORUM-EZ.

7. Parlamentarni odbor CARIFORUM-EZ može dati preporuke Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ i Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.

ČLANAK 232.

Savjetodavni odbor CARIFORUM-EZ

1. Ovim se osniva Savjetodavni odbor CARIFORUM-EZ sa zadaćom pomaganja Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ u promicanju dijaloga i suradnje između predstavnika organizacija civilnog društva, uključujući akademsku zajednicu, i socijalnih i gospodarskih partnera. Takav dijalog i suradnja obuhvaćaju sve gospodarske, socijalne i okolišne aspekte odnosa između stranke EZ-a i država CARIFORUM-a koji se pojavljuju u kontekstu provedbe ovog Sporazuma.

2. O sudjelovanju Savjetodavnog odbora CARIFORUM-EZ odlučuje Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ, s ciljem osiguranja široke zastupljenosti svih zainteresiranih strana.
3. Savjetodavni odbor CARIFORUM-EZ provodi svoje aktivnosti na temelju savjetovanja sa Zajedničkim vijećem CARIFORUM-EZ ili na vlastitu inicijativu te daje preporuke Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ. Predstavnici stranaka prisustvuju sastancima Savjetodavnog odbora CARIFORUM-EZ.
4. Savjetodavni odbor CARIFORUM-EZ donosi svoj poslovnik uz suglasnost Zajedničkog vijeća CARIFORUM-EZ.
5. Savjetodavni odbor CARIFORUM-EZ može dati preporuke Zajedničkom vijeću CARIFORUM-EZ i Odboru CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj.

DIO VI.

OPĆE I ZAVRŠNE ODREDBE

ČLANAK 233.

Definicija stranaka i ispunjavanje obveza

1. Ugovorne stranke ovog Sporazuma su Antigva i Barbuda, Zajednica Bahama, Barbados, Belize, Zajednica Dominike, Dominikanska Republika, Grenada, Republika Gvajana, Republika Haiti, Jamajka, Sveti Kristofor i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, Republika Surinam i Republika Trinidad i Tobago, dalje u tekstu „države CARIFORUM-a”, s jedne strane, i Europska zajednica ili njezine države članice ili Europska zajednica i njezine države članice, u okviru svojih odnosnih područja nadležnosti kako proizlaze iz Ugovora o osnivanju Europske zajednice, dalje u tekstu „stranka EZ-a”, s druge strane.
2. Za potrebe ovog Sporazuma države CARIFORUM-a suglasne su djelovati kolektivno.
3. Za potrebe ovog Sporazuma, izraz „stranka” znači države CARIFORUM-a koje djeluju kolektivno ili stranka EZ-a, ovisno o slučaju. Izraz „stranke” znači države CARIFORUM-a koje djeluju kolektivno i stranka EZ-a.

4. Ako je predviđeno ili se zahtijeva pojedinačno djelovanje za ostvarivanje prava ili postupanje u skladu s obvezama prema ovom Sporazumu, upućuje se na „države potpisnice CARIFORUM-a”.

5. Stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a, ovisno o slučaju, donose sve općenite ili konkretne mjere potrebne za ispunjavanje njihovih obveza prema ovom Sporazumu i osiguravaju svoje postupanje u skladu s ciljevima utvrđenima u ovom Sporazumu.

ČLANAK 234.

Koordinatori i razmjena informacija

1. Kako bi olakšale komunikaciju i osigurale učinkovitu provedbu Sporazuma, stranka EZ-a, države CARIFORUM-a kolektivno i svaka država potpisnica CARIFORUM-a imenuju koordinatora početkom privremene primjene ovog Sporazuma. Imenovanje koordinatora ne dovodi u pitanje posebno imenovanje nadležnih tijela na temelju posebnih odredaba ovog Sporazuma.

2. Na zahtjev bilo koje stranke, koordinador druge stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a navodi ured ili dužnosnika koji je nadležan za bilo kakvo pitanje u vezi s provedbom ovog Sporazuma i pruža potrebnu pomoć kako bi se olakšala komunikacija sa strankom koja je uputila zahtjev.

3. Na zahtjev bilo koje stranke i u opsegu u kojem je to zakonski moguće, svaka stranka i države potpisnice CARIFORUM-a putem svojih koordinatora dostavljaju informacije i bez odlaganja odgovaraju na svako pitanje koje se odnosi na stvarnu ili predloženu mjeru koja bi mogla utjecati na trgovinu među strankama. Stranke su suglasne razmjenjivati informacije u najvećoj mogućoj mjeri preko koordinatora CARIFORUM-a.

ČLANAK 235.

Transparentnost

1. Svaka stranka i država potpisnica CARIFORUM-a osigurava brzu objavu ili stavlja javno na raspolaganje te skreće pozornost drugoj stranci na sve zakone, druge propise i administrativne odluke opće primjene, kao i na sve međunarodne obveze povezane s bilo kakvim trgovinskim pitanjem obuhvaćenim ovim Sporazumom.

2. Ne dovodeći u pitanje posebne odredbe o transparentnosti u ovom Sporazumu, smatra se da su informacije iz ovog članka pružene kada su te informacije stavljene na raspolaganje odgovarajućom obaviješću WTO-u ili kada su te informacije stavljene na raspolaganje na službenoj, javno dostupnoj i besplatnoj internetskoj stranici dotične stranke ili države potpisnice CARIFORUM-a.

3. Ništa u ovom Sporazumu ne zahtijeva od bilo koje stranke ili država potpisnica CARIFORUM-a da dostave povjerljive informacije, čije bi otkrivanje ometalo provedbu zakona ili bi na drugi način bilo u suprotnosti s javnim interesom ili koje bi mogle dovesti u pitanje legitimne komercijalne interese određenih poduzeća, javnih ili privatnih, osim u mjeri u kojoj mogu biti otkrivene u kontekstu postupka za rješavanje sporova na temelju dijela III. ovog Sporazuma. Ako vijeće osnovano na temelju članka 207. smatra da je takvo otkrivanje potrebno, ono osigurava potpunu zaštitu povjerljivosti.

ČLANAK 236.

Dijalog o financijskim pitanjima

Stranke i države potpisnica CARIFORUM-a suglasne su jačati dijalog, transparentnost i dijeliti najbolju praksu u području porezne politike i administracije.

ČLANAK 237.

Suradnja u borbi protiv nezakonitih financijskih djelatnosti

Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a predane su sprečavanju i borbi protiv nezakonitih, prijevornih i koruptivnih aktivnosti, pranja novca i financiranja terorizma te poduzimaju potrebne zakonodavne i administrativne mjere kako bi postupile u skladu s međunarodnim standardima, uključujući one utvrđene u Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv korupcije, Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala i njezinim protokolima te u Konvenciji Ujedinjenih naroda o suzbijanju financiranja terorizma. Stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su razmjenjivati informacije i surađivati u tim područjima.

ČLANAK 238.

Regionalna povlastica

1. Ništa u ovom Sporazumu ne obvezuje stranku da drugoj stranci ovog Sporazuma odobri bilo kakav povoljniji tretman koji se u okviru svake stranke primjenjuje kao dio njezinog odnosnog procesa regionalne integracije.
2. Bilo kakav povoljniji tretman i prednost koju na temelju ovog Sporazuma bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a može odobriti stranci EZ-a uživa i svaka država potpisnica CARIFORUM-a.

3. Neovisno o stavku 2.:

i. bilo kakav povoljniji tretman i prednost počinje se primjenjivati odmah nakon potpisivanja ovog Sporazuma na sve proizvode za koje vrijedi nulta stopa carine kako je određeno u Prilogu III.;

ii. bilo kakav povoljniji tretman i prednost počinje se primjenjivati godinu dana od dana potpisivanja ovog Sporazuma, između država CARIFORUM-a koje čine „razvijenije zemlje” Karipske zajednice (Zajednica Bahama, Barbados, Republika Gvajana, Jamajka, Republika Surinam i Republika Trinidad i Tobago) i Dominikanske Republike u vezi sa svim drugim proizvodima određenima u Prilogu III. i odredbama Priloga IV.

iii. bilo kakav povoljniji tretman i prednost počinje se primjenjivati dvije godine od dana potpisivanja ovog Sporazuma, između država CARIFORUM-a koje čine „manje razvijene zemlje” Karipske zajednice (Antigva i Barbuda, Belize, Zajednica Dominike, Grenada, Sveti Kristofor i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini) i Dominikanske Republike u vezi sa svim drugim proizvodima određenima u Prilogu III. i odredbama Priloga IV. Republika Haiti ne treba odobriti bilo kakav takav povoljniji tretman i prednost Dominikanskoj Republici prije isteka pet godina od dana potpisivanja ovog Sporazuma.

ČLANAK 239.

Najudaljenije regije Europske zajednice

1. Uzimajući u obzir geografsku blizinu najudaljenijih regija Europske zajednice i država CARIFORUM-a, a kako bi ojačale gospodarske i socijalne veze između tih regija i država CARIFORUM-a, stranke nastoje posebno olakšati suradnju u svim područjima obuhvaćenima ovim Sporazumom, kao i olakšati trgovinu robom i uslugama, promicati ulaganja i potaknuti prometne i komunikacijske veze između najudaljenijih regija i država CARIFORUM-a.
2. Ciljevi izraženi u stavku 1. također se slijede, gdje god je to moguće, jačanjem zajedničkog sudjelovanja država CARIFORUM-a i najudaljenijih regija u okvirnim i posebnim programima Europske zajednice u područjima obuhvaćenima ovim Sporazumom.
3. Stranka EZ-a nastoji osigurati usklađenost između različitih financijskih instrumenata kohezijskih i razvojnih politika Europske zajednice kako bi ojačala suradnju između država CARIFORUM-a i najudaljenijih regija Europske zajednice u područjima obuhvaćenima ovim Sporazumom.

4. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava stranku EZ-a da primijeni postojeće mjere čiji je cilj rješavanje strukturno uvjetovanog društvenog i gospodarskog stanja njezinih najudaljenijih regija na temelju članka 299. stavka 2. Ugovora o osnivanju Europske zajednice.

ČLANAK 240.

Poteškoće u platnoj bilanci

1. Ako je bilo koja država potpisnica CARIFORUM-a ili stranka EZ-a u ozbiljnim platnobilančnim i vanjskim financijskim poteškoćama, ili im takve poteškoće prijete, može usvojiti ili provoditi restriktivne mjere u vezi s trgovinom robom i uslugama te u vezi s poslovnim nastanom.

2. Države potpisnice CARIFORUM-a i stranka EZ-a nastoje izbjegavati primjenu restriktivnih mjera iz stavka 1.

3. Svaka restriktivna mjera usvojena ili provedena na temelju ovog članka mora biti nediskriminirajuća i ograničenog trajanja te ne smije prelaziti okvire onoga što je potrebno za popravljivanje platnobilančne i vanjske financijske situacije. Te mjere moraju biti u skladu s uvjetima utvrđenima u sporazumima WTO-a te, prema potrebi, u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda.

4. Svaka država potpisnica CARIFORUM-a ili stranka EZ-a koja provodi ili je usvojila restriktivne mjere, ili bilo kakve izmjene tih mjera, odmah o njima obavještuje drugu stranku i dostavlja, što je prije moguće, raspored za njihovo ukidanje.

5. Odmah se održavaju savjetovanja u okviru Odbora CARIFORUM-EZ za trgovinu i razvoj. Takva savjetovanja procjenjuju platnobilančnu situaciju dotičnih država potpisnica CARIFORUM-a ili stranke EZ-a te ograničenja koja su usvojena ili se provode na temelju ovog članka, uzimajući u obzir, *inter alia*, čimbenike kao što su:

(a) narav i opseg platnobilančnih i vanjskih financijskih poteškoća;

(b) vanjsko gospodarsko i trgovinsko okruženje;

(c) alternativne korektivne mjere koje su eventualno dostupne.

U okviru savjetovanja ispituje se sukladnost svih restriktivnih mjera sa stavcima 3. i 4. Prihvaćaju se svi nalazi u vezi sa statističkim i drugim činjenicama koje je Međunarodni monetarni fond dostavio u pogledu stranih valuta, novčanih rezervi i bilance plaćanja, a zaključci se temelje na procjeni Fonda o platnobilančnoj i vanjskoj financijskoj situaciji dotične države CARIFORUM-a ili stranke EZ-a.

ČLANAK 241.

Odnosi sa Sporazumom iz Cotonoua

1. Uz izuzetak odredaba o razvojnoj suradnji sadržanih u dijelu 3. glavi II. Sporazuma iz Cotonoua, u slučaju bilo kakvog neslaganja između odredaba ovog Sporazuma i odredaba dijela 3. glave II. Sporazuma iz Cotonoua, prednost imaju odredbe ovog Sporazuma.

2. Ništa se u ovom Sporazumu ne tumači tako da sprečava stranku EZ-a ili državu potpisnicu CARIFORUM-a da donese bilo kakve mjere, uključujući mjere povezane s trgovinom na temelju ovog Sporazuma, a koje smatra odgovarajućima, kako je predviđeno prema članku 11. točki (b) te člancima 96. i 97. Sporazuma iz Cotonoua i prema postupcima utvrđenima tim člancima.

Članak 242.

Odnosi sa Sporazumom WTO-a

Stranke su suglasne da ništa u ovom Sporazumu ne zahtijeva od njih ili država potpisnica CARIFORUM-a da djeluju na način koji nije u skladu s njihovim obvezama u okviru WTO-a.

ČLANAK 243.

Stupanje na snagu

1. Ovaj Sporazum stupa na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon mjeseca u kojem stranke jedna drugu obavijeste o okončanju postupaka potrebnih u tu svrhu.
2. Obavijesti se šalju glavnom tajniku Vijeća Europske unije, koji je depozitar ovog Sporazuma.
3. Do stupanja na snagu ovog Sporazuma, Europska zajednica i države potpisnice CARIFORUM-a suglasne su privremeno primjenjivati Sporazum, u cijelosti ili djelomično. To se može ostvariti privremenom primjenom na temelju zakonodavstva potpisnice ili ratifikacijom Sporazuma. O privremenoj primjeni obavješćuje se depozitara. Sporazum se počinje privremeno primjenjivati deset (10) dana od primitka obavijesti o privremenoj primjeni od strane Europske zajednice odnosno od strane svih država potpisnica CARIFORUM-a, ovisno o tome nastupi prije. Privremena primjena stupa na snagu što je prije moguće, ali najkasnije 31. listopada 2008.
4. Neovisno o stavku 3., Europska zajednica i države potpisnice CARIFORUM-a mogu poduzeti mjere za primjenu ovog Sporazuma, prije početka privremene primjene, u mjeri u kojoj je to izvedivo.

ČLANAK 244.

Trajanje

1. Ovaj se Sporazum sklapa na neograničeno vrijeme.
2. Bilo koja stranka ili država potpisnica CARIFORUM-a može uputiti pisanu obavijest drugim strankama ili državama o svojoj namjeri otkazivanja ovog Sporazuma.
3. Otkaz proizvodi učinke šest mjeseci od obavijesti.

ČLANAK 245.

Teritorijalna primjena

Ovaj se Sporazum primjenjuje, s jedne strane, na područjima gdje se primjenjuje Ugovor o osnivanju Europske zajednice i pod uvjetima utvrđenima u tom Ugovoru te, s druge strane, na područjima država potpisnica CARIFORUM-a. Upućivanja u ovom Sporazumu na „područje” tumače se u tom smislu.

ČLANAK 246.

Klauzula o reviziji

1. Stranke su suglasne razmotriti proširenje ovog Sporazuma s ciljem širenja i dopune područja njegove primjene u skladu sa svojim odnosnim zakonodavstvom, njegovom izmjenom ili sklapanjem sporazuma o posebnim sektorima ili djelatnostima s obzirom na iskustvo stečeno tijekom njegove provedbe. Stranke također mogu razmotriti reviziju ovog Sporazuma kako bi u područje primjene ovog Sporazuma uključile prekomorske zemlje i područja pridružena Europskoj zajednici.
2. U vezi s provedbom ovog Sporazuma, svaka stranka može dati prijedloge za prilagodbu suradnje povezane s trgovinom, uzimajući u obzir iskustvo stečeno tijekom provedbe ovog Sporazuma.
3. Stranke su suglasne da će se Sporazum možda trebati preispitati s obzirom na prestanak važenja Sporazuma iz Cotonoua.

ČLANAK 247.

Pristupanje novih država članica Europskoj uniji

1. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ obavješćuje se o svakom zahtjevu treće države za članstvom u Europskoj uniji (EU). Tijekom pregovora između EU-a i države podnositeljice zahtjeva za članstvo, stranka EZ-a dostavlja državama potpisnicama CARIFORUM-a sve važne informacije, a one sa svoje strane prenose svoje interese stranci EZ-a kako bi ih ona mogla u potpunosti uzeti u obzir. Stranka EZ-a obavješćuje države CARIFORUM-a o svakom pristupanju EU-u.
2. Svaka nova država članica EU-a pristupa ovom Sporazumu od dana svojeg pristupanja EU-u odgovarajućom klauzulom u aktu o pristupanju. Ako akt o pristupanju EU-u ne predviđa takvo automatsko pristupanje države članice EU-a ovom Sporazumu, dotična država članica EU-a pristupa polaganjem akta o pristupanju pri Glavnom tajništvu Vijeća Europske unije koje ovjerene primjerke šalje državama CARIFORUM-a.
3. Stranke preispituju učinke pristupanja novih država članica EU-a na ovaj Sporazum. Zajedničko vijeće CARIFORUM-EZ može odlučiti o bilo kakvoj prijelaznoj mjeri ili mjeri za izmjenu koja bi mogla biti potrebna.

ČLANAK 248.

Pristupanje

1. Bilo koja karipska država može pristupiti ovom Sporazumu podložno rokovima i uvjetima o kojima se usuglase ta država te stranka EZ-a i države potpisnice CARIFORUM-a te nakon odobrenja u skladu s primjenjivim zakonskim postupcima stranke EZ-a i država potpisnica CARIFORUM-a te zemlje pristupnice.

2. Isprava o pristupanju polaže se kod depozitara.

ČLANAK 249.

Vjerodostojni tekstovi

Ovaj je Sporazum sastavljen u po dva primjerka na bugarskom, češkom, danskom, engleskom, estonskom, finskom, francuskom, grčkom, latvijskom, litavskom, mađarskom, malteškom, nizozemskom, njemačkom, poljskom, portugalskom, rumunjskom, slovačkom, slovenskom, španjolskom, švedskom i talijanskom jeziku, pri čemu je svaki od tih tekstova jednako vjerodostojan.

ČLANAK 250.

Prilozi

Prilozi, protokoli i bilješke čine sastavni dio ovog sporazuma. Dodatak I. Prilogu III. sastavljen je samo na engleskom jeziku.

Съставено в Бриджтаун, Барбадос на петнадесети октомври две хиляди и осма година.

Hecho en Bridgetown, Barbados, el quince de octubre de dosmil ochos.

V Bridgetownu na Barbadosu dne patnáctého října dva tisíce osm.

Udfærdiget i Bridgetown, Barbados, den femtende oktober to tusind og otte.

Geschehen zu Bridgetown, Barbados, am fünfzehnten Oktober zweitausendacht.

Kahe tuhanda kaheksanda aasta oktoobrikuu viieteistkümnendal päeval Bridgetownis Barbadosel.

Έγινε στο Bridgetown των Μπαρμπάντος, στις δέκα πέντε Οκτωβρίου δύο χιλιάδες οκτώ.

Done at Bridgetown, Barbados on the fifteenth day of October in the year two thousand and eight.

Fait à Bridgetown, la Barbade, le quinze octobre deux mille huit.

Fatto a Bridgetown, Barbados, addì quindici ottobre duemilaotto.

Bridžtaunā, Barbadosā, divtūkstoš astotā gada piecpadsmitajā oktobrī.

Priimta Bridžtaune, Barbadosė, du tūkstančiai aštuntų metų spalio penkioliką antrą dieną.

Kelt Bridgetownban, Barbadoson a kétezer-nyolcadik év október tizenötödik napján.

Magħmul fi Bridgetown, il-Barbados fil-ħmistax-il jum ta' Ottubru tas-sena elfejn u tmienja.

Gedaan te Bridgetown, Barbados, de vijftiende oktober tweeduizend acht.

Sporządzono w Bridgetown na Barbadosie dnia piętnastego października roku dwa tysiące ósmego.

Feito em Bridgetown, Barbados, em quinze de Outubro de dois mil e oito.

Înceiat la Bridgetown, Barbados, la cincisprezece octombrie două mii opt.

V Bridgetowne na Barbadosė dņa pātnāsteho oktobra dvetisīcosem.

V Bridgetownu, Barbados, dne petnajstega oktobra leta dva tisoč osem.

Tehty Bridgetownissa Barbadoksessa viidentenätoista päivänä lokakuuta vuonna kaksituhattakahdeksan.

Utfärdad i Bridgetown, Barbados, den femtonde oktober tjugohundraåtta.

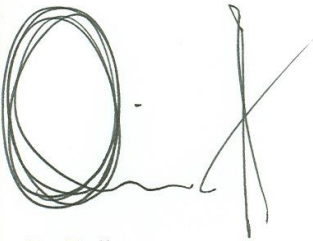
For Antigua and Barbuda

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the right.

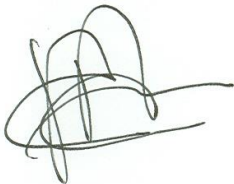
For the Commonwealth of the Bahamas

A handwritten signature in black ink, featuring a large, stylized initial 'B' followed by a series of connected loops.

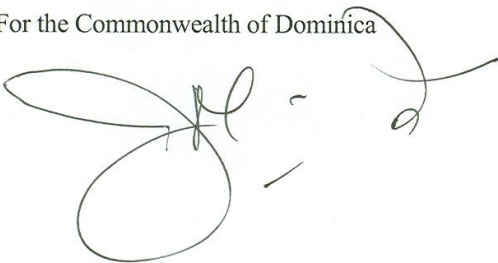
For Barbados

A handwritten signature in black ink, starting with a large, circular loop followed by a vertical stroke and a horizontal line.

For Belize

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, circular loop with a horizontal line crossing through it.

For the Commonwealth of Dominica

A handwritten signature in black ink, featuring a large, stylized initial 'D' followed by a horizontal line and a vertical stroke.

Por la República Dominicana

For Grenada

For the Republic of Guyana

Thomas. BRUSSELS, 20 Oct. 2002.

Pour la République d'Haïti

Jubeuf
signé avec déclaration
Port-au-Prince, 10 décembre 2009

For Jamaica

For Saint Christopher and Nevis

Handwritten signature in cursive script, reading "Timothy Harris".

For Saint Lucia

Handwritten signature in cursive script, appearing to be "M. J. ...".

For Saint Vincent and the Grenadines

Handwritten signature in cursive script, reading "D. Slater".

Voor de Republiek Suriname

Handwritten signature in cursive script, appearing to be "A. ...".

For the Republic of Trinidad and Tobago

Handwritten signature in cursive script, appearing to be "J. ...".

Voor het Koninkrijk België
 Pour le Royaume de Belgique
 Für das Königreich Belgien

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
 Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.
 Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region
 Brüssel-Hauptstadt.

За Република България

Za Českou republiku

På Kongeriget Danmarks vegne

Für die Bundesrepublik Deutschland

Eesti Vabariigi nimel

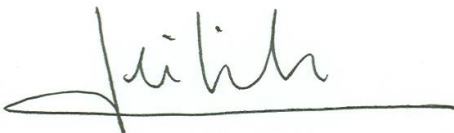
Thar cheann Na hÉireann
For Ireland

Για την Ελληνική Δημοκρατία

Por el Reino de España

Pour la République française

Per la Repubblica italiana

Για την Κυπριακή Δημοκρατία,

Latvijas Republikas vārdā

Lietuvos Respublikos vardu

Pour le Grand-Duché de Luxembourg

A Magyar Köztársaság részéről

Għal Malta

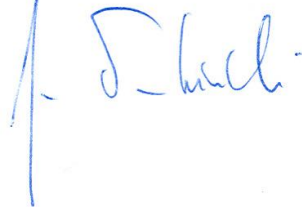
Voor het Koninkrijk der Nederlanden

Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Pela República Portuguesa

Pentru România

Za Republiko Slovenijo

Za Slovenskú republiku

Suomen tasavallan puolesta
För Republiken Finland

För Konungariket Sverige

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

За Европейската общност
 Por la Comunidad Europea
 Za Evropské společenství
 For Det Europæiske Fællesskab
 Für die Europäische Gemeinschaft
 Euroopa Ühenduse nimel
 Για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
 For the European Community
 Pour la Communauté européenne
 Per la Comunità europea
 Eiropas Kopienas vārdā
 Europos bendrijos vardu
 az Európai Közösség részéről
 Ghall-Komunità Ewropea
 Voor de Europese Gemeenschap
 W imieniu Wspólnoty Europejskiej
 Pela Comunidade Europeia
 Pentru Comunitatea Europeană
 Za Európske spoločenstvo
 za Evropsko skupnost
 Euroopan yhteisön puolesta
 På Europeiska gemenskapens vägnar